

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Faculty of Landscape Architecture, Horticulture
and Crop Production Science

Ungas plats i offentlig miljö

Om att göra, hänga och skapa i det gemensamma rummet

Ellinor Portinson

Master Project • 30 credits
Outdoor Environments for Health and Well-being Master Program
Alnarp 2019

Ungas plats i offentlig miljö

Om att göra, hänga och skapa i det gemensamma rummet

The place of youth

Doing, being and creating in public space

Author: Ellinor Portinsson
Supervisor: Fredrika Mårtensson, SLU, Department of Work Science, Business Economics and Environmental Psychology
Examiner: Märit Jansson, SLU, Department of Landscape Architecture, Planning and Management
Co-examiner: Mats Gyllin, SLU, Department of Work Science, Business Economics, and Environmental Psychology

Credits: 30
Project Level: A2E
Course title: Master Project in Landscape Architecture
Course code: EX0814
Program: Outdoor Environments for Health and Well-being Master Program

Place of publication: Alnarp
Year of publication: 2019
Cover art: Nescliffe Hill, England, UK. **Photo:** Ellinor Portinsson
Photo: Ellinor Portinsson, unless otherwise specified
Online publication: <http://stud.epsilon.slu.se>

Keywords: Youth, Public space, Health, Creativity, Identity, Planning, Landscape Architecture

SLU, Swedish University of Agricultural Sciences
Faculty of Landscape Architecture, Horticulture and Crop Production Science
Department of Landscape Architecture, Planning and Management

Sammanfattning

Studien behandlar ungdomars användande och behov av offentlig utomhusmiljö i en svensk mellanstor stad. Med utgångspunkt i teorier om människans samverkan med sin omgivning, undersöks ungdomars plats- och meningsskapande i relation till deras trivsel och välbefinnande på offentliga platser. Metoder utvecklas för att skapa en samlad bild av ungas relationer till stadens platser från ett individuellt ungdomsperspektiv. De metoder som används i arbetet är: fotodokumentation av spår efter ungas platsaktiviteter, gruppsamtal, digital fotoenkät, samt en workshop med delmoment utförda både i grupp och individuellt. Ungas platsanpassning behandlas i relation till hur det offentliga rummets användande är reglerat, formellt och informellt. Diskussionen lyfter vikten av ungas deltagande i planeringen och förslag ges på inkluderande förhållningssätt, strategier och koncept, för att stödja ungas plats- och meningsskapande i offentlig miljö. Studiens syfte är att bidra till en socialt hållbar och gränsöverskridande samhällsutveckling, där en mer tillåtande atmosfär och ett flexibelt användande av det gemensamma rummet kan främja tillhörighet och delaktighet för alla individer, oavsett ålder.

Nyckelord

Ungdomar
Offentlig miljö
Hälsa
Kreativitet
Identitet
Planering
Landskapsarkitektur

Abstract

This study examines adolescents' use and need of public outdoor space in a small Swedish town, and focuses specifically upon their possibilities to experience well-being in public spaces. Grounded in the theoretical underpinnings of human collaboration with the environment, young people's place and meaning-making activities, their physical interaction with the environment, and the purpose of these actions are investigated. Methods are developed, with the aim to provide a thick description of youths' use of, and relation to public space, from an individual youth perspective. The methods used in the study are; photographic documentation of traces of youths' place-activities, group conversation, digital photo survey, and a workshop containing both group- and individual tasks. Young individuals' use of place and place-altering, are related to the formal and informal regulations of how public space is used. The discussion focuses on youth participation and empowerment in planning. Suggestions, strategies and concepts that could support their place- and meaning-making activities in public space are introduced at this point. The purpose of the study is to contribute to a socially sustainable and boundary-breaching planning of public space, that can support a more flexible use of the places that we share, so that everyone, regardless of age, can feel a sense of belonging.

Att vara ung

*Ung, att vara ung
Ett hopp om mer, en stund att fånga
en annan smak, det andas tungt
Natten är ljus, luften vibrerar*

*Ung, att vara ung
När hjärtat slår, och blodet dunkar
Fulländad och briljant
naken vid en brant
Att vilja allt och plötsligt våga*

*Kom med ut ikväll, kom med ut ikväll
Du har ingenting att förlora
Kom med ut ikväll, kom med ut ikväll
Du skriver din egen historia*

*Ung, att vara ung
att veta allt, och ändå inget
Vägarna ligger där, vem vet var dem bär
visst känns det skönt att fantisera*

Kom med ut ikväll, kom med ut ikväll

*Du har ingenting att förlora
Kom med ut ikväll, kom ut, kom ut ikväll
Du skriver din egen historia
Kom med ut ikväll*

*Ung, att vara ung
Det är kring dig som det roterar
Att vara ung*

*kom med ut ikväll, kom ut, kom ut ikväll
Du skriver din egen historia*

*Kom ut ikväll
Att vara ung*

(Bo Kaspers Orkester 2015)

Förord och tack

Ungdomstiden; en tid av motsägelser, upptäckter och önskningar. Att ena stunden vara säker på vad man tycker och tänker, samtidigt som man går igenom stora förändringar på flera plan och den osäkerhet som detta innebär. Att vilja ge sig ut, upptäcka något mer, sig själv, eller göra något nytt, eller kanske bara få komma bort från krav och förväntningar en stund. Men vart ska man ta vägen?

Det offentliga rummet kan vara en plats för unga att söka sig till, men vilka förutsättningar finns där som kan tillmötesgå eller stödja ungas behov? Var kan de trivas, känna trygghet och få utlopp för tankar och känslor, och på vilket sätt?

Det finns många exempel på hur stadsplanering idag medvetet exkluderar unga från offentliga miljöer. Jag är övertygad om att en hållbar samhällsutveckling måste inkludera alla medborgare och deras behov oavsett ålder, och intresserar mig särskilt för hur planeringen kan anpassas för att möta unga människors platsbehov.

Ungdomar refereras ofta till som en grupp. Jag vill lyfta fram att liksom andra människor har unga individer personliga tankar, önskemål och intressen. Om ungdomar ska hanteras som grupp i planeringen av offentliga miljöer, behövs specifik kunskap om gruppens *heterogena* behov. Parkeringsplatser, lastbryggor, trappor eller områden nära snabbmatsrestauranger har traditionellt blivit

spontana samlingsplatser för ungdomar. Unga har förmågan att se potentialen i stadens mellanrum och använda dem på nya sätt, och här kan de umgås utan att behöva ha några pengar. Men ger dessa platser unga tillräckligt utrymme för personligt uttryck av tankar och känslor? Om svaret på frågan är nej, har inte samhället då ett ansvar att erbjuda platser som bättre kan möta dessa behov?

Att känna tillhörighet till en plats är för mig personligen en förutsättning för att kunna trivas. Då kan jag släppa funderingar, känna mig lugn och trygg och vila i vissheten om att min närvaro och mitt agerande på platsen är okej. Att jag inte bara har rätt att vara på platsen, utan att jag även är välkommen där. Känslan av att höra till har varit särskilt viktig för mig under perioder av tvivel och osäkerhet, centrala känslotillstånd under ungdomsåren, som jag minns det.

Som barn kände jag mig som en satellit. Jag upplevde ofta att jag befann mig i utkanten av det som pågick, men det fanns stunder då jag verkligen trivdes, de stunder när jag gjorde något med händerna. Att arbeta med händerna gav mig energi och fick mig att må bra, jag glömde bort tid och rum, och trivdes! Skapandet var i fokus, men när någon annan dessutom tyckte om det jag gjort, blev känslan förstärkt. Jag upptäckte att jag kunde påverka och glädja min omgivning med hjälp av mitt skapande, vilket stärkte min känsla av tillhörighet. Jag växte upp i en småstad, och i havsnära landsbygd.

Närheten till naturen har präglat mig som individ. Jag har starka minnen av att gräva i diken efter lera (att skulptera med) och jag samlade på alla slags material som kunde vara bra att ha, det gör jag fortfarande, till *vad* visste jag inte...

Alla barn föds med en potential för kreativitet menar Unni Valdimarsdóttir (2012) i en essä om hur vi i den moderna västvärlden riskerar att förlora mycket av vår vardagskreativitet. Författaren pekar på kreativiteten som en förutsättning för lantbrukssamhället, men att barn (i västvärlden) mer sällan ser sina föräldrar ägna sig åt kreativa handlingar idag. Barn får därmed färre saker att härma, vilket Valdimarsdóttir menar kan påverka deras kreativa potential negativt (Valdimarsdóttir 2012).

Under tonåren upplevde jag ett tomrum. Det var inte lika självklart att gräva i diken längre. Jag saknade någonstans att vara där jag kunde uttrycka mig själv, och sökte mig så småningom till flera hantverksutbildningar. Detta blev grunden till att jag utbildade mig till formgivare. Att lösa problem och möta behov, snarare än att skapa nya, motiverar mig som produktdesigner. Med tiden har en önskan om att arbeta med en större helhet vuxit sig starkare, och efter tio år i produktionsindustrin sökte jag mig därför vidare för att förverkliga denna dröm.

Under min masterutbildning inom miljöpsykologin har jag fokuserat på hälsofrämjande utomhusmiljöer för barn och unga. I mina möten med ungdomar har både frustration och uppgivenhet, men även

glädje och nyfikenhet präglat samtalen när det offentliga rummet diskuterats. Att de ofta får flytta på sig när den *avsedda* användaren av en specifik plats begär företräde, exempelvis från lekplatser, verkar höra till ungdomarnas vardag. Att det inte finns bra eller trivsamma ställen för unga att vara på, att det kan vara svårt att utföra önskade aktiviteter på de platser som man gillar, har varit återkommande teman. Men platser har även beskrivits som *magiska*, *mysiga* och *fina*.

Huvuddelen av studien är utförd i Ystad med omnejd, min hemvist sedan tio år. Ystad liknar med sin storlek, historiska känsla och närheten till havet den miljö som jag växte upp i. Även om jag inte kan jämföra min egen ungdomstid med hur det är att vara ung idag, har det varit intressant att ha denna miljö som fond för arbetet. Jag tycker att min bakgrund har hjälpt mig att relatera till ungdomarnas upplevelser av omgivningen på ett sätt som underlättat vår kommunikation.

*Arbetet har utförts under handledning av Fredrika Mårtensson.
Tack Fredrika för din konstruktiva kritik, vägledning och ditt engagemang.*

Tack till personalen på Ungdomens hus i Ystad för kompletterande perspektiv och arrangerande av studiens Soffprat. Tack till Alexandra Hansson folkhälsostrateg för barn och unga i Ystads kommun för din hjälp med enkäten i Listen App!

Jag vill även tacka min familj och mina vänner för allt stöd och uppmuntran under arbetsprocessen, samt rikta ett stort tack till studiens medverkande ungdomar, - utan er hade detta arbete inte kunnat genomföras!

Olliver Fofsing

Innehållsförteckning

Introduktion	1	Analys	29
Inledning.....	2	Inledning.....	29
Ungas kreativa platsskapande i utemiljön	2	Metodreflektion	33
Ungas fria tid	5	Resultat	38
Samhällsplanering för barn och unga.....	6	Ungdomars förhållningssätt till utemiljön	38
Unga i Ystad	10	Ungdomarna och stadens platser	41
Utemiljöns roll för ungdomar.....	11	Att göra sig hemma i staden	45
Mellanrummens och naturens betydelse	11	Konklusioner	54
Miljöpreferenser och favoritplatser	13	Diskussion och vidare analys.....	56
Platser för självreglering och utveckling	13	Kreativ allemansrätt.....	67
Platsens förutsättningar	16	Reflektion	70
Syfte.....	17	Referenser	72
Metod	18	Bilagor	80
Design av studien	18		
Datainsamling.....	19		
Ort och platser.....	24		
Rekrytering av studiens deltagare.....	27		
Etiska aspekter	27		
Begreppsförklaring	28		
Avgränsningar.....	28		

Introduktion

Teorin *Development as action in context* (Silbereisen och Eyferth 1986) beskriver hur den unga individen aktivt skapar fysiska och sociala förutsättningar som passar personens individuella utvecklingsbehov. Detta perspektiv har fungerat som min utgångspunkt i studien av ungas plats- och meningsskapande i offentlig miljö.

Min undersökningsgrupp är ungdomar i åldern 13–17 år som inte hör till de flitigare användarna av skateparker eller andra mer tillrättalagda platser som erbjuds unga i den offentliga utemiljön. Det är ungdomars mer generella bruk av den offentliga miljön, och de platser som de där tar i anspråk som intresserar mig. Jag frågar mig *var* och *hur* ungdomar trivs och känner välbefinnande. Med hjälp av det jag kallar *aktivitetsspår* - olika uttryck för, och tecken på - ungas fysiska samspel med miljön och varandra - har jag försökt att identifiera ungdomars olika förhållningsätt till stadens platser och omnejd.

Spår från olika platsaktiviteter finns överallt i vår omgivning. Jag har försökt att undersöka vem som möjligen legat bakom de spår som jag har stött på, och varför aktiviteterna utförts. Arbetet leder vidare till en diskussion om hur den offentliga miljön kan bli mer tillåtande, inkluderande och välkomnande, med platser där det går att uttrycka såväl självsäkerhet som osäkerhet, glädje eller sorg, oavsett vem man

är. Avslutningsvis presenteras ett idékoncept om hur detta skulle kunna uppnås.

Utgångspunkter för studien är teorier om ungdomars sätt att skapa mening och känslomässig anknytning till platser i den offentliga miljön, på ett sätt som bidrar till deras välbefinnande och utveckling i stort. Fokus ligger på ungdomarnas relationer till olika platser och på de konkreta förutsättningar för kreativa processer som kan associeras med dessa platser. Genom att lyfta fram betydelsen av ungas platsbehov i utemiljön vill jag bidra till en mer inkluderande samhällsplanering där en större variation av platser erbjuds unga i den offentliga miljön. Platser där de kan känna tillhörighet och ges möjlighet att uttrycka sig själva på de sätt som de själva önskar.

Inledning

Ungas kreativa platsskapande i utemiljön

Den tekniska utvecklingen som har tagit stora steg under det senaste decenniet har resulterat i ett stort utbud av virtuella rum för unga att uppsöka. Detta har bidragit till en vanlig uppfattning bland vuxna om att "unga bara sitter framför skärmen". I kontrast till denna generalisering står den fysiska platspåverkan av offentliga platser som visar på ungas närvaro i den offentliga utemiljön. Dessa spår ger indikationer om ungas aktiva platsskapande och att det offentliga rummet alltjämt är en intressant arena för unga.

Kreativitet kan beskrivas som förmågan att kunna skapa något nytt, eller innovativa sätt att ta sig an utmaningar eller uppgifter. Kreativiteten är individuell och kan därför uttryckas på ett oändligt antal sätt (Brodin et al 2014). Viljan eller behovet att skapa kan uppstå i situationer där något anses saknas eller upplevs som otillräckligt, och en kreativ process startas när motivation kombineras med en förmåga att omsätta tanke i handling.

"Kreativitet uppstår i ett möte och måste tolkas med utgångspunkt i detta möte" skriver Rollo May (May 1975 s.71), och Eva Brodin (2014) menar att barn som inte har en fysisk plats att experimentera på, inte kommer att få optimal möjlighet att utveckla sin kreativitet (Brodin et al 2014). Mihaly Csikszentmihalyi (1996) förklarar att det alltid behövs tre komponenter; en utförande individ, en kontext, och en mottagare, för att kreativa handlingar ska bli möjliga

(Csikszentmihalyi 1996). Den fysiska miljön är ett exempel på en sådan kontext och forskning har visat att vi i estetiskt tilltalande miljöer upplever ett större individuellt välbefinnande (Hoff 2014). Generellt beskrivs hur ett kreativt klimat i inomhusmiljöer uppstår ur informella mötesplatser, mångfald och variation i sakers utseende och funktion, samt ett visst mått av upplevd oförutsägbarhet, och en tillåtande atmosfär (Hoff 2014). Det som anses krävas för att inomhusmiljöer ska upplevas som kreativa, brukar betraktas vara allmänt tillgängligt i utemiljöns mer öppna och flexibla utrymmen (Dyment och Bell 2007, Samborski 2010, Naturvårdsverket 2011) vilka generellt anses gynna återhämtning och kreativitet (Plambech och Konijnendijk van den Bosch 2015).

Olika former av tillägnande eller personalisering av platser kan ses som sätt att förbättra platser från ett individuellt användarperspektiv (Olsson 2008). Det kan handla om att lösa praktiska problem, uttrycka sin personlighet eller kommunicera med andra platsbesökare. Den kreativa aktiviteten kan ge utföraren en känsla av mening och tillfredsställelse (Csikszentmihalyi 1996, May 1975) och de fysiska spår som lämnas på en plats kan ha olika effekt på omgivningen. Dessa kan uppskattas av andra platsbesökare, eller upplevas som störande. Ibland uppfattas inte spåren över huvud taget av andra platsanvändare, det beror på vad som normalt förväntas finnas och hända på en plats (Olsson 2008).

Kirsten Drotner (1991) använder begreppet *estetisk produktion* när hon beskriver ungas lustfyllda fritidsaktiviteter, och menar att själva utförandeprocessen är lika viktig som resultatet för utövaren. Det handlar enligt Drotner både om skapandet av något som går att peka eller ta på, och själva upplevelsen av skapandet (Drotner 1991). Platsanpassning för personlig trivsel i den offentliga miljön kan vara ett exempel på en sådan glädjefylld handling som Drotner talar om, och Janis Whitlock (2007) menar att tillfälle och möjlighet att utöva kreativa handlingar har inverkan på ungas känsla av samhörighet med samhället (Whitlock 2007).

Exempel på ungas kreativa platsskapande kan både vara att måla graffiti/skapa gatukonst, eller att anpassa en funktion på en plats. Dessa eller liknande miljöinslag kan uttrycka allt ifrån "jag var här" till politiska budskap, eller att "här behövs något annat". Ett klassiskt exempel på det jag kallar *aktivitetsspår* är så kallade arboglyfer, inristningar i trädens bark. Miljöinslaget är vanligt förekommande i både anlagda parker och i naturlandskap där utförarens initialer, datum, tecken, och ibland även avbildningar lämnats av många generationer och kulturer runt om i världen. Handlingen utförs för att kommunicera eller markera en plats betydelse, och det finns exempel som daterats vara hundratals år gamla (Andersson 2005).

Högst upp på Nescliffe Hill i England finns en utsiktsplats som används flitigt av ungdomar. Här finns gott om inristningar, fast i sandstenen. De röda klippblocken är täckta av inskriptioner av olika slag och det är tydligt att detta är ett aktivt fenomen som även har pågått under lång tid.

Ett mer modernt *aktivitetsspår* är exempelvis graffitimåleri på tågvagnar. Det som särskiljer denna handling är att den utförs i ett dynamiskt sammanhang. Här kan det personliga uttrycket prägla omgivningen när tåget står stilla på bangården inne i staden, men även när det susar förbi över landsbygden. Detta mer gränslösa platsskapande gör tågen till ett slags mobila kommunikationsplattformar för tankar och personliga uttryck, som visas upp för världen på ett helt annat sätt än om målningarna utförts på en stationär plats. Illustrationer till det som beskrivits här återfinns i figur 1.

Figur 1. Exempel på kreativt platsskapande.

I övre raden från vänster: gamla och nya inristningar i sandstenen på Nesccliffe Hill i England, en modifierad vägs skylt i Göteborg, graffiti på godståg i Ystad och arboglyfer i parkmiljö. I nedre raden från vänster: en önskan om andra miljöinslag (?) intill en parkeringsplats i centrala Malmö, stencil-graffiti på ett el-skåp i Wales, ett budskap på en byggplatsbarack i Rydsgård, s.k. husmorsgraffiti/garnbombning i Norrköping och en däckgunga under en vägbro i utkanten av Gärsnäs, Skåne.

Ungas fria tid

Ungas fritidsvanor i Sverige undersöks av myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. En rapport härifrån visar att fritiden är mycket viktig för unga, och att särskilt tjejer mellan 16–19 år tycker att de har för lite fritid. De uttrycker även att det är viktigt för dem att kunna uttrycka sin personlighet på fritiden (MUCF 2014). Ungdomar gillar också att bara *vara* på olika platser och vänta på att något ska hända. Att "hänga" är rekreation i sig, och kan också vara en viktig social aktivitet där de, om än omedvetet, utvecklar sina olika förmågor (Passon et al 2008, Childress 2004, Owens 2017). När vuxenvärlden betraktar ungas "hängande" som ett icke produktivt tidsfördriv blir *fri* tid en allt ovanligare företeelse (Childress 2004). Barns fritid präglas av aktiviteter som leds och organiseras av vuxna (Lenninger och Olsson 2006). Föräldrar vill ofta veta var barnen håller hus och därmed försäkra sig om att de är skyddade från faror av olika slag (Owens 2017), och av samma anledning skjutsas barn och unga i hög utsträckning till sina schemalagda aktiviteter (Malone 2007). Att ungas fria rörelse på detta sätt begränsas, kan leda till otillräcklig kunskap om den egna närmiljön och motverka det informella lärandet om hur man kan organisera och planera sin tid i vardagen (Risotto och Guiliani 2006, Owens 2017).

Någon gång i sitt inrutade liv måste väl barn
rimligen få vara för sig själva och härska över
både tid och rum! Hur ska de annars kunna bli
självständiga individer?
(Lenninger och Olsson 2006 s. 30)

En så kallad *bestämningsfaktor* för barns och ungas hälsa och välmående är; "en meningsfull fritid" som kan användas för att utöva omtyckta aktiviteter (Statens folkhälsoinstitut 2010). I publikationen *Bostadsområdet; en hälsofrämjande arena*, nämns att; "utveckling av stödjande miljöer kan bidra till att unga får en meningsfull fritid", och begreppet "stödjande miljöer" förklaras vara; "miljöer som underlättar för människor att fatta kloka beslut och som gör det möjligt för dem att utveckla sin kapacitet och hälsa samt sitt självförtroende" (Statens folkhälsoinstitut 2010 s.13,75).

Tid är en förutsättning för människans utvecklingsprocesser (Bronfenbrenner och Morris 2006), samt kreativa tankar och aktiviteter (May 1975, Csikszentmihalyi 1996, Brodin et al 2014). I det moderna informationssamhället bombarderas vi ständigt med nya intryck och det finns inte mycket utrymme för eftertanke eller reflektion, eller för att bara ha tråkigt en stund, och forskare menar att:

Barn som alltid sysselsätts av styrda
aktiviteter kommer varken ha tid eller
utrymme att komma igång med sin
kreativa fantasi. (Brodin et. al. 2014 s.313)

Samhällsplanering för barn och unga

Då unga är en samhällsgrupp, utan större makt eller ekonomiska medel, som saknar tillgång till många av vuxenvärldens arenor, blir de särskilt beroende av platser i det offentliga rummet (Malone 2002, Childress 2004). Forskare pekar på att samhällsplaneringen med olika medel, systematiskt utesluter kvaliteter och funktioner i miljön som uppskattas av ungdomar - att unga *designas ut* från offentlig miljö (Owens 2002, Woolley 2006, 2017, Childress 2004). Det kan exempelvis handla om att lägga in fysiska hinder för att försvåra olika aktiviteter, eller att på andra sätt utforma miljöer så att dessa upplevs som mindre attraktiva av unga. Ove Sernhede (1996, 2001) beskriver att en demonisering av ungdomsgång lett till att vuxenvärlden generellt betraktar unga som befinner sig på offentliga platser som "farliga" (Sernhede 1996, 2001) och Patcy Eubanks Owens (2002) menar att det finns en misstänksamhet mot unga som leder till en planering som minimerar ungas närvaro i den offentliga miljön. Vidare menar Owens att ungas platsanvändande måste göras legitimt då deras vistelse i det gemensamma rummet spelar en viktig roll för deras utvecklingsprocess. (Owens 2002, 2017). Även Charlotte Clark och David Uzzell (2006) talar om hur ungas platsanvändande och platsbehov behöver legitimeras (Clark och Uzzell 2006).

Samhällsplaneringen behöver också bli mer inkluderande för att bidra till ökad fysisk aktivitet bland unga menar Martin Knöll och Jennifer Roe (2017). De anser att stadsplanering idag främst arbetar

med tillgänglighet för gående och inte tar tillräcklig hänsyn till olika ungdomsaktiviteter eller transportmedel som cykel, skateboard eller rullskridskor, aktiviteter som kräver släta ytor och ibland särskild utformad gatuinredning (Knöll och Roe 2017).

Statens folkhälsoinstitut har specificerat tre övergripande förutsättningar för ett fysiskt aktivt liv i byggd miljö; *närhet* till platser där önskade aktiviteter kan utövas, *tillgänglighet* (att olika platser är lätta och trygga att ta sig till) och *användbarhet* (platsers funktionalitet, kvalitet, skick och skötsel). Om dessa komponenter aktivt planeras in i stadsmiljön, ges större möjlighet till olika former av fysisk aktivitet i vardagen vilket främjar välbefinnandet och ger ett hälsosammare liv (Statens folkhälsoinstitut 2010).

Sarah Bergman (2015) som studerat ungas parkourutövande menar att möjlighet till olika former av "lekfull kroppslig rörelse" i den offentliga miljön, kan bidra till ökad upplevelse av tillhörighet och trygghet i staden. Bergman beskriver hur planeringsprinciperna; *utrymme*, *täthet* och *variation* uppmuntrar till fysiska aktiviteter och hur en stadsmiljö som harmonierar med den mänskliga kroppen, främjar rekreativa upplevelser. Janis Whitlock (2007) beskriver vidare hur ungas upplevelse av tillhörighet till samhället påverkas av vuxenvärldens bemötande. Exempel på detta kan vara; hur välkomna de unga känner sig i det offentliga rummet, om tillfälle och möjlighet finns att utöva kreativa aktiviteter, och om hur medvetna de är om att deras åsikter kan påverka samhällsplaneringen (Whitlock 2007).

Att unga får komma till tals och bli lyssnade på i planeringsprocessen är avgörande eftersom vuxenvärldens synsätt skiljer sig så markant från ungas, att vuxna svårligen kan representera ungdomar i planeringen av offentliga rum (Matthews et al 1997, Bishop 2017). FN:s konvention om barns rättigheter fastställer barns rätt till inflytande i frågor som rör dem, och framhåller ungas förmåga att delta i olika samhällsprocesser (UNICEF 2018). I den europeiska landskapskonventionen som antogs i Sverige 2011, beskrivs landskapet som en grund för människors välbefinnande, hälsa och estetiska upplevelse, och innefattar alla typer av landskap som människor möter i sin vardag, även stadslandskapet. Landskapets sociala betydelse samt vikten av att dagens och kommande generationer ska ges möjlighet att aktivt delta i dess förvaltning, betonas i texten. Landskapskonventionen har även som uttalat mål att; uppnå en rikare livsmiljö där alla kan delta i utformningen (Riksantikvarieämbetet 2018). Regeringspropositionen; *Politik för gestaltad miljö*, uttrycker att ungas delaktighet i formgivningen av den offentliga miljön är en viktig del i en hållbar samhällsutveckling (Regeringskansliet 2018), och i propositionen; *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*, lyfts det fram att unga har begränsade möjligheter att påverka samhällsplaneringen (Regeringskansliet 2014).

I så viktiga demokratiska processer som stadsplanering och byggande utgör, är barns och ungas perspektiv viktiga. (...) Det krävs ett inkluderande arbete där barn och unga ges utrymme och inflytande. Barns och ungas bästa bör komma i främsta rummet vid beslut om den gestaltade livsmiljön som rör dem. (...) arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.
(Regeringskansliet: Regeringens proposition 2017/18:110 sid.18–19)

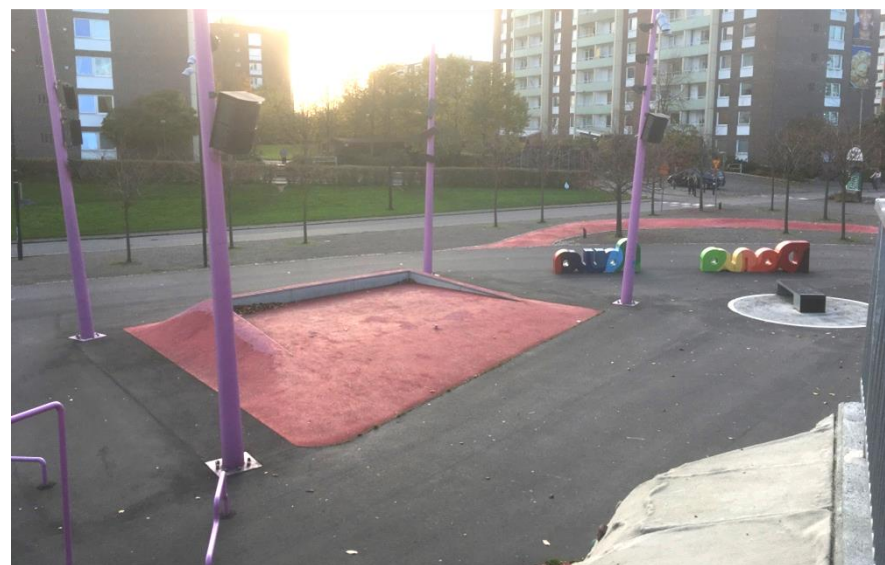
Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. (...) Ungdomar är fortsatt underrepresenterade i beslutande församlingar och ges inte heller möjlighet till inflytande lokalt i någon större utsträckning, trots att de vill vara med och påverka.
(Regeringskansliet: Regeringens proposition 2013/14:191 sid. 15–16)

Att skapa särskilda platser för ungdomar i den offentliga miljön kan vara ett sätt att försöka tillgodose ungas behov av mötesplatser. Ett exempel på detta är *Rosens Röda Matta* i Malmö Rosengård, som planerades tillsammans med unga tjejer från området med syftet att här erbjuda en jämställd aktivitetsyta för ungdomar (Figur 2a-b). Platsen består av olika stationer för olika fysiska och sociala aktiviteter. Här kan man till exempel koppla upp sin telefon till högtalarna vid dansscenen och på så sätt spela sin egen musik på platsen. En studie som genomfördes 2015 visade att platsen inte verkar fungera som det var tänkt. Den används inte i någon större utsträckning och inte på det sätt som var avsett (Simicic 2015). Platsen kan trots detta ha ett viktigt symboliskt värde som ett exempel på hur unga kan ges plats i den offentliga miljön och delta i planeringen.

Figur 2a. Rosens Röda Matta i Malmö Rosengård med dansbanan i centrum.

Mats Lieberg (1994) beskriver hur vuxenvärlden skulle behöva utveckla ett förhållningsätt som bättre kan tillmötesgå ungas behov av "tid och kreativ lek" i den offentliga miljön. Han föreslår att unga ges möjligheten att själva skapa egna platser i staden genom att stadens mellanrum lämnas orörda och kan upptäckas av unga som fritt får tolka hur dessa ska användas. (Lieberg 1994, 2003). Vidare menar Lorenza Dallago (2012) att ungas känsla av delaktighet och betydelse stärks om de ges möjlighet att själva påverka platser, vilket kan leda till ett engagemang för att vilja påverka och förbättra samhället i både stort och smått (Dallago et. al. 2012).

2 b. Klätterväggen och de mindre träd som kantar platsen skymtas i bild.

Att tillfälligt kunna skapa sina egna regler på en plats, förklaras ge unga en känsla av egenmakt som kan vara svår för dem att uppnå i andra sammanhang (Lieberg 1994, Lieshout och Aarts 2008).

I sin strävan efter ökat handlingsutrymme söker ungdomarna rumsliga arenor där de kan få vara ifred men samtidigt uppleva att någonting meningsfullt och intressant kan hända. (Lieberg 1994 s. 211)

Ett exempel på sådan plats är det som tidigare kallades för *Stäppen* i Malmö, en ödetomt i ett gammalt industriområde. Platsen togs i anspråk av ungdomar och unga vuxna som här bit för bit med gemensamma krafter byggde en spontan skatepark (Figur 3). Fastighetsägaren lät dessa aktiviteter fortgå under ett antal år (Norra Sorgenfri 2015), men idag är platsen detaljplanerad för bostäder och en skola. En planerad skatepark som uppfördes av kommunen i samarbete med en grupp av stadens skate-aktiva ungdomar, finns idag i en annan del av staden (Thuresson 2014). *Stäppen* är ett exempel på hur unga kan använda det offentliga rummet på ett mer direkt sätt än vuxna oftast gör. På de flesta offentliga platser finns sociala regler och normer att förhålla sig till, men forskare menar att dessa verkar uppfattas som mer flytande av ungdomar, och inte lika styrande som till exempel reglerna i hemmet eller i skolan (Lieberg 1994, Owens 2017).

Figur 3. Stäppen, Norra Sorgenfri industriområde. En spontan skatepark uppförd av ungdomar och unga vuxna. Foto: Emma Crawley

Unga i Ystad

Samhällsplanering kan kännas avlägset för en tonåring som lever *här och nu*. Vad som kan hända om ett eller flera år uppfattas ofta som för abstrakt och avlägset. För unga som ändå vill engagera sig i planeringen finns andra utmaningar. Med jämna mellanrum görs *lokal uppföljning av ungdomspolitiken* genom att skolungdomar får svara på olika enkäter. En sådan (LUPP-enkät) genomfördes 2011 i Ystad. Denna visade att de unga oftast träffas hemma hos varandra men att platser utomhus kom på andra plats för både tjejer och killar (Ystads kommun 2012).

Resultatet (som återspeglas i Regeringspropositionen från 2014), visade även att mer än en tredjedel av de 15-åringar som besvarade enkäten ville vara med och påverka eller delta i lokala politiska processer, men många visste inte hur det skulle kunna gå till. En vanlig kommentar var att; "nog ingen skulle lyssna ändå", om man skulle försöka göra sig hörd (Ystads kommun 2012).

Ystads Ungdomsfullmäktige bildades 2008 och fungerar som ett organ för inflytande och yttrande för barn och unga i kommunen. Ungdomsfullmäktige består av representanter från stadens olika högstadie- och gymnasieskolor, men färre än tio procent av de som besvarade LUPP-enkäten (tre år efter att Ungdomsfullmäktige bildades) menade att man skulle vända sig till ett ungdomsråd eller liknande, om man skulle vilja påverka något i kommunen (Ystads kommun 2012). Ungdomar som arbetar i sådana fora kan uppleva att de drunknar i byråkratin (Boverket 2000). Ett alternativ som

föreslås i publikationen; *Unga är också medborgare* (Boverket 2000) är att hålla direkta möten mellan beslutsfattare och unga, istället för att skicka frågor fram och tillbaka. Ett annat förslag är att en kommun kan ha en så kallad *byråkratilots*, en kontaktperson som kan vägleda unga som har frågor.

Efter ett förslag i Ungdomsfullmäktige där man önskade sig ett enkelt sätt att uttrycka sina åsikter till kommunpolitikerna i barn- och ungdomsfrågor, startades *Listen App!* 2016. Detta är en mobilapplikation som är avsedd att fungera som en direktkanal mellan unga och kommunens politiker, och riktar sig till kommunens barn och unga i åldrarna 7–20 år. I appen kan unga lämna förslag och önskemål, samt ställa frågor till kommunens olika förvaltningar. Politikerna i sin tur kan både besvara dessa, och ställa egna frågor till barn och unga (Ystads kommun 2018). Under de två år som appen funnits har den enligt appens administratör laddats ner ca 1000 gånger, och har idag ca 300 aktiva användare. Sedan den togs i bruk har ca 150 frågor ställts till kommunens politiker. I en utvärdering framkommer att appen är uppskattad av de som använder den, men att appen uppfattas som "ful och tråkig" och att ungdomarna tycker att politikerna ställer för få frågor till dem i detta forum.

Ystads Kommuns folkhälsopolitiska program har som ett delmål "att all samhällsplanering ska utgå från ett barnperspektiv" (Ystads kommun 2013) och kommunen har sedan 2015 arbetat med en barnchecklista i samband med beslut som berör barn och unga.

Stadens kommunfullmäktige har även antagit en plan; *Barnets bästa, plan för att stärka barns rättigheter i Ystads kommun* (Ystads kommun, 2018) för att uppnå kommunfullmäktiges övergripande mål utifrån ett barnrättsperspektiv (Ystads kommun 2018).

Sammantaget gör Ystads ambitionsnivå och utvecklade struktur - och samtidigt vanliga problematik i sammanhanget - orten intressant för en studie av ungdomars relation till den offentliga miljön.

Utemiljöns roll för ungdomar

I detta avsnitt redogörs teorier som behandlar ungas utveckling i samverkan med utemiljön; hur individen utifrån sina personliga förutsättningar och platser utformning och innehåll bygger relationer till sin omgivning genom social och fysisk interaktion.

Mellanrummens och naturens betydelse

Unga och offentlig miljö är ett växande forskningsområde där resultaten visar att unga använder det offentliga rummet för att kunna tillgodose sina sociala-, självreglerande-, frigörelse- och identitetsutvecklande behov (Moilanen 2007, Owens 1988, 2002, 2017, Schiavo 1988, Korpela 1989,1992, Korpela, Kyttä och Hartig 2002, Kyttä 2002, Kaplan och Kaplan 2002, Lieberg 1992,1994, 2010, Clarke och Uzzell 2006, Lieshout and Aarts 2008, Lerner et al 2001).

I det offentliga rummet kan individen, i den centrala processen att hitta sig själv, anonymt prova och praktisera olika former av det egna jaget (Lieberg 1992, Lieshout and Aarts 2008).

Mellanrummen mellan stadens programmerade ytor – som kan bestå av natur men också äldre industrimark eller andra typer av platser som inte tillrättalagts - beskrivs som särskilt viktiga för åldersgruppen. Här är utrymmet för frihet, fantasi och eget skapande ofta större än i färdigplanerade miljöer (Lieberg, 1992,1994). I mellanrummen kan unga ägna sig åt saker som de inte kan göra någon annanstans, gränser testas och man kan ”göra ingenting” medan det oväntade inväntas, här kan ett ”frirum” uppstå där den unga individen kan hitta sig själv (Lieberg 1994). Cynthia Thomashow (2002) menar att platser i naturen kan fungera som en inkubator för ungas identitetsutveckling. Hon beskriver liksom Mats Lieberg (1992,1994) hur unga söker upp platser där de kan experimentera och testa olika beteenden, och hur en upplevd samhörighet med naturen kan hjälpa dem i sitt sökande efter den egna identiteten (Thomashow 2002).

De måste hitta trygga platser för att där
Kunna prova nya idéer och begå misstag.
De måste få chansen att öppna sig för sin
'vilda natur' och skrika utan att skrämma
någon (Cynthia Thomashow 2002 s. 277).

Naturmiljöer eller platser med inslag av natur bidrar generellt till att göra platser mer tilltalande (Kaplan och Kaplan 1989, Steg et al 2013, Mårtensson et al. 2014) och brist på grönska beskrivs som en negativ faktor i samhällsplaneringen (Jergeby 1998). Det grönas påverkan på folkhälsan har systematiskt studerats (Weimann 2017) och för barn har rymliga och gröna miljöer visat sig vara avgörande för lek, utveckling och lärande (Wells et al. 2018, Boldeman et al 2006, Naturvårdsverket 2011) samt betydelsefull för deras identitetsutveckling (Kylin 2003).

Även för äldre barn och unga bidrar natur till att göra platser attraktiva (Mårtensson et al. 2014) samtidigt som sociala aspekter blir allt viktigare. Rachel och Steven Kaplan (2002) menar att unga tar en "time-out" från naturen under tonårstiden. Man betonar att unga fortfarande uppskattar naturmiljöer, men att de under denna period dras till sociala platser som kan erbjuda spänning och aktivitet, och att de därför hellre söker upp platser i mer byggda miljöer. Det påpekas samtidigt att om ungdomar har tillgång till naturmiljöer eller till platser med inslag av natur där deras behov av socialt samspel kan uppfyllas, så föredras fortfarande dessa miljöer av gruppen (Kaplan och Kaplan 2002). Att ungas intresse av att vistas i naturen är svagare än hos andra åldersgrupper har även beskrivits av Pia Sjöblom (2012) som i sin avhandling; *Naturen och jag*, undersökt ungas förhållande till naturen ur ett miljöpedagogiskt perspektiv (Sjöblom 2012), och forskning visar att barn och ungas kontakt med naturen utarmas allt mer vilket påverkar deras hälsa negativt (Louv 2005, Wells et al 2018).

Människan har tre grundläggande informationsbehov som är nödvändiga för att vi ska kunna fungera. Dessa är; *att utforska, att förstå, och att göra något meningsfullt* (Kaplan och Kaplan 2002). Dessa behov kan tillfredsställas i en utemiljö där nya saker kan upptäckas, där övning i olika sammanhang kan leda till förståelse av både sig själv, av andra och hur samhället fungerar, och att umgås och göra saker med sina vänner skapar mening och sammanhang i tillvaron (Tuan 1977, Lieberg 1992, 1994).

I Boverkets vägledning för planering och utformning av skolans utemiljöer beskrivs utemiljöns betydelse för åldersgruppen enligt följande:

Barn och unga tar plats. De behöver utrymme att pröva sina kroppar, sitt mod och sociala förmågor. Barn och unga söker sig till utemiljöer som erbjuder fysiska utmaningar och kompis-kontakter, som väcker deras engagemang och nyfikenhet. Den fysiska miljön är deras utvecklingsmiljö och platsen där förutsättningarna grundläggs för deras framtida hälsa, välbefinnande och engagemang för sin sociala och fysiska omvärld. (Boverket 2015 s.15)

Miljöer eller miljöinslag som kan hjälpa oss att slappna av och underlätta återhämtning från olika typer av stress eller andra krävande situationer, benämns inom miljöpsykologin som *restorativa miljöer*. Vistelse i restorativa miljöer kan ha förebyggande hälsofrämjande effekter, samt stimulera fysisk och psykisk återhämtning (Steg et al 2013). Rachel Kaplan och Steven Kaplan (1989) beskriver fyra olika upplevelsedimensioner som kan bidra till mental återhämtning. Dessa är; *Fascination* (iakttagande utan medveten ansträngning), *Komma bort* (känslan av att kunna koppla bort vardagsbekymmer), *Rymd* (känslan av att vara en del av något större), samt *Kompabilitet* (när den personliga kapaciteten överensstämmer med omgivningens krav) (Kaplan och Kaplan 1989). Författarna menar att dessa dimensioner upplevs i större utsträckning i naturmiljöer än i urbana miljöer.

Miljöpreferenser och favoritplatser

Ungas favoritplatser är ofta sociala platser och platser som känns trygga och ger utrymme för rekreation och återhämtning (Schiavo 1988, Korpela 1992, Owens 2017, Abbott-Chapman och Robertson 2009). Forskningsresultat har visat att unga som bor på landsbygden kan känna sig begränsade av ett bristande aktivitetsutbud, med få transportmöjligheter eller sociala sammanhang (Matthews och Tucker 2006). Samtidigt har unga som bor utanför tätorter visat sig ha en starkare relation till sin fysiska omgivning än unga som bor i staden (Passon et al 2008). Parker och kommersiella platser i staden

värderas högt av unga, liksom den egna trädgården, och platser med utsikt uppskattas särskilt av åldersgruppen (Owens 1988). Platser i naturmiljö beskrivs som ställen där man både kan vara ensam, -bara för att vara med naturen, och vara tillsammans med vänner. Ungdomarna i en av Patcy Eubanks Owens (1988) studier förklarade att deras favoritplatser i naturen kändes som deras *egna* på ett eller annat sätt (Owens 1988). I en studie från Skottland uppgav deltagarna att platser som låg lite längre bort från hemmet gav dem störst välbefinnande. Här gavs exempel på platser både i staden och i naturmiljöer som de ställen där ungdomarna bäst kunde ägna sig åt aktiviteter som var viktiga för dem (Roe och Aspinall 2012).

Platser för självreglering och utveckling

När en person eller grupp ägnar sig åt för dem betydelsefulla aktiviteter i en miljö, startar enligt Yi-Fu Tuan (1977) ett plats- och meningsskapande där individen kan få en känslomässig anknytning till platsen av det som händer, upplevs eller utförs där (Tuan 1977). Platsanknytning är en process och en del av ett komplext förhållande mellan personliga upplevelser och platsfunktioner som miljöestetik och personligt engagemang, livskvalitet och geografiska och kulturella kvaliteter (Seamon 2012). Karla Werner (1994) menar liksom Tuan att våra upplevelser skapar mening, och beskriver stadens rum som just *upplevelserum* (Werner 1994). Maria Nordström (1994) beskriver vidare hur platser kan hjälpa oss att förstå vilka vi är som individer (Nordström 1994), och Lorenza

Dallago (2012) förklarar hur anknytning till platser skapas över tid och hur denna kan vara ett viktigt stöd för unga i deras personliga utveckling (Dallago et al 2012).

Unga känner generellt stark anknytning till platser där de umgås med personer som de tycker om, samt till människorna på de platserna som får de unga att må bra (...) Platsanknytnigen är ofta omedveten och tas därför ofta för given. Den kännetecknas av en känsla av respekt och tillhörighet till en fysisk plats, som även när den är folktom är attraktiv för individen, -kanske för att just ensamhet söks. Platsanknytning kan därför vara särskilt viktig för unga, som av olika anledningar, kanske inte har fördelen av starka sociala band. Oavsett social anknytning är det viktigt att från ett ekologiskt perspektiv förstå ungas relationer till platser, för att förstå hur dessa påverkar ungas välmående och utveckling. (Dallago et. al 2012 s. 4) (egen översättning).

Två utvecklingsbehov som är särskilt viktiga under ungdomstiden är social interaktion och att kunna dra sig undan (Clark och Uzzell 2006). Sökandet efter den egna identiteten kan vara kaotiskt, och händelser som uppstår under ungas interaktion med platser och/eller andra individer, kan skapa svårhanterliga situationer eller vara intensiva på andra sätt. Forskning har visat att barn och unga ofta använder sina favoritplatser för stresshantering och återhämtning genom så

kallade *självregleringsprocesser*, ensamma eller tillsammans med vänner (Korpela 1989, 1992, Korpela, Kyttä och Hartig 2002). Genom självreglering bearbetas känslor och upplevelser av olika slag, och med hjälp av den fysiska miljön, i det egna rummet eller på valda platser i naturen, blir det lättare att landa i sig själv och sitt förhållande till omvärlden (Korpela 1989, Moilanen 2007). Denna återhämtning kan även ske på andra platser om dessa uppfyller de personliga behoven. En framgångsrik självreglering kan även leda till att en *ny* plats blir en favoritplats som man kan återvända till för att bearbeta olika händelser för att försöka uppnå välbefinnande (Korpela 1992).

I litteraturen beskrivs hur olika förmågor utvecklas under tonårstiden. Bland dessa kan nämnas förmågan att läsa av signaler och sociala koder, liksom att föreställa sig alternativa scenarion, samt ökad självförståelse och självreflektion. Detta resulterar i en mer medveten form av självreglering än hos yngre individer (Gestsdottir och Lerner 2008). En sådan mer målinriktad bearbetning innebär att beteenden och förhållningsätt kan anpassas på ett mer effektivt sätt, och kan handla om förmågan att passa in i ett visst sammanhang eller att acceptera ett misslyckande (Lerner et al. 2001).

Ungdomar styr aktivt sin egen identitetsutveckling med medvetna eller omedvetna handlingar genom både social och fysisk interaktion enligt teorin: *Development as action in context theory* (Silbereisen och Eyferth 1986). Dessa processer är enligt författarna avsedda att både påverka och förändra den fysiska kontexten och/eller det

sociala sammanhanget, såväl som individen själv. Genom att erfarenheter ansamlas utvecklas individens sociala och fysiska förmågor, den personliga identiteten stärks och individen lär sig på så sätt att bemästra omställningen till vuxenlivet. Teorin är besläktad med Urie Bronfenbrenners (1977) utvecklingsekologiska teori om hur barnets interaktion med sin omgivning, så kallade *närhetsprocesser*, formar individens utveckling (Bronfenbrenner 1977). Rainer Silbereisen och Klaus Eyferth (1986) menar att det är *individen* som styr sin egen utveckling och poängterar att interaktionen med omvärlden är målinriktad (Silbereisen och Eyferth 1986). Bronfenbrenners teori har senare utvecklats till att innefatta även personliga förutsättningar som; personlighet/attityd och uthållighet, förmåga, erfarenhet och kunskap, den sociala omgivningens inflytande i form av uppmuntran eller förmaningar, samt tidsaspekten som avgörande för närhetsprocessernas inverkan på den personliga utvecklingen (Bronfenbrenner och Morris 2006). Här beskrivs närhetsprocesserna som motorn i den personliga utvecklingen men att det är *individen* med sin motivation och aktivitet som är bränslet, samt att den personliga motivationen stärks eller försvagas i relation till omvärldens bemötande.

Människans utveckling sker genom en ökande komplex interaktion med hennes omedelbara miljö, så kallade närhetsprocesser. (...) Dessa processer involverar interaktion med människor såväl som objekt och symboler, de senare måste vara av ett slag som lockar till uppmärksamhet, utforskande, manipulation, utvecklande och fantasifullhet. (...) Individens utvecklade kompetens visar sig genom att nyvunna kunskaper och förmågor; intellektuella, fysiska, socioemotionella, eller en kombination av dessa, kan demonstreras. (Bronfenbrenner och Morris 2006 s. 795–796, 803) (egen översättning)

Platsens förutsättningar

Vad som är möjligt att göra på en plats påverkas av vad eller vem som finns eller *inte* finns där. Detta innefattar platsens fysiska miljöerbjudanden (Gibson 1979), samt den sociokulturella kontextens sociala miljöerbjudanden (Kyttä 2002, Clark och Uzzell 2006). Att en individ kan läsa av miljöerbjudanden av olika slag och omsätta dessa i en vald aktivitet, kallas miljökompetens och kan förklaras som människans förmåga att hantera sin omgivning på ett effektivt och stimulerande sätt (Steele 1980). Individens tidigare erfarenheter och personliga förutsättningar avgör hur en plats uppfattas och tolkas, och allt eftersom den personliga erfarenheten ökar, utvecklas miljökompetensen både fysiskt och socialt (Pedersen 1999).

Vem som befinner sig på platsen och vilket agerande som förväntas där är avgörande för hur unga använder stadens offentliga platser, och det sociala sammanhanget kan även förhindra att en aktivitet uppstår (Clark och Uzzell 2006, Kyttä 2002). Martin Knöll och Jennifer Roe (2017) föreslår att även digitala miljöerbjudanden (exempelvis tillgång till WiFi/internet) bör integreras i ett system av dynamiska miljöerbjudanden, som påverkar hur unga umgås (Knöll och Roe 2017).

Miljöerbjudanden är delvis individuellt präglade och det som är ett miljöerbjudande för en person behöver inte vara det för en annan (Kyttä 2002). Detta innebär att samma plats kan tolkas och användas väldigt olika av skilda personer. En solitär parkbänk kan vara ett

välkommet inslag för någon med trötta ben. Samma bänk kan uppfattas som tråkig eller meningslös om inte alla i sällskapet får plats på den. Platser som uppfattas ha få, eller inga aktivitetsförutsättningar, kan därmed upplevas ovälkomnande, intetsägande eller frustrerande, vilket kan leda till att fysisk eller social interaktion ej uppstår. Platsrelaterad frustration kan även utlösa destruktiva handlingar i form av skadegörelse eller liknande (Matthews et al 1997). En plats som med sitt innehåll däremot bjuder in till aktivitet, kan stödja viktiga funktioner hos användaren, som till exempel återhämtning, eller ge förutsättningar för skapande av relationer, både till platsen och/eller till andra användare (Clark och Uzzell 2006). Patcy Eubanks Owens (2017) beskriver att förståelsen för vad unga söker i den offentliga miljön är avgörande för att kunna se sambandet mellan dessa platser och ungas välbefinnande, och att den fysiska miljön, beroende på dess innehåll och utformning, både kan stötta men även hindra en hälsosam utveckling, (Owens 2017).

Syfte

Utifrån fysiska avtryck, med särskilt fokus på kreativt platsanvändande, undersöks ungas förhållande till offentlig utemiljö i ett lokalt sammanhang. Vilka platser i utemiljön som uppskattas och används av ungdomarna, samt deras möjligheter för personligt uttryck, plats- och meningsskapande i dessa miljöer studeras. Vidare undersöks utemiljöns och de platsknutna aktiviteternas betydelse för ungdomarna. Resultatet diskuteras i förhållande till ungas identitetsutveckling, upplevda trivsel och välbefinnande i offentlig utemiljö, samt möjligheten att utveckla en hållbar och gränsöverskridande samhällsplanering, som främjar ungas delaktighet och tar vara på ungas perspektiv i utformningen av det gemensamma rummet.

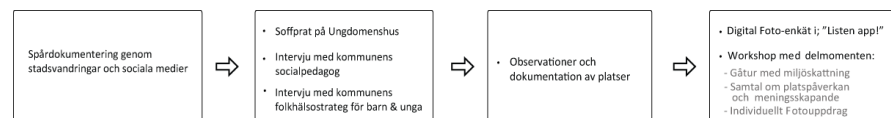
Forskningsfrågor

- *Vilken betydelse har den offentliga utemiljön för ungdomarna?*
- *Vad är viktigt för ungdomarna att kunna göra i utemiljön?*
- *Vilka platser i utemiljön uppskattas och används av ungdomarna?*
- *Vilka variationer i ungdomarnas förhållningssätt till utemiljön kan skönjas i sammanhanget?*
- *Vilka miljökvatiteter i det offentliga rummet kan främja ungas platsskapande?*

Metod

Design av studien

Studiedesignen skapades delvis utifrån metoder som använts i tidigare studier kring barns och ungdomars utemiljöer (Cele 2006, Marsh 2006, Pyrry 2013, Owens 1988, Lieberg 1992, 1994, Kaplan och Kaplan 2002), och delvis utifrån de förutsättningar som fanns att tillgå i det lokala sammanhanget. Att använda flera olika vetenskapliga metoder för en studie och därmed studera en företeelse från olika vinklar, s.k. triangulering syftar till att öka validiteten av studiens resultat (Seamon och Gill 2016). De utvalda metoderna bearbetades och anpassades till det aktuella sammanhanget med ambitionen att skapa ett väl sammansatt och mättat material, och arrangerades i vad som ansågs vara en logisk utförandeordning (Figur 4). Mallar, guider och informationsmaterial (Bilaga 2–8) utarbetades inför genomförandet av de olika arbetsmomenten.

Figur 4. Studiens design

Två aspekter som ansågs viktiga i arbetsprocessen var att försöka jämna ut maktbalansen mellan mig som forskare och studiens deltagare, samt att samtalen hade konkreta fysiska exempel som utgångspunkt för att förflytta fokus från min egen person. En strategi för att uppnå detta är att låta deltagarna syssla med något medan frågor ställs (Kvale och Brinkman 2014). Metoder där individen själv bidrar med material eller känner sig mer bekväm kan skapa förutsättningar för en avslappnad kommunikation mellan forskare och deltagare, och visuellt material som fotografier har visat sig effektiva, både i form av datainsamling och som samtalsverktyg i studier med barn och unga (Heath et al 2009).

Här följer en beskrivning av de utvalda metoderna där workshopens olika delmoment beskrivs i detalj.

Datainsamling

Spårdokumentering

Den inledande metoden som jag kallat *spårdokumentering*, bestod av att fotografera tecken på fysiskt platsanvändande i offentlig utomhusmiljö. Jag inspirerades här av en studie om hur unga tolkar politiska budskap i den offentliga miljön (Marsh 2006). Jag letade efter tecken och spår av ungas platsaktiviteter som vi andra kanske inte alltid lägger märke till, har svårt att tolka eller kanske förstå. Dessa miljöinslag dokumenterades löpande under stadsvandringar och platsbesök i olika städer med omnejd. Efterlysningar på sociala medier samt studerande av relevanta bloggar och webbsidor gav ytterligare information och tips om ungas platsaktiviteter. Vissa aktivitetsspår var uppenbara i form av tags, graffiti, dekalor eller andra former av kvarlämnat material. Jag fann ofta platser som vandaliserats och blev intresserad av orsaken bakom dessa destruktiva handlingar. Som ett sidospår sökte jag i litteraturen efter olika förklaringar till fenomenet (som beskrivs i korthet på sidan 62), men fokus låg alltså på att hitta mer subtila och kreativa aktivitetsspår. Syftet med metoden var att skapa ett konkret underlag till de kommande workshopssamtalen. Dessa planerades utgå ifrån olika exempel på platspåverkan som kunde diskuteras med studiens deltagare. Med hjälp av mina fotografier hoppades jag att få ungdomarnas tolkningar av det jag uppfattat på de platser som jag besökt. Jag ville ta reda på vad *de* ansåg hänt, och kanske även varför något hänt just där, som ett sätt att skapa en naturlig tankeövergång

till deras eget platsanvändande och personliga förhållningssätt till offentliga miljöer. Ur mitt bibliotek av spårexempel valdes till slut tolv foton ut. Dessa ansågs täcka in de olika typer av aktivitetsspår som hittills dokumenterats. Spårdokumenteringen löpte vidare genom hela arbetet. Under workshopen användes spontant ytterligare ett foto som tillkommit senare vid ett tillfälle där detta ansågs passa in i sammanhanget. Några av de foton som togs senare i processen har även använts som beskrivande exempel i arbetet.

Soffprat

Ungdomens hus i Ystad arrangerar regelbundet samtal, så kallade *Soffprat*, på teman som är centrala för unga. Samtalsformen är avslappnad och otvungen och de ungdomar som är intresserade kan välja att bara sitta med och lyssna, eller att aktivt delta i diskussionen. Under ett studiebesök på Ungdomens hus diskuterades möjligheten att arrangera ett soffprat om unga och deras platser i den offentliga miljön som en metod i studien, och idén välkomnades. Detta ansågs vara ett lämpligt sätt att möta unga i ett för dem välbekant sammanhang där de kände sig bekväma. En inbjudan med information om studien och soffpratet som kallades; *Att ta plats*, skickades ut av Ungdomens hus via sociala medier. Vid utsatt tid (soffpratens vanliga kvällstid) fanns inga intresserade ungdomar på

plats i lokalen. Då ett nytt försök gjordes dagen därpå, nu i anslutning till skoldagens slut, slöt några ungdomar upp till samtalet. Vissa av dem verkade inte ha något större intresse av att delta aktivt, de hade inte kommit till Ungdomens hus med anledning av soffpratet. De tackade ändå ja till att sitta med och lyssna och det fanns en viss nyfikenhet i gruppen.

Totalt samlades sju ungdomar i sofforna runt fikabordet. Samtalet inleddes av socialpedagogen som bjudit in till soffpratet, och jag presenterades som gäst. Jag förklarade att soffpratet skulle ingå som en del av min studie och delade även ut en skriftlig information tillsammans med mina kontaktuppgifter. Samtalet som fortsatt leddes av socialpedagogen handlade om deltagarnas syn på olika typer av offentliga platser i staden med omnejd, och vad de ansåg var möjligt och/eller intressant att göra där. Fyra av ungdomarna deltog mer eller mindre aktivt i samtalet och jag flikade in med frågor då och då, samtidigt som jag förde anteckningar. Mot slutet av soffpratet samtalade vi runt spår fotografierna som deltagarna kommenterade och funderade kring på olika sätt.

Soffpratet pågick i cirka en timme. Avslutningsvis beskrevs workshopen som jag planerade att hålla till våren (vi var nu i december 2017). En av deltagarna tycktes intresserad men verkade osäker då ingen annan visade något intresse. Ungdomarna tackades därmed för sin medverkan och soffpratet avslutades. Tillsammans med en kort information samt mina kontaktuppgifter för eventuella frågor, eller anmälan till workshopen, sattes sedan spår fotografierna

upp på en *idé-vägg*. Det fanns pennor och utrymme intill varje foto så att skriftliga kommentarer kunde lämnas under de följande veckorna som materialet var uppsatt på idé-väggen.

Soffpratet stärkte min bild av att det finns en hög tröskel som måste överkommas när det gäller att engagera ungdomar, och jag funderade nu över mer flexibla sätt att fånga fler ungdomars intresse. Jag ville hitta en metod som kunde hjälpa mig att möta dem på ett ännu mer avslappnat sätt, än på en plats som Ungdomens hus som trots allt kontrolleras av vuxna, en metod som var mer anpassad till deras sätt att kommunicera.

Listen App!

2016 lanserade Ystads kommun mobil-appen; *Listen App* som ett kommunikationsverktyg mellan barn, unga och kommunens politiker. Appen har flera funktioner. Här finns information om aktiviteter som arrangeras av kommunen, barn och unga kan lämna förslag och ställa frågor om sådant de vill förändra eller påverka, och kommunens olika förvaltningar kan i sin tur ställa frågor till användarna under funktionen "Tyck till". Jag hoppades att appen kunde vara den flexibla och mer spontana metod som jag letade efter, och undersökte möjligheten att kunna publicera en digital enkät i appen för att på så sätt kunna nå ungdomar från hela kommunen. Jag kontaktade app-administratören (kommunens folkhälsostrateg för barn och unga) och presenterade min idé som togs väl emot.

Jag fick veta att öppna frågor tidigare visat sig vara svåra att få svar på. Eftersom fasta svarsalternativ ansågs motverka studiens ambition om att lyfta fram ungdomarnas egna röster, användes istället de 12 spår fotografierna. Fotoenkäten utformades sedan i samarbete med app-administratören. Vid varje fotografi ställdes frågan; *Är detta en intressant plats tycker du?* Och efter varje foto fanns kommentarsfält för frågorna; *Vad lockar dig?* respektive *Finns det något du inte gillar?* Det gick att hoppa över foton och därmed välja att kommentera i den omfattning man önskade. Till sist ställdes två avslutande frågor; *Finns det någon perfekt plats för dig där du bor?* Samt; *Har du några funderingar om hur unga kan trivas utomhus?* Syftet var här att få inblick i hur ungdomarna såg på sin egen närmiljö, och om de verkade intresserade av att påverka denna. (Bilaga 6).

Enkäten gavs namnet; *Var ska vi va'?* och publicerades i appen. Information om enkäten gavs till kommunens högstadie- och gymnasieskolor samt till Ungdomsfullmäktige. Personalen på Ungdomens hus ombads informera sina besökande ungdomar om att det fanns en enkät i appen, och jag bad även workshopens deltagare att tipsa sina kompisar om den.

Workshop

Workshopen genomfördes vid tre tillfällen i början av april i Ystad tätort med ungdomar i högstadie- och gymnasieåldern. Jag mötte deltagarna på en förutbestämd plats i nära anslutning till platsen som workshopen skulle utgå ifrån, och gav dem en kort introduktion till upplägget. Workshopen bestod av delmomenten; *gåtur* (en promenadintervju till utvalda platser i staden), en *miljöskattning*, ett *samtal om platspåverkan och meningsskapande*, samt ett *fotouppdrag*. Upplägget var utformat så att varje delmoment kopplades till det efterföljande. De metoder som användes för dokumentation var; fotografering, ljudupptagning, individuellt ifyllda pappersformulär och SMS/MMS. I direkt anslutning till varje genomförd workshop gjordes även minnesanteckningar för att ta vara på spontana reflektioner och lättare kunna finslipa upplägget inför nästa tillfälle. Här följer en beskrivning av delmomenten.

Gåtur

Gåturen härstammar från metoden *walk through evaluation*, en metod som används för att utvärdera hur människor upplever byggnader eller för att ta fram förslag till förbättringar på olika platser (de Laval 2014). Gåturen är en informell intervjumetod där ett levande samtal stimuleras genom fysisk interaktion och används med fördel i studier med barn och unga (Lieberg 1992, 1994, Cele 2006, de Laval 2014). Det finns olika former av gåturer, strukturerade eller deltagarstyrda, beroende på syftet med övningen (Cele 2006).

I denna studie valdes strukturerade gåturer där platserna som besöktes bestämts på förhand, med syftet att undersöka hur deltagarna använde, eller kunde tänka sig att använda just dessa olika typer av platser. Förberedelserna inför gåturerna bestod dels av litteraturstudier (Cele 2006, de Laval 2014, 2015), och dels av att utvärdera mina egna erfarenheter från ett tidigare studieprojekt.

Vi lämnade vår mötesplats och promenerade till den första av de utvalda platserna. Vid varje platsbesök ägnades först en stund till att känna in platsen. Jag höll mig på avstånd och iakttog och dokumenterade deltagarnas undersökande. Sedan gick vi tillsammans runt på varje plats medan ungdomarna beskrev hur de upplevde och kunde tänka sig att använda dessa. Jag uppmuntrade deras spontana användande och vid ett tillfälle fungerade detta

särskilt väl då någon ville utforska platsen ytterligare. Promenaden utökades därför något till följd av detta initiativ.

Miljöskattning

Ett formulär med fem påståenden fylldes i individuellt av deltagarna vid varje platsbesök. *Påståendena var formulerade utifrån teorier om ungdomar och offentlig utomhusmiljö (Korpela 1988, Dallago 2012, Owens 2017) och behandlade; sociala funktioner, återhämtning/restoration, hantering av oplanerad tid, stödjande och stärkande av identitetsutveckling, samt socialt ansvarstagande:

** Här kan jag trivas och få en paus från allt / Här finns något att upptäcka / Här finns något att göra / Denna platsen gör mig glad / Platsen inspirerar mig och jag kan-vill påverka eller förändra den.*

Varje påstående skattades på en skala efter hur väl dessa stämde överens med deltagarens personliga upplevelse av platsen, samt vad man ansåg viktigt och/eller möjligt att kunna göra där. Den fyrgradiga graderingen; *stämmer inte, stämmer något, stämmer bra, stämmer helt*, valdes för att undvika ett slentrianmässigt val av ett mittalternativ och uppmuntra deltagarna till att verkligen tänka efter. Syftet med övningen var att hjälpa deltagarna att reflektera över de olika miljöerna, och att samtidigt skapa ett underlag för att kunna identifiera ungdomarnas personliga förhållningssätt till dessa platser.

Deltagarna fick välja om de ville lämna ytterligare kommentarer på formuläret samt om de ville ange sin ålder och könsidentitet (Bilaga 8). Metoden inspirerades av semantisk miljöbeskrivning där upplevelser av platser beskrivs med hjälp av motsatsord som ett sätt att förbereda deltagaren för diskussion och samtal (de Laval 2004).

Samtal om platspåverkan och meningsskapande

Det här delmomentet var från början planerat som två separata moment men i blev i praktiken en kombination av dessa. Ungdomarna gav sina spontana tankar kring de fotograferade aktivitetsspåren vilket ledde in på deras eget platsanvändande. Inspirerat av teorin; *Development as action in context theory* (Silbereisen och Eyferth 1986) ställde jag frågor som behandlade ämnen som att känna sig välkommen och trivas på offentliga platser och att där kunna göra det man tycker om. Även fenomenet att unga "designas ut" från offentliga miljöer som beskrivs i litteraturen (Owens 2017 Wooley 2017) diskuterades här. Vid första tillfället då vädret var kallt genomfördes delmomentet över en fika inne på Ungdomens hus. Vid de två följande workshopstillfällena då vädret var varmare satte vi oss på en avskild plats utomhus för att fika och prata.

Fotouppdrag

Metoder där deltagarna själva skapar delar av studiematerialet är utformade för att reducera maktbalansen mellan forskare och deltagare, och därmed ge deltagaren större kontroll (Young och Barrett 2001). Detta sista delmoment bestod av att vid valfri tidpunkt

efter workshopen fotografera en personligen uppskattad plats utomhus, samt att kort beskriva varför man gillade platsen. Foto och beskrivning skickades sedan till mig via MMS/SMS. Liknande metoder har använts för både datainsamling och som kommunikationsredskap i tidigare studier med barn och unga (Heath et al 2009, Stedman et al. 2014, Pyrry 2013). Syftet var att härmed få kunskap om sådant som varje individ värderade i utemiljön. Här kunde detaljer som var av personlig betydelse beskrivas och förtydligas, om personen så önskade. Med hjälp av dessa slutliga pusselbitar hoppades jag kunna bygga vidare på de variationer i ungdomarnas förhållningsätt till utemiljön som jag samlat på mig genom de tidigare metoderna. Intentionen var att deltagarna skulle fotografera helt utifrån sin egen känsla med minimal påverkan från mig som vuxen forskare så långt det var möjligt. Noora Pyrry (2013) poängterar att forskaren ändå måste anses vara närvarande i fotoögonblicket trots sin fysiska frånvaro, då fotot tas enligt en instruktion från en auktoritet vilket kan påverka valet av motiv (Pyrry 2013).

De bifogade fotobeskrivningarna ansågs som särskilt viktiga för min förståelse av ungdomarnas fotograferade platser. Även här relateras till Pyrry som betonar betydelsen av fotografens beskrivning för förståelsen av hans eller hennes individuella perspektiv (Pyrry 2013). Samtliga deltagare behövde påminnas om att utföra fotouppdraget. Påminnelserna formulerades som förhoppning om fortsatt deltagande i studien och skickades ut via SMS med en veckas mellanrum, som mest tre gånger. Att uppdraget tog deltagarna något

längre tid att genomföra än jag först väntat, tros bero på att nationella prov hölls i skolan strax efter workshopens genomförande.

Ort och platser

Valet av Ystad som plats för studien gjordes utifrån flera aspekter. Stadens utvecklade struktur och ambitionsnivå att inkludera barn och unga i planeringen, gjorde orten särskilt intressant för en studie om ungas relationer till offentlig miljö. Det ansågs som en stor fördel att använda min egen hemkommun och lokalkännedom i sammanhanget, och en kontakt med kommunens kultur- och utbildningsförvaltning hade etablerats under ett tidigare studieprojekt. Kontakten med förvaltningen återupptogs nu via folkhälsstrategen för barn och unga, och via en personlig kontakt presenterades jag för socialpedagogen vid Ungdomens hus.

Under tidigare studieprojekt och vid *soffpratet*, pekades olika favoritplatser i staden ut av ungdomarna. Bland dessa platser valdes nu det centralt belägna *Österportstorg* ut som en lämplig plats att besöka under gåturen. Torget är en aktiv plats som ligger i direkt anslutning till stadens gånggata med butiker, caféer och restauranger. Ett gatukök, en servicebutik och en gymnasieskola ligger intill platsen och trafikerade gator och parkeringar finns på torgets alla fyra sidor. Matvagnar står uppställda här året om och flyttbara picknickbord finns utplacerade runt fontänen under de stora lövträden som kantar torget på tre sidor. Under den varma årstiden arrangeras

matfestivaler, loppmarknader och olika kulturevenemang på torget som är en populär mötesplats i staden.

Vid soffpratet och i intervjun med socialpedagogen diskuterades omgivningarna runt Ungdomens hus. Området heter *Åvalla* och beskrivs som fritids- och grönområde i stadens gröstrukturprogram och fördjupade översiktsplan (Ystads kommun 2008, Ystads kommun 2016). Samtalen handlade om vad ungdomarna tyckte om platsen samt hur området förändrats efter att Ystads Arena byggts alldeles intill Ungdomens hus. Platsen ansågs även intressant tack vare närheten till *Österportstorg*, och med detta som bakgrund valdes *Åvalla* som nästa plats att besöka under gåturen.

Åvalla är ett långsmalt område som sträcker sig i öst-västlig riktning. I öster ligger den nybyggda arenaanläggningen och i norr kantas området av arenans asfalterade parkeringar som ansluter till en skatepark och Ungdomens hus utemiljö. Här ligger även två gymnasieskolor och stadens bibliotek. Framför biblioteket finns en grönyta med uppvuxna träd och en trappa formad som en amfiteater leder upp mot byggnaden. I väster avslutas området med en parkeringsplats (som vid tidpunkten för workshopen utökades på bekostnad av fritidsområdets grönyta), och i söder kantas platsen av ett större område med flerbostadshus. Området består av både gräsmatta och hårdgjorda ytor. Olika planer för sportaktiviteter finns på både gräs och asfalt. Området delas av med staket för att separera de olika bollspelsytorna. Intill fotbollsplanen finns två stående betongfundament för laglig graffiti placerade i vinkel mot varandra.

En gång- och cykelbana som kantas av både uppvuxna träd och nyanlagda planteringar löper igenom området. Några solitära fasta bänkar finns nära arenan och i en torrlagd damm som omges av stora stenar, träd och buskar, finns ett flyttbart picknickbord uppställt.

Sedan följde en process för att hitta ytterligare en plats på gångavstånd till de två platser som nu valts ut. Stadens plandokument studerades (Ystads kommun 2008, Ystads kommun 2016) och en plats klassad som "restzon" upptäcktes. Då liknande platsbenämningar (mellanrum, överblivna platser, etc.) ofta beskrivits i litteraturen som särskilt attraktiva för unga (Matthews et al 1997, Lieberg 1994, Franck och Stevens 2006, Roe och Aspinall 2012), bestämde jag mig för att besöka platsen som kallas för *Talldungen*. Platsen består av en sträckning otrafficerad tågräls som löper parallellt med en genomfartsled i nord-sydlig riktning strax öster om Arenan. Det gamla regementet som länkar samman staden med sandskogen och stranden, och bland annat inhyser flera skolor ligger i anslutning till *Talldungen*. Fristående villor ligger på båda sidor om järnvägsspåret i den södra delen av området och skärmar av platsen från den starkt trafikerade vägen. Platsen utgör en grön passage där högvuxna tallar skapar en rumslighet mellan husraderna. En gång- och cykelbana löper parallellt med spåret i den södra delen för att sedan korsa detta och fortsätta in mot centrum. En fast bänk

finns utplacerad där cykelbanan korsar spåret. Smala bilvägar samt parkeringar för närliggande företag omger platsen, som smalnar av i den norra delen för att avslutas i ett äldre industriområde. Under mitt besök på platsen kom jag fram till att *Talldungen* kompletterade de tidigare utvalda platserna med sin speciella karaktär och bestämde mig för att inkludera den i gåturen. Illustrationer till det som beskrivits här återfinns i figur 6.

För att fastställa sträckning och tidsåtgång för gåturen provgicks nu alternativa rutter. *Talldungen* valdes till gåturens första platsbesök och via *Åvalla* skapades därmed en naturlig promenad in mot stadens centrum och *Österportstorg* (Figur 5).

Figur 5. Gåturens stäckning.

Bakgrundsbilder: Ortofoto Raster © Lantmäteriet (2019)

Figur 6. Överst till vänster: Österportstorg. I högerkant: Åvalla. Nederst till vänster: Talldungen och spårets sträckning norrut genom industriområdet.

Rekrytering av studiens deltagare

Min tanke var från början att försöka få kontakt med ungdomar som inte attraheras av skateparker eller de platser i staden som vanligen riktas mer mot unga. Jag ville hitta deltagare med behov eller intressen utöver de stereotypa, som kunde beskriva den offentliga miljön utifrån sitt perspektiv. Det visade sig vara en svår uppgift att komma i kontakt med ungdomar överhuvudtaget, trots att flera tillvägagångssätt användes i rekryteringen.

Soffpratets deltagare var ett slumpmässigt urval bestående av ungdomar som befann sig på Ungdomens hus vid den utsatta tiden. Här gjordes även ett första försök att rekrytera deltagare till workshopen. Information om workshopen sattes även upp i Ungdomens hus café under en "öppet hus"-dag, men inte heller detta gav något resultat. Vid ett sammanträde för kommunens Ungdomsfullmäktige, presenterades studien och workshopen både muntligen och skriftligen för lärare och ledamöter. Detta gav en intresseanmälan. Medverkande söktes därefter via den egna bekantskapskretsen där föräldrar presenterade workshopen för sina barn. Detta resulterade i ytterligare fem deltagare. Totalt anmälde sig en tjej och fem killar till workshopen. I takt med att intresseanmälningarna kom in skapades åldersindelade grupper för att försöka få till en avslappnad och bekväm stämning under genomförandet. Workshopstillfällena planerades utifrån deltagarnas önskemål och möjlighet att delta. Detta resulterade i tre tillfällen; två efter skoltid, samt ett på en lördag, med två deltagare i varje grupp.

I två av grupperna var deltagarna vänner sedan tidigare, i den tredje gruppen hade de båda ungdomarna inte träffats förut. Totalt hade studien som helhet tolv deltagare fördelat på tre tjejer och nio killar. Av de tre tjejerna deltog en i soffpratet, en i workshopen, och en i app-enkäten. Bland killarna deltog tre av dem i soffpratet, fem i workshopen, och en i app-enkäten.

Etiska aspekter

Vetenskapsrådets etiska riktlinjer för forskning har följts under arbetet (Vetenskapsrådet 2011). Inför alla moment med medverkande ungdomar har informationsmaterial tagits fram och delgivits alla medverkande och deras vårdnadshavare, muntligen och/eller skriftligen (Bilaga 2,3,5,6,7). I materialet har studiens syfte, tillvägagångssätt och olika delmoment beskrivits. Att allt deltagande varit anonymt och frivilligt, samt kunnat avbrytas när som helst under de olika momenten, har särskilt betonats. Workshopdeltagarnas medverkan godkändes i förväg av deras vårdnadshavare, utom i ett fall där den medverkande hade fyllt 18 år. Samtliga deltagare gav även sitt eget skriftliga godkännande till att de fotografier som togs under gåturerna fick användas i arbetet, genom att skriva under det informationsblad om workshopens innehåll och upplägg som presenterades innan workshopens start. Här lyftes även att resultatet skulle komma att redovisas och publiceras i en skriftlig rapport. Alla personnamn har bytts ut i det färdiga arbetet medan namn på platser har behållits då dessa ansetts viktiga för sammanhanget.

Begreppsförklaring

Ungdomar: Studien fokuserar på unga individer i åldern 13–17 år.

Offentlig miljö/plats, det gemensamma rummet: Allmänna utomhusplatser i staden, förort, småsamhälle och landsbygd.

Hållbar social- och samhällsutveckling: Här menas ett samhälle där mänskliga rättigheter, behov, levnadsvillkor och delaktighet, uppfylls oberoende av etnicitet, könsidentitet, ålder eller sexuell läggning.

Välbefinnande: Här menas en subjektivt upplevd känsla av mental balans, tillhörighet, trygghet, mening och trivsel.

Jag har gjort ett medvetet val att använda en del av ungdomarnas egna uttryck, samt benämningarna "tjej" och "kille" i texten istället för "flicka" och "pojke". Dessa val har gjorts utifrån arbetets ambition att beskriva ungdomarnas livsvärld utifrån deras eget perspektiv och språkbruk.

Avgränsningar

Studien fokuserar på ungas trivsel och välbefinnande i offentlig miljö i ett lokalt sammanhang utifrån deras eget perspektiv. Detta görs genom att lyfta fram ungas kreativa plats- och meningsskapande, vilket kopplas till teorier om kreativitet samt ungas utveckling och hälsa. Dessa teorier berörs i relation till ungas behov av offentliga platser. Ingen ansats görs att redogöra för teoriernas fulla komplexitet eller att generalisera studiens resultat. Då syftet är att lyfta fram ungdomarnas röster har intervjuer med vuxna individer hållits till ett minimum och endast utförts för att fördjupa min egen förståelse för ungdomarnas inställning till den offentliga miljön.

Analys

Inledning

Analysarbetet som helhet utfördes från ett individuellt ungdomsperspektiv med ambitionen att komma så nära deltagarnas upplevda verklighet som möjligt. Studiens syfte och forskningsfrågor utvecklades under analysens gång. En tematisk analysmodell (Braun och Clark 2006) användes som utgångspunkt och analysen utfördes sedan i flera steg i en dynamisk och flexibel arbetsprocess. Initiala teman formulerades i ett tidigt skede. Dessa utvecklades sedan genom att varje temabeskrivning tolkades vidare utifrån materialet som helhet och ungdomarnas olika identifierade inställningar till den offentliga miljön, (även dessa utvecklades vidare i takt med temautvecklingen i en växelverkande process). På följande sidor illustreras analysprocessen av studiens *temautveckling* i dess olika steg (de understrukna punkterna i listan ovan). I det sista steget formuleras studiens slutliga teman vilka beskrivs mer utförligt i resultatdelens konklusion på sidan 54.

Analysarbetet som helhet i punktform

- Renskrivning av anteckningar från soffpratet.
- Genomlysning av ljudupptagningar med samtidiga mindmap-anteckningar.
- Transkribering av ljudupptagningar och intervjuer.
- Genomlysning av ljudupptagningar med samtidig genomläsning av transkriberingar där särskild uppmärksamhet ägnades åt tonfall, rytmer, känslouttryck med mera (Dessa noterades där det behövdes kompletteras).

- Genomgång av workshopens miljöskattningar.
- Sammanställning av aktivitetsspårs-kommentarer.
- Sammanställning av material från platsobservationer.
- Sammanställning av workshopens uppdragsfoton och beskrivningar.
- Sammanställning av återkommande ämnen i samtal/intervjuer utifrån transkriberingarna, med stöd av mindmap-anteckningarna.
- Skapande av meningskategorier utifrån det sammanställda materialet som helhet.
- Formulering av initiala teman: *Magiska platser, Något att göra, Känna sig fri.*
- Identifierande av ungas olika inställning till offentliga platser i utemiljön utifrån miljöskattningen, aktivitetsspårskommentarer och uppdragsfoton med tillhörande motiveringar.
- Vidare analys och utveckling av initiala teman steg 1: *Platser med stark personlig betydelse och känsla, Platsrelaterad aktivitet och att kunna påverka, Rätt att vara och agera*, samt analys och vidareutveckling av ungas olika inställningar.
- Identifierande av miljökvaliteter för kreativitet utifrån litteraturstudier samt egna observationer och ungas olika inställningar, med samtida bearbetning av studiens syfte och forskningsfrågor.
- Vidare bearbetning av teman steg 2: *Bra platser att vara på, Att använda platser och delta i planeringen, Att vara/bli sig själv*, i växelverkan med bearbetningen av ungas olika inställningar, samt studiens syfte och forskningsfrågor.
- Formulering av ungas olika förhållningssätt och miljökvaliteter för kreativitet, i relation till studiens utvecklade syfte och forskningsfrågor.
- Slutbearbetning och formulering av slutliga teman steg 3: *Att vara - eller inte vara, Att agera, Att landa och trivas*

Initiala teman

Magiska platser

Något att göra

Känna sig fri

Magiska platser

Ungdomarna beskriver hur de upplever olika former av *magi* i den offentliga utemiljön. Känslan kan uppstå i naturen när bladen spricker ut på våren eller i mötet med djurliv i stadsrummet. *Magi* upplevs även i sociala sammanhang. Här beskrivs en slags kontakt med personer som varit på en plats vid en annan tidpunkt. *Magin* beskrivs här som en känsla av att ha delat en upplevelse med någon utan att man träffats. Exempel på detta kan vara att man sett ett inspirerande budskap målat på en plats, eller att man upptäckt att något man själv skapat lämnats ifred av andra som varit på platsen efteråt. Det beskrivs hur en plats kan bli en del av en upplevelse och hur platsknutna upplevelser hålls kvar i minnet.

Något att göra

Möjlighet att kunna sysselsätta sig med något i det gemensamma rummet är viktigt för ungdomarna. Att trivas och känna glädje och

tillhörighet på olika platser är betydelsefullt, liksom att kunna välja nivå för sociala kontakter beroende på den personliga sinnesstämningen. Utifrån sina personliga preferenser har ungdomarna olika inställning till vad som är viktigt att kunna göra i utemiljön. Här vill man både kunna sortera sina tankar och upplevelser i lugn och ro, vara fysiskt aktiv, eller interagera med omgivningen på olika sätt. Att kunna uttrycka sin personlighet är viktigt.

Känna sig fri

Att känna trygghet och kunna trivas och slappna av på olika platser. Närheten till andra är viktig liksom det personliga utrymmet. Att få ge utlopp åt sina känslor och agera på impuls för att se vart det leder, att slippa skärpa till sig, att kunna leka och skapa.

Temautveckling

Steg 1

Magiska platser

Platser med stark personlig betydelse och känsla

Något att göra

Platsrelaterad aktivitet och att kunna påverka

Känna sig fri

Rätt att vara

Platser med stark personlig betydelse och känsla

Dessa platser kan vara favoritplatser där man kan slappna av, eller ställen där man möts och umgås med vänner och kanske iakttar människor eller djur på avstånd. Det kan vara platser där man tidigare upplevt något ensam, eller tillsammans med någon annan, platser som man känner någon form av samhörighet med och där man kanske lämnar något spår efter sig.

Platsrelaterad aktivitet och att kunna påverka

Att på olika sätt skapa nya upplevelser och relationer. Social och fysisk interaktion, samt personliga uttryck av tankar och känslor, skapar minnen och stämning. Det finns grader av engagemang hos olika individer men det beskrivs som bra att kunna ändra hur en plats kan användas eller ser ut för stunden, och det finns en vilja att vara med och bestämma om hur platser ska se ut och fungera i framtiden.

Rätt att vara

Att känna tillhörighet och frihet att både kunna vistas på en plats, och där göra sådant som kan hjälpa en att landa i sig själv, eller hitta nya förhållningsätt till det egna jaget. Det finns en uppfattning om att det man gör på en plats blir en del av den egna identiteten på ett eller annat sätt.

Steg 2

Platser med stark personlig betydelse och känsla → Bra platser att vara på

Platsrelaterad aktivitet och att kunna påverka → Att använda platser och delta i planeringen

Rätt att vara → Att vara/bli sig själv

Bra platser att vara på

Platser i naturen, nära hemmet eller mer sociala platser i staden med inslag av natur. Platser där man kan göra som man vill. Platser där man kan vara ensam eller tillsammans med vänner.

Att använda platser och delta i planeringen

Att kunna välja vad man vill göra, *när* och *hur* detta ska göras och få utlopp för sina känslor på olika sätt, utan att någon klagar, eller så bryr man sig mindre om vad som är tillåtet eller ej. Att kunna ändra

på något så att platsen blir bättre på *riktigt*, inte bara för stunden. Inställningen till vad som är möjligt varierar mellan deltagarna, vissa tror inte att de kan påverka planeringen överhuvudtaget, andra är mer hoppfulla.

Att vara/bli sig själv

Att vara trygg i sig själv och det man gör, eller bara få vara ifred och tänka när man inte vet vad man ska tro eller känna.

Steg 3

Formulerade teman (beskrivs i resultatdelens konklusion s. 54)

Bra platser att vara på → Att vara eller inte vara

Att använda platser och delta i planeringen → Att agera

Att vara/bli sig själv → Att landa och trivas

Metodreflektion

Jag hade många frågor inför detta arbete. För det första, hur skulle jag få kontakt med de ungdomar jag letade efter, eller unga över huvud taget, och skulle de vara intresserade av ämnet? Processen att hitta deltagare var lång och i många fall frustrerande. Inför varje moment under arbetet fanns hopp om deltagande och engagemang. I vissa fall fick jag ett uppmuntrande gensvar, men oftast var intresset bland ungdomar mycket svalt. Detta kan ha flera förklaringar. Mitt sätt att presentera studien kanske inte tilltalade ungdomarna, kanske förstod de inte riktigt varför jag ville prata med dem, eller om vad? Jag försökte att vara tydlig i kontakten med potentiella deltagare, men att jag under lång tid hade svårt att klart formulera det jag ville studera även för mig själv, påverkade troligen mitt sätt att presentera studien och dess syfte för ungdomarna.

Skulle mina metoder fungera? Mycket tid lades på att studera och bearbeta de olika metoderna som använts. Metoden att själv dokumentera (fotografera) spårexempel av ungas platsaktiviteter och använda dessa bilder som samtalsstartare och i app-enkäten, fungerade med varierande framgång. Jag använde mig delvis av sociala medier i spårletandet, men då jag själv inte är en särskilt aktiv användare av dessa och föredrar att vara utomhus, valde jag att ägna mer tid åt det fysiska sökandet genom stadspromenader, än åt att navigera på nätet. Medveten om att ett examensarbete är ett omfattande projekt, ville jag härmed skapa förutsättningar för en glädjefylld arbetsprocess, och då studiens fokus låg på ungas

interaktion med den fysiska miljön ansåg jag att mitt eget fysiska sökande genererade en starkare koppling till materialet. Mina spårletarpromenader utfördes lokalt i Ystad samt i både Malmö och Göteborg, och även några mindre orter i England och Wales (som besöktes under en semesterresa) inkluderades i sökandet. Jag höll helt enkelt ögonen öppna varhelst jag befann mig under arbetets gång.

Min målgrupps generella förhållningsätt till sociala medier hade varit en stor fördel om studiens upplägg utformats så att deltagarna inkluderats i materialinsamlingen. Att ha låtit ungdomar själva dokumentera spårexempel från egenvalda platser hade varit mycket intressant. Initialt hade jag dock ingen kontakt med några ungdomar och att först hitta deltagare och sedan få dem tillräckligt engagerade för att vilja utföra denna uppgift, kändes allt för tidskrävande och osäkert. Med nuvarande design valde jag därför att anpassa metoden efter mina egna styrkor och förmågor. Detta påverkade naturligtvis resultatet med att delvis ha begränsats av mina egna rörelser, förmågor och vuxenperspektiv, men arbetet blev på det här sättet mer personligt och lustfyllt, vilket var en motiverande drivkraft i arbetsprocessen. Jag anser att ett bra material i form av en stor mängd fotoexempel samlades in, vilket kompletterades med information från sociala medier och relevanta webbsidor.

Vissa av de foton som valdes ut upplevdes tyvärr som svårtolkade av ungdomarna. Detta kan ha berott på mitt eget vuxenperspektiv under både dokumentering och urval. Min tanke var att testa

materialet vid soffpratet, men här kom foton i skymundan av det inledande samtalet. När de utvalda spår fotografierna presenterades hade deltagarnas intresse börjat falna och endast några få exempel av platspåverkan diskuterades. Dessa var från *Rosens Röda Matta*, det uppritade målet på en tegelvägg, foton från *Stäppen* i Malmö och foton från stranden. Att spår fotografierna som sedan sattes upp på idéväggen endast fick några få kommentarer kan ha berott på idéväggens placering i lokalen som möjligen var allt för exponerad. Jag beslöt mig nu för att minska antalet foton inför de följande arbetsmomenten. I samråd med en bildkunnig bekant gjordes ett ytterligare urval där snarlika exempel valdes bort, vilket resulterade i de 12 fotografier som sedan användes i appen och i workshopen, (se bilaga 6). I efterhand inser jag att ett ännu striktare urval hade varit bra och att jag borde ha gjort urvalet tillsammans med en person ur min målgrupp, eller att jag hittat ett annat sätt för att se hur foton uppfattades av yngre personer.

Det hade varit en stor fördel att därefter ha genomfört ytterligare ett soffprat men det fanns inte förutsättningar för detta. Tolkningsproblemet blev tydligt under den första workshopen i momentet där ungdomarna skulle skriva kommentarer direkt på de utskrivna foton. Efter en stund när inte mycket hade skrivits ner, stod det klart att min handledning var nödvändig. Momentet gjordes om till ett samtal istället, vilket gav gott resultat. Denna justering behölls för de båda efterföljande workshopstillfällena, och fungerade då riktigt bra. Det hade varit bättre att publicera enkäten i *Listen app* efter denna upptäckt, istället för att som nu genomföra

denna parallellt med workshopen. Jag hade då kunnat bearbeta materialet ytterligare och troligen använt färre foton, kanske på ett tydligare sätt, vilket möjligen givit ett bättre resultat. Det hade även varit värdefullt att göra en testomgång av app-enkäten innan publiceringen, en sådan hade troligtvis givit en god vägledning. Jag tar med mig erfarenheten av studiens förberedelser till kommande projekt.

Att responsen på app-enkäten blev minimal var ändå överraskande. Vid flera tillfällen kontaktades högstadie- och gymnasieskolor i kommunen så att lärare och rektorer kunde göra eleverna uppmärksamma på enkäten. Att de inte kunde be eleverna att besvara den var självklart då detta var frivilligt, men jag hade hoppats att härmed väcka ett större intresse. Trots att jag även deltog vid ett av ungdomsfullmäktiges sammanträden, där jag presenterade min studie och enkäten som då var publicerad i appen, fick den endast två svar under de två månader som den var aktiv i appen. Dessa två svar var långt ifrån kompletta, många bilder hade lämnats utan kommentarer och de två följdfrågorna fick endast en kommentar. De synpunkter som ändå gavs var däremot givande och jag lärde mig mycket av hela processen.

Att gå via skolan för en studie som handlar om ungas fritid inser jag nu efteråt var kontraproduktivt, men då jag inte lyckats intressera några av ungdomarna under *soffpratet* kände jag mig hänvisad till skolan för att hitta deltagare till workshopen. När inte heller detta gav resultat vände jag mig till den egna bekantskapskretsen där

föräldrar hjälpte mig att beskriva studien för sina barn, vilket gav majoriteten av workshopens deltagare. Jag hade hittills undvikit denna form av rekrytering i processen då jag helst önskade deltagare utan någon koppling till mig själv, men ansåg nu att detta var nödvändigt för att få deltagare överhuvudtaget. Det visade sig att jag trots allt fick flera deltagare som jag inte träffat tidigare, då de ungdomar vilkas föräldrar jag var bekant med lyckades rekrytera några av sina vänner.

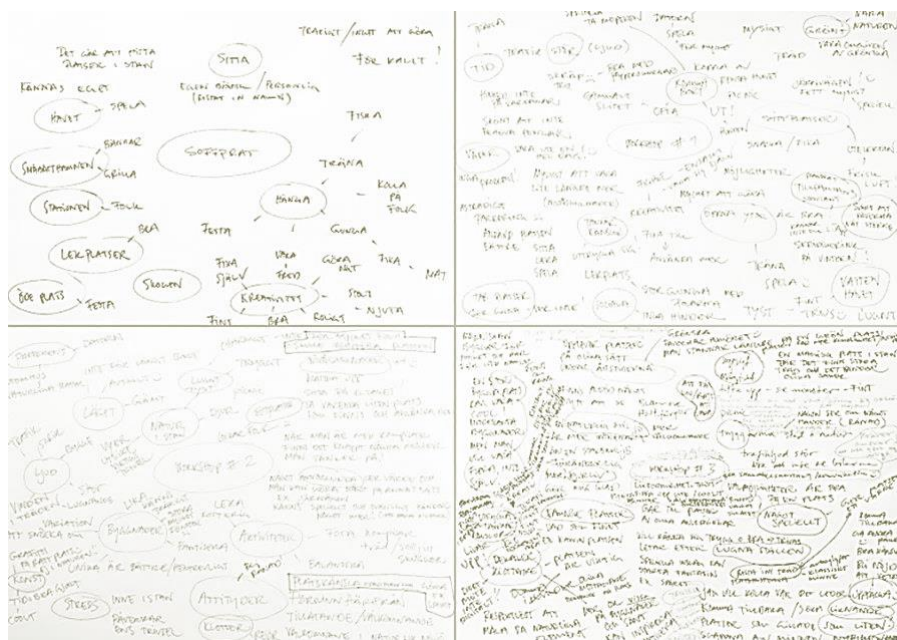
Att formulera frågor för de olika momenten var en utmaning i sig. Vad är en bra fråga? Jag har under arbetet brottats med att formulera frågor som unga lätt kunde förstå och relatera till. Att på ett tydligt sätt ställa frågor på ett tema som jag själv länge hade svårt att definiera var en utmaning. I början av arbetet formulerade jag långa och komplexa frågor som ibland behandlade flera saker samtidigt, vilket gjorde dem svåra att förstå. Jag ville undvika otydliga svar och fick tänka om. Under handledning försökte jag att bryta ner frågorna till mindre beståndsdelar och på så sätt göra dem mer direkta och lättare för ungdomarna att besvara.

De guider och upplägg som utarbetades som stöd för de olika delmomenten fungerade även dessa med varierande framgång. Utformningen av dem var en värdefull och lärorik arbetsuppgift. De informationsblad som jag använde för att väcka intresse bland unga, ser jag nu i efterhand som intetsägande och tråkiga, inte konstigt att ingen nappade på dem! Jag lade all energi på att försöka göra informationen så tydlig och allomfattande som möjligt, och

formgivaren i mig häpnar idag över att jag inte tänkte mer på det visuella uttrycket och hur detta skulle uppfattas av målgruppen... Upplägget för workshopen fungerade däremot väl överlag, särskilt efter de justeringar som gjordes efter första tillfället, och jag är i efterhand nöjd med metoden som helhet.

Jag upplever intervjun som metod som komplex och krävande, men samtidigt mycket intressant. Som relativt oerfaren intervjuare påverkades jag av kemin mellan mig själv och deltagarna, både i mitt sätt att ställa frågor, men även hur jag lyckades med att fånga upp nyanser och tolka svaren, samt formulera lämpliga följdfrågor. Min intervjuteknik utvecklades under arbetets gång och det sista tillfället skilde sig avsevärt från det första, trots att det inte var många dagar där emellan. I ljudupptagningen från den första intervjun pratar jag lika mycket som deltagarna och ställer ibland flera frågor på en gång, vilket gjorde att viss information gick förlorad. I de senare intervjuerna har min teknik förbättrats och i den sista intervjun pratade de medverkande betydligt mer än jag gjorde. Vid något tillfälle hade jag dock för bråttom och missade att ställa en del följdfrågor, som jag senare upptäckt hade varit viktiga för nyanseringen av vissa svar. Denna utveckling visualiseras i de tankekartor som gjordes under den första genomlysningen av intervjuerna (soffpratets tankekarta är en del av renskrivningen av mina samtalsanteckningar då ingen ljudupptagning gjordes vid det tillfället). Kartorna visar en skala från ett relativt tomt ark till ett överfyllt papper där texten är svårtydd med hänvisningar kors och tvärs (Figur 7). Jag valde att göra detta moment för hand då jag

föredrar att arbeta med händerna och mitt motoriska minne är ett viktigt verktyg i min arbetsprocess. Detta lät sig göras då jag själv hade full kontroll över materialet, men passar troligen inte för ett större projekt med flera inblandade personer, då materialet blir svårtillgängligt för andra.

Figur 7. Tankekartor över studiens intervjuamtal, utförda under samtida genomlysning av ljudupptagningarna.

Som kan uttydas av bilden är det ingen större skillnad mellan den andra och tredje tankekartan. Detta beror på att problem med inspelningstekniken ledde till att stora delar av ljudupptagningen gick förlorad under den tredje intervjun. För att kompensera för denna

förlust gjordes minnesanteckningar i direkt anslutning till intervjun och kartan baserades på dessa anteckningar samt den del av ljudupptagningen som fanns att tillgå.

Att arbeta med utevistelse under den kalla årstiden visade sig innebära ett stort tankesteg för ungdomarna. Under soffpratet blev det tydligt att de hade svårt att i tanken förflytta sig till platser utomhus och varmare väder. Soffpratet var ett försök att komma ungdomarna nära, i en miljö som var avslappnad och bekant för dem. Informationen om soffpratet som personalen skickade ut via Ungdomens hus sociala medier gick ut något senare än planerat, vilket kan ha bidragit till det svala intresset. Kommunikationen för att nå ungdomarna har varit en utmaning under hela arbetet. Om information gått ut för tidigt har den troligen glömts bort eller så har det kanske dykt upp något annat som lockat mer för tillfället. Om den kommit för tätt inpå den utsatta tiden kanske ungdomarna redan haft andra planer. Jag fick veta att intresset för soffpratet varierar och påverkas av vad som händer i staden i övrigt. Jag hade hoppats att vintertid skulle vara en bra tid för denna aktivitet, men trots att valet av tidpunkt gjordes med hänsyn till andra kända aktiviteter lyckades detta ändå inte generera något större intresse.

För att komplettera materialet och för att få nya uppslag inför den planerade workshopen intervjuades även socialpedagogen som höll i soffpratet (Bilaga 5). Intervjun gav mig ett värdefullt pedagogperspektiv på ungas sätt att tänka och "leva här och nu".

När workshopen genomfördes möttes jag av nästa utmaning; att få deltagarna att *faktiskt* använda platserna som besöktes under gåturerna. Ibland var det svårt att få igång dem men vid flera tillfällen gick det riktigt bra, vilket gav mig ny energi och tro på metoden. För att hålla maximalt fokus under workshopen valde jag att inte föra fältanteckningar utan att istället göra ljudupptagningar. Transkriberingen av dessa gjordes under de närmaste dagarna efter varje workshopstillfälle, vilket var en stor fördel. Tydliga minnesbilder av kroppsspråk och andra ickeverbala uttryck gav liv och flera dimensioner till materialet. Efter varje genomförande gjordes minnesanteckningar om förlopp, intryck, tankar om följdfrågor, samt alternativa tillvägagångssätt inför nästa tillfälle. Denna process blev en slags stegvis utvärdering i miniformat som gjorde att jag kunde få ut mer av workshopen som helhet.

Att workshopen utfördes samtidigt som flera av deltagarna hade nationella prov i skolan påverkade troligen deras fokus på fotouppdraget, workshopens sista delmoment. Det blev (som väntat) en långdragen historia. Trots att alla medverkande tog emot uppgiften på ett mycket positivt sätt så dröjde återkopplingen. Detta blev ett stressmoment för mig, främst för att jag var osäker på hur mycket jag kunde påminna deltagarna. Jag sökte handledning för detta vilket ledde till att deltagarna så småningom utförde uppgiften. Att hitta en optimal tidpunkt för en studie med unga är förmodligen omöjligt, men det kan vara värt att undvika perioder med hög arbetsbelastning för medverkande skolelever.

Då samtliga metoder genomförts, gjordes en genomgång av studiens råmaterial som helhet. Samtliga ljudupptagningar lyssnades igenom under genomläsning av transkriberingarna, och soffpratets renskrivna minnesanteckningar gick igenom. Miljöskattningarna från gåturernas platsbesök studerades för att få en tydligare bild av deltagarnas personliga förhållningssätt och hur platserna uppfattats individuellt. Samtliga aktivitetsspårskommentarer från de olika metoderna sammanställdes, och materialet från platsobservationerna samt workshopens uppdragsmoment organiserades. Arbetet med analysen av det insamlade materialet krävde mycket tid. Jag utgick från en tematisk analysmodell som jag bekantat mig med under en tidigare kurs. Denna var ett gott stöd under arbetet även om den inte följdes till punkt och pricka. Jag upplevde analysen som både lustfylld och krävande och är glad att jag hade möjlighet att ägna en längre period åt denna del av arbetet.

Detta har som förväntat varit ett energikrävande arbete. Svårigheten i att engagera unga och väcka deras intresse var nedslående. Att arbetet inte hade ett direkt fysiskt resultat, till exempel att en bestämd plats skulle förändras *här och nu*, påverkade kanske ungdomarnas motivation att delta. När jag väl fick deltagare till workshopen och tillfälle att genomföra den *tre* gånger, kändes arbetet däremot riktigt lustfyllt och jag upplevde en nystart i arbetsprocessen. Detta gav mig ny kraft att fortsätta. Min arbetsglädje och motivation inför uppgiften kom nu tillbaka vilket var en stor lättnad och oerhört viktigt för mig.

Resultat

Ungdomars förhållningssätt till utemiljön

Bland studiens ungdomar kunde tre olika förhållningssätt till utemiljön identifieras; ett aktivt, ett lugnt och ett kreativt. De aktiva ungdomarna gillar olika fysiska aktiviteter, de lugna personerna tycker om att hänga, och de kreativa individerna uppskattar möjligheter till eget skapande. Dessa tre exempel täcker naturligtvis inte in alla ungdomars relationer till utemiljön, utan var de som kunde skönjas i sammanhanget.

Saker att göra

De individer som beskrev sig själva som aktiva och sociala personer med uttryck som; "man vill ju inte bara sitta och göra ingenting", eller, "ju fler man är desto bättre" anses ha ett aktivt förhållningssätt till utemiljön och dess sociala funktioner. Att kunna utföra olika aktiviteter samtidigt som man umgås är viktigt för dessa individer. Platser med många valmöjligheter för fysisk aktivitet uppskattas särskilt, dessa kan vara platser i staden men även platser i naturmiljö som stranden och skogen, lockar dessa individer. Ungdomarna gav intryck av att ständigt söka efter stimulans och de tycker att det saknas *bra* platser för unga i staden -och vill se en förändring. De är intresserade av stadens utformning och innehåll, men inte av att engagera sig i Ungdomsfullmäktige eller liknande. De berättade att

de gärna skulle vilja vara delaktiga i beslut om platser som de använder, men att de inte vet hur detta skulle kunna gå till. Parkeringsplatsen som vid tiden för gåturen utökades in på Åvalla fritidsområde upprörde särskilt dessa personer, men de trodde inte att de själva kunde påverka stadens planering i någon större utsträckning. En av killarna suckade när jag frågade om detta, och menade att det beror på vad det gäller. Min fråga om han hade försökt att påverka något någon gång, och om han kände till *Listen app*, möttes av ett skratt. Han svarade sedan att han inte hade försökt, och att han inte heller hade någon aning om vad "Listen app" var för något.

Om det är nåt simpelt så kanske det går,
men om det är nåt stort så tror jag inte det
är så stor möjlighet, för det är alltid någon
som blir trampad på tån och klagar. Så även
om man tar kontakt med kommunen och
skriver nåt förslag..., så även om det går
hem så är det alltid nån som ska gnälla!
/Calle 16 år

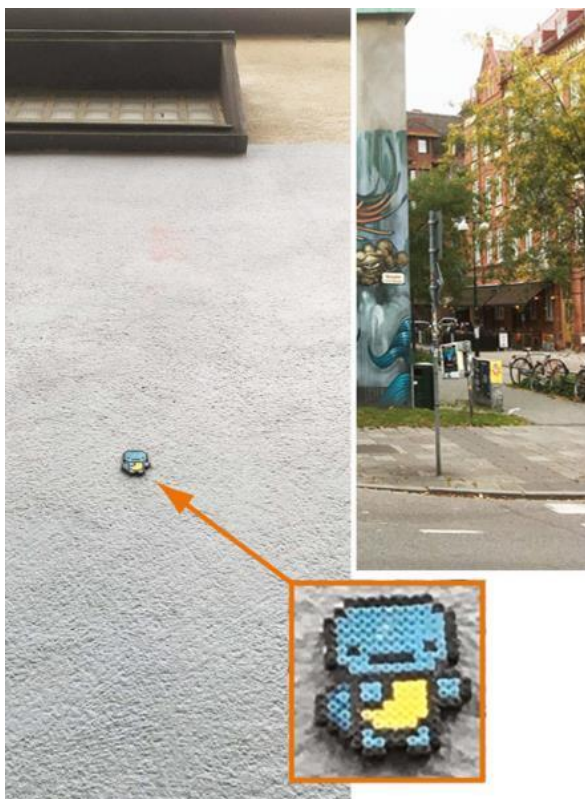
Fotona av aktivitetsspåren upplevdes i stor utsträckning som "konstiga" av de aktiva ungdomarna, men trots att de hade svårt att relatera till dessa, tyckte de samtidigt att flera av fotografierna var roliga och tankeväckande. Ett foto av en liten pärlplattsfigur på en husfasad kommenterades med; "Fett konstigt men kul ändå" (Figur 8).

Hänga

De "lugna" ungdomarna *hänger* gärna och letar ofta efter platser i utemiljön där de kan vila och slappna av. De uppskattar tid och möjlighet till eftertanke och att kunna "landa", särskilt efter skolan. De undviker helst stressiga platser med för mycket folk. Åvalla är inget ställe för dem. Att "dra omkring på stan" anses tråkigt och enformigt, medan naturmiljöer eller platser med inslag av natur beskrivs som olika varje gång man kommer dit. Där finns det alltid något nytt att se och dessa platser föredras framför stadens mer byggda miljöer. Ungdomarna inspireras av sin omgivning och särskilt djurlivet omkring dem, och trivs lika bra ensamma som tillsammans med andra. Fotona av aktivitetsspåren mottogs på lite olika sätt av dessa individer. Någon förstod sig inte på dem alls, en annan ogillade det som gjorts på vissa av platserna, men några av spåren fångade deras uppmärksamhet. Fotot från platsen som kallas *Kärleksträdet* gillades speciellt (Figur 9). Platsen beskrevs som "fin" och "skön" och att det kändes bra att ungdomar kunde träffas där. De beskrev att man mest tänker på vad som går att göra på platser som de är, snarare än att försöka förändra dem på något sätt, -men att det visst kunde vara roligt att göra lite mer *egna* saker på något ställe, om det gick...

Att vara skapande

De kreativa ungdomarna tycker om att kunna uttrycka sig på olika sätt. De förklarar att de trivs allra bäst på platser där de får inspiration och motivation och tycker att de nästan alltid hittar bra ställen att vara på. De tycker att det borde vara okej att göra fler personliga saker på platser där de trivs, "visa sådant man är bra på" eller förändra platser på olika sätt - så att de blir ännu bättre! Graffiti med starka budskap inspirerar men ungdomarna menar att mer tillfälliga saker skapar allra mest stämning för dem, och betonar att det är viktigt att visa respekt för en plats (Figur 10). Att det målas på träd, stenar, eller "fina" byggnader, beskrivs som respektlöst. Det bästa är att göra saker som kan starta tankar hos andra, och att man genom det man lämnat efter sig, liksom får kontakt med människor som kommer till platsen senare. Handling och resultat är lika viktiga och ungdomarna förklarar att de känner sig knutna till platser av det som händer eller görs där. Att komma tillbaka till en plats där något man skapat fortfarande finns kvar beskrivs som *magiskt*. Dessa ungdomar vill gärna vara med och bestämma om stadens platser, men är osäkra på hur detta skulle kunna gå till, "det är ju ändå vuxna som bestämmer" menar de.

Figur 8. En liten pärlplattsfigur som placerats högt upp på en husfasad glädde särskilt en av ungdomarna med ett *aktivt* förhållningssätt

Figur 9. Platsen som kallas för Kärleksträdet uppskattades av ungdomarna med ett *lugnt* förhållningssätt. Platsen består av ett mindre buskage mitt ute på en åker där ungdomar träffas för att umgås. Platsen har smyckats med inristade hjärtan och initialer samt med saker som man troligen hittat i närheten.
Foto: Mia Trnka

Figur 10. *Stämningsfullt*, tyckte ungdomarna med ett *kreativt* förhållningssätt.

Ungdomarna och stadens platser

Offentliga platser i utomhusmiljön uppskattas på flera olika sätt av studiens deltagare. Dessa beskrevs som bra mötesplatser men också som platser där man kunde uppleva något nytt, träna eller bara ta det lugnt. Någon beskrev ett aktivt letande efter ställen "där ingen skriker, så att det går att slappna av", och om hur detta ibland lyckas, ibland inte, och ungdomarna hade många tankar om hur olika platser i staden skulle kunna bli bättre för unga. Grillplatser och vatten, både att dricka men även att titta och lyssna på, och "bra" sittplatser nämndes gång på gång som uppskattade miljöinslag som man tyckte saknades i staden. Udda, ovanliga eller unika miljöinslag ansågs göra ställen "charmiga", detta kunde till exempel vara en unik byggnad eller en plats med historia. Här följer en kort beskrivning av hur ungdomarna uppfattade de tre platserna som besöktes under workshopens gåturer. Illustrationer till det som beskrivs i kommande stycken återfinns i figur 11.

Ungdomarna tycker att *Österports torg* är ett bra ställe. Där kan man kolla på folk, ensam eller tillsammans, och köpa billig mat. Torget beskrivs som en plats där det finns mycket att göra, men att det känns svårt att göra något *eget* där. Man tycker att torget är en bra mötesplats att ses på och där bestämma vart man ska gå eller vad man ska göra sedan. Trafiken runt torget stör och är en anledning till att man inte stannar så länge på platsen. När de stora träden som kantar torget får gröna löv känns platsen *magisk* menar en av killarna. En annan deltagare påpekar att platsen är intressant för att

människor förändrar den med sin närvaro på olika sätt. Hon beskriver hur känslan blir helt annorlunda när det hålls loppmarknad eller matfestival här, när torget blir fullt av liv och rörelse. "Människor förändrar platser hela tiden" förklarar hon. Torget undersöktes inte i någon större utsträckning av ungdomarna under gåturen eftersom de kände sig bekanta med platsen sedan tidigare.

Åvalla beskrevs mer som en transportsträcka till Arenan än ett ställe att gå till. Att platsen räknas som fritidsområde av kommunen tyckte ungdomarna inte var en passande beskrivning. Platsen upplevdes gammal och sliten, skräpig och trist, och inte som ett ställe där man vill träna eller umgås. Ungdomarna menade att hela området skulle behöva rustas upp för att kunna bli trivsamt. Om de olika bollplanerna gjordes i ordning med nya mål och markeringar på marken skulle dessa bli mer lockande att använda. Någon menar att platsen inte är inbjudande alls, utan att den verkar vara till för människorna som bor i lägenheterna i närheten. Flera bänkar med bord skulle kunna göra platsen bättre, dessa skulle kunna placeras nära biblioteket funderade någon. Ungdomarna föreslog att en lekplats skulle passa bra här, istället för den parkering som just då utökades in på området (vilket beskrevs som "as-tradigt"). Trappan vid biblioteket väckte ett visst intresse bland ungdomarna som tog sig upp för den på olika sätt. Någon gick i sicksack längs de långa trappstegsraderna, någon balanserade på en av kanterna, medan en annan gick rakt upp mot bibliotekets entré. Två av killarna

undersökte buskaget vid toppen av trappan, där de gick in och satte sig och pratade en liten stund. Upptäckten av picknickbordet i den torrlagda dammen i mitten av området gav ungdomarna ny energi. Att bordet placerats nere i "dammen" och inte syntes från lite längre håll, och att bordet gick att flytta runt gillades speciellt. De försökte föreställa sig träden och buskarna runtomkring som grönskande, och trodde att just detta ställe skulle kunna vara mysigt på sommaren (vi var nu i tidig och ovanligt kall april). Att det målats på de stora stenarna här kommenterades som respektlöst och att det förstörde känslan av platsen.

Talldungen eller "gamla järnvägen" som ungdomarna kallade platsen, verkade vara ett ställe där man trivdes, även om platsen uppfattades ligga lite för långt bort ifrån centrum. Den var delvis känd av ungdomarna sedan tidigare och utforskades på lite olika sätt. Någon lade märke till små blommor som pekades ut för kompisen. En annan plockade upp nedfallna kottar och föreslog kottkrig, någon ställde sig och tittade upp mot trädkronorna, medan andra gick balansgång på spåret. Någon satte sig ner på marken och tog det lugnt en stund, en annan plockade upp skräp. En cirkel av höga tallar beskrevs ge en "magisk" känsla och att den kändes som en rituell plats. Ungdomarna tyckte att platsen var ett ställe att komma tillbaka till, säkert annorlunda varje gång, med andra färger, blommor och djur! En hare som sprang förbi vid ett av tillfällena fick stor uppmärksamhet och gjorde deltagarna glada. En av killarna menade

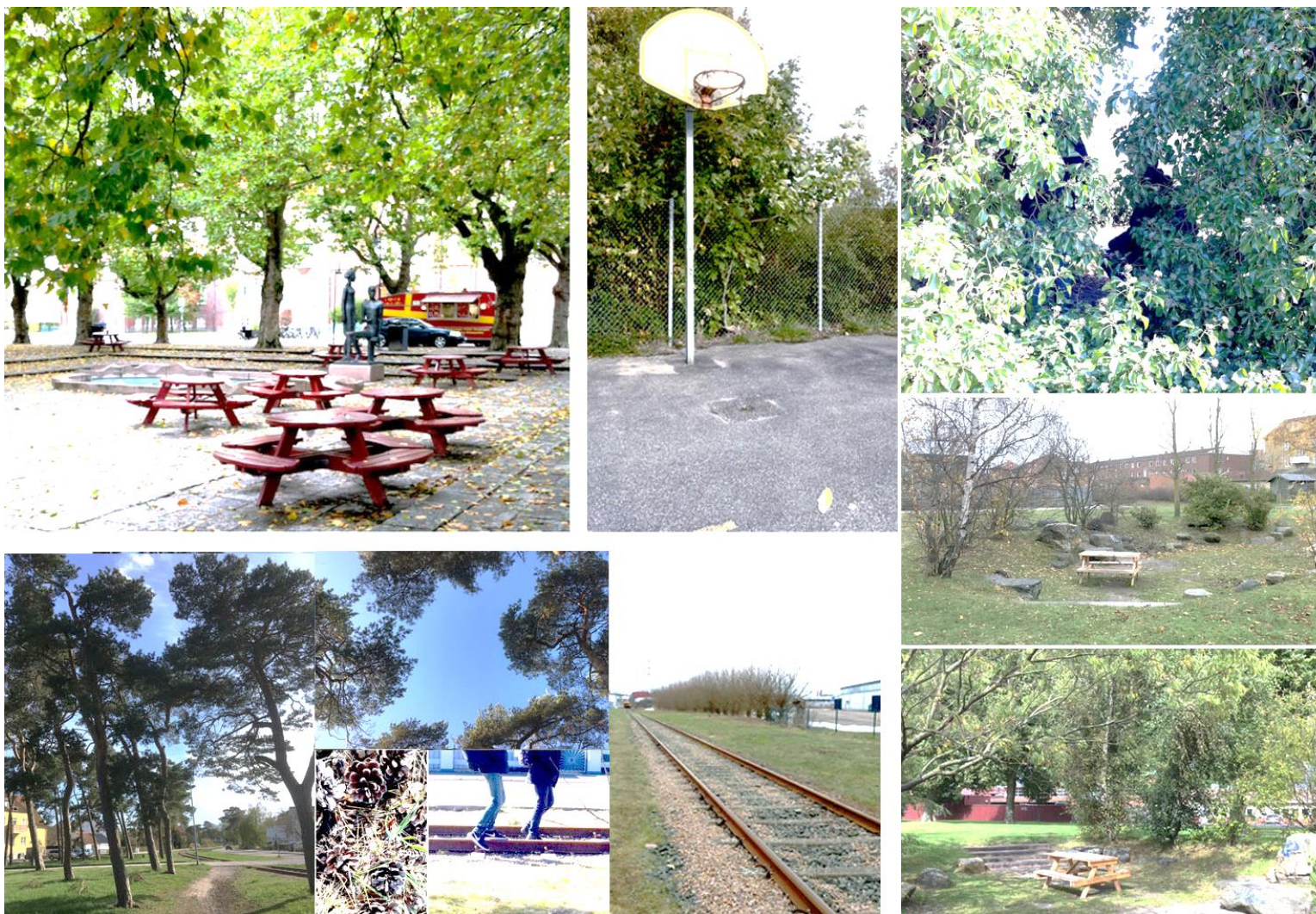
att platsen var "charmig" och att spåret gjorde att platsen kändes annorlunda och intressant.

Det gavs flera förslag på aktiviteter som skulle kunna fungera här. Till exempel att spela fotboll med träden som målstolpar, och någon tyckte att platsen passade bra för att spela kubb. Det föreslogs att rep eller nät kunde sättas upp mellan träden för olika bollsporter eller balansövningar. Att bara ta det lugnt eller att ha en picknick här var andra förslag. De äldre ungdomarna menade att det hade varit bra med bänkar, bord och en grillplats under tallarna.

Att den södra delen av platsen omges av villaträdgårdar gillades av ungdomarna. De menade att förutom de höga träden så var typen av hus avgörande för känslan på platsen. "Fina" och "unika" hus går att fantisera kring, vem som bor där, vad de gör o.s.v. Om det istället hade varit flervåningshus som såg likadana ut, hade man tröttnat på stället förklarade någon. Lägenhetshus som har många fönster gör också att man känner sig iakttagen, medan folk som bor i villa har fullt upp med sitt och "kollar" inte på samma sätt, förklarade ungdomarna. Att ingen direkt tittar på vad man gör, samtidigt som det finns människor i närheten, gör att man kan känna sig fri och trygg på samma gång menar ungdomarna. Om något skulle hända, - om man skulle bli rånad eller överfallen till exempel, så känns det bra att det finns hjälp på nära håll.

Platsen som var en helt ny bekantskap för en av ungdomarna, påminde henne om ett ställe från barndomen. Vi följde spåret norrut och pratade om hur platsen förändrades från den trädbevuxna, och som hon tyckte "mysiga" delen, till en allt smalare gräsremsa med buskar och stängsel på sidorna. Vi kom så småningom fram till ett mindre industriområde där spåret tog slut. Medan vi gick tillbaka berättade hon nöjt att nästa gång hon kom hit skulle hon gå åt andra hållet för att utforska platsen ännu mer!

Det är charmigt här (...) det känns som att platsen inte bara är till för dig, som andra parker. Spåret ger känslan att här händer något mera...
/Timo 15 år.

Figur 11. Överst till vänster: Österportstorg i sommarskrud, "när träden är gröna blir denna platsen magisk", förklarade en av ungdomarna. I mitten syns sliten utrustning på Åvalla. I övre högra hörnet undersöker två killar buskaget vid biblioteket, och i nedre högra hörnet syns den torrlagda dammen med och utan grönska. I nedre vänstra hörnet: Talldungens/gamla järnvägens södra och norra delar.

Att göra sig hemma i staden

Inledning

Ungdomarna svarade spontant att de kände sig välkomna på stadens offentliga platser. De menade att ens eget tankesätt avgör om man är bekväm på en plats, snarare än att någon annan bestämmer vad som gäller där. Vill man vara på ett ställe så går man dit, och man sitter där man vill sitta! Någon kom sedan att tänka på hur kompisgänget blivit tillsagt att "försvinna" från gågatan vid något tillfälle. Anledningen till detta kunde man inte förklara, då man menade att man inte gjort något särskilt vid tillfället.

Man måste ta varje liten enda plats som finns och använda den! Asså ja, det är en sak man inte ska göra, men när man är med nära vänner så finns det knappt några regler som man tänker på. /Oscar 15 år
(om att en mindre el-central mycket väl kan fungera som sittplats).

Det finns annat än regler som hindrar en från att vara på olika ställen menar ungdomarna. Att ha för mycket att göra med skolan, träning eller att man bor för långt bort och måste anpassa sig till bussar, tåg eller föräldrar som skjutsar, är ett problem, pengar är ett annat. Busskortet som man får för att åka till och från skolan gäller inte på helgerna och då har man inte alltid råd att ta sig in till staden, berättar en av killarna. Att inga kompisar vill hänga med, eller att det

är dåligt väder, beskrivs som andra orsaker till att man inte går ut. Datorn kan också vara en anledning till att man stannar inomhus. Någon är smått generad över detta men menar att han försöker att inte sitta och spela dataspel en *hel* dag, när det är fint väder. "Det är inte bra, men det händer ibland ändå...", säger han och skruvar lite ursäktande på sig.

Att sitta och ta det lugnt, gå en promenad och rensa huvudet, kanske plocka blommor, eller att bara vara i naturen beskrevs som viktiga eller meningsfulla utomhusaktiviteter. På sommaren är bollsporter på stranden, fiske i hamnen och att grilla på olika platser uppskattade aktiviteter bland deltagarna. Att fika, träna eller att bara gå runt till olika ställen är vanliga sysselsättningar året om, och att kunna vara på platser utan att behöva köpa något, beskrivs som viktigt. Platser som skogen, stranden och lekplatser är bra ställen att "hänga" på, för att man där kan göra som man vill, det är gratis och man får oftast vara ifred. På gångavstånd från stadens centrum finns ett skogsparti som gränsar mot havet dit många ungdomar går. Där kan man göra allt möjligt, inget stör och inget saknas, "skogen är ju skogen" som en av killarna uttryckte det. När man är "klar" går man vidare någon annanstans.

En av tjejerna berättade att hon och hennes vänner gillar att hänga på en särskild lekplats, men att det händer att småbarnsföräldrar säger till dem att gå därifrån. "Då går vi dit lite senare istället, men det funkar ju bara för oss som bor i stan' förstås", förklarade hon.

Lekplatser med så kallade *fågelbogungor* (Figur 12) är populära bland både killar och tjejer. Det beskrevs som skönt att kunna *göra* något när man pratar, att det blir lättare att prata om jobbiga eller svåra saker då, och hur man kan vara flera tillsammans i de stora gungorna. Man tycker att det borde finnas sådana gungor på fler ställen eftersom man inte kan vara på lekplatser när små barn leker där.

Figur 12.
En s.k. fågelbo-
gunga. På andra
ställen måste man
skärpa till sig, Men
ibland behöver man
bara få vara sig
själv, och då vill man
vara någonstans där
det går att slappna
av. / Sanna 16 år

En annan aktivitet som beskrevs var att gå ut med sin hund när man ville rensa tankarna och varva ner men samtidigt göra något. En av killarna berättade att han då oftast går till stället där ån rinner ut i havet i närheten där han bor. Där trivs han allra bäst menar han och förklarar att ljudet från vattnet gör honom lugn.

Ungdomarna förklarade att årstiden påverkar deras utevistelse i stor utsträckning. De saknar särskilt platser där de kan göra något på vintern. Flera av dem önskar sig en ishall (detta önskemål har lagts fram i *Listen app* flera gånger). En av killarna minns hur den lilla fontänen på *Österportstorg* gjordes till isrink för små barn när han var liten. Ungdomarna med rötter i andra länder tycker att Sverige är för kallt för utomhusvistelse. "Här är det till och med kallt och regnigt på sommaren", menar de, och kala träd och buskar är inte mysiga. Årstidernas färgskiftningar, både höstens färger och vårens första grönska, gör en glad, och sommaren är den bästa tiden. En av killarna beskrev hur platser kunde förändras från "bra" till *magiska* när träden blir gröna.

Grönska och platser med natur upplevdes som särskilt trivsamma, mysiga och trygga. Det beskrevs som lättare att varva ner på gröna platser. Växtlighet inne i staden förklaras vara direkt inspirerande, och en kille berättar att han gillar att fotografera solskenet genom trädens lövverk. Att inte alltid veta om träden funnits där innan staden byggdes runtomkring, eller om de planterats i efterhand sätter igång fantasin förklarade en annan deltagare. Djurliv nämndes som trevligt sällskap och roligt att iaktta. En av de äldre killarna

berättade att fåglar i träden och andra djur i stadsrummet gör honom glad, och att fåglar som sitter i träd är mer rogivande än fåglar som sitter på tak.

Det blir ju vackrare när solen skiner genom bladen och när de får vatten på sig då kan man säkert få en bra bild eller nåt sånt där superkul! / Oscar 15 år

Liv och rörelse beskrivs som både bra och dåligt beroende på vad man själv har lust med. På en livlig plats händer det ofta intressanta saker, men när man vill ta det lugnt får det inte vara för många människor på en plats. På ett torg ska det gärna vara mycket folk, men inte *för* mycket, då blir det stressigt. Den torrlagda dammen på Åvalla används flitigt under den varma årstiden, särskilt som grillplats på kvällarna. Engångsgrillar och andra kvarlämnade förpackningar är då en vanlig syn här. Picknickbordet flyttas runt och placeras där det behövs för tillfället. Ibland används det som åskådarläktare intill bandyrinken strax intill. Bollplanerna på området ligger oftast öde men används ibland. Trappan vid biblioteket, där det är möjligt att sitta många tillsammans, är däremot en populär plats. När vädret tillåter sitter man där och solar och pratar, läser eller fikar. Någon berättade att man gillar att klättra högt upp "så att man kan se hur långt som helst", men att detta oftast inte går att göra eftersom "man ju inte får vara på tak". Man sitter ändå gärna så högt upp som det går, exempelvis *på* ett bord eller på bänkars ryggstöd. Illustrationer till det som beskrivits här återfinns i figur 14.

Att liggstolarna på Rosens Röda Matta hade hängts upp på staketet, tyckte man såg bekvämare ut (Figur 13). "Nu ser man nog bättre också", funderade en av killarna. Att de flesta av stadens bänkar är fasta och uppställda på rad eller långt isär gör dem tråkiga tycker ungdomarna. Man menar att det är bättre när man kan sitta mittemot varandra och kanske rikta bänkarna mot solen eller flytta in dem i skuggan.

Figur 13. Liggstolarnas nya placering på Rosens röda matta. Den stol som står kvar på marken har flyttats så nära de upphängda stolarna som kedjan tillåter.

Figur 14. Spår efter grillning på Åvalla och picknickbordet som läktare. Att sitta så högt upp som möjligt. Den gamla Klosterträdgården är en populär plats bland stadens unga. Här finns förutsättningar för både social samvaro och fysisk interaktion med miljön. Ungdomarna gillar särskilt att man kan klättra runt och sitta uppe på murarna och platsen beskrivs som "mysig och fin". Småbåtshamnen är en annan bra plats tycker ungdomarna, det är skönt att vara vid vattnet och de gillar att man här kan sitta många tillsammans.

Att göra en plats speciell

Ungdomarna förklarade att platser fått särskild betydelse eller mening för dem av sådant som hänt eller gjorts där. En promenad där man fått tid för eftertanke och kanske kommit på något bra, stället där man fått sin första kyss, att man sett ett djur eller något ovanligt, gavs som några exempel. En av killarna berättade att han brukar döpa olika platser, exempelvis till "kaninplatsen", om han sett en kanin på ett ställe. Han menade också att en plats som blivit speciell tillsammans med någon, kan förlora sin "magi" om den personen inte är med nästa gång som man kommer dit. En av ungdomarna fastnade för fotona från *Stäppen* (Figur 3 s.9), platsen kändes väldigt spännande tyckte han, och han gillade att ungdomar hade skapat den själva, "verkligen kreativt", sa han och skrattade. Vi pratade vidare om kreativitet och vad begreppet betydde för ungdomarna. Här följer ett utdrag från ett av dessa samtal:

EP: Vad är kreativitet, är ni kreativa?

Sanna och Fadi: Ja! Det är fantasi, att skapa och att kunna göra saker.

EP: Hur känns det att göra något kreativt?

Fadi: Man blir glad, och om något funkar så blir man stolt! Det blir som en belöning, och man njuter (ler).

EP: Varför gör man kreativa saker?

Fadi: Man vill bevisa för sig själv att man kan göra något fint.

EP: Kan man använda sin kreativitet för att göra en plats till sin egen?

Sanna: Ja..., det kan man nog...

Fadi: Bästa platsen gör man själv, som det där målet! Det påminner mig om Syrien, där fanns inget så man fick göra saker som man ville ha själv, -de ville spela men det fanns inget, så dom målade!

EP: Är det bra?

Fadi: Ja!

Figur 15. Någon har ritat ett mål med krita på tegelväggen och flera namn och tecken har skrivits intill. Detta påminde en av ungdomarna om att skapa förutsättningar för egna platsaktiviteter i sitt tidigare hemland.

Ungdomarna tyckte mest om aktivitetsspåren av mer temporär karaktär. Dessa förklarades skapa stämning just för att de kommer att försvinna så småningom. En buske där tygband med nedskrivna tankar knutits fast väckte starka känslor. Man tyckte att detta var fint, tröstande, inspirerande och roligt! Platsen beskrevs som en dagbok för alla, dit vem som helst skulle kunna gå och lämna tankar, både bra och dåliga. Tankar som man kanske ville dela med sig av, eller bli av med... De berättade att de gärna skulle vilja göra något liknande själva och fantiserade om hur roligt det skulle vara att fortsätta på något som påbörjats av någon annan. De mindes nu tillfällen då de själva lämnat något efter sig på olika platser. När något man gjort på en plats fått vara kvar och lämnats ifred, då känns det *magiskt* menade någon, och de andra höll med. Som ett exempel gavs stenar som arrangerats på stranden och som legat kvar när man kommit dit nästa gång. Detta hade gjort platsen speciell och att man upplevt en slags kontakt med de människor som kanske varit där och sett stenarna.

En av deltagarna fastnade för ett foto av en graffitimålning på en industrilokal. Hon beskrev att hon fick motivation och inspirerades av detta. "Sådant kan göra ens dag" menade hon, och fortsatte att förklara att många unga har komplex för olika saker och hon funderade vidare; "Om man ser något positivt i omgivningen så kanske det kan kännas lite bättre?" Jag kom här att tänka på ett foto som jag tagit nyligen och visade detta för henne. Hon reagerade starkt på bilden som föreställde en av statyerna på *Österportstorg*

iklädd en blomstergirland medan det fortfarande låg snö kvar på marken. Handlingen beskrevs som att någon velat ge hopp åt andra under den kalla och långa vintern som just tagit slut, att någon velat säga; "håll ut!" Hon skrattade och berättade hur glad hon blev av att se fotot. Jag frågade om hon kunde tänka sig att göra något liknande själv, och svaret blev ett energiskt: "JA, jag älskar blommor!" (Figur 16).

Vi pratade vidare om att uttrycka sig själv och sin personlighet på olika sätt. Vissa saker borde vara okej att göra på olika offentliga platser, menade ungdomarna. Olika former av gatukonst beskrevs som roliga inslag i stadsrummet. "Det hade varit kul om man fick lov pynta *tråkiga* saker, som lyktstolpar", tyckte någon. Att göra något annorlunda beskrevs som befriande och att man "känner sig hemma" när man gör något roligt på en plats där man trivs. Typen av plats spelar stor roll för vad som var okej att göra där, menade ungdomarna. Att det är respektlöst när det målas s.k. *tags* eller graffiti på träd, stenar, eller "fina" hus, var de överens om, men att övergivna eller "öde platser" lite utanför stadens centrum täcks med graffiti var självklart för dem. En vanlig uppfattning bland ungdomarna var att om en plats är "öde", då är den "ledig" och då kan man göra vad man vill där. Någon förklarade att platserna blir bättre av detta, liksom mer personliga, och eftersom ju "ingen äger dem i alla fall", så finns det ingen som bryr sig om vad som görs där ändå. Illustrationer till det som beskrivits här återfinns i figur 16.

Figur 16. Några av de iknutna banden knöts upp för att kunna se vad det stod på dem för att sedan knytas tillbaka igen. På banden står det: *Jag är tacksam för att vänner och familj som accepterar mig för den jag är/ Jag är tacksam över att jag har en så fin familj / Mina vänner*. I mitten: Ett budskap som kan inspirera, menade en av ungdomarna. Till höger: En av statyerna på Österports torg iklädd en blomstergirland en snöig dag i mars. "Det är som om någon har velat säga Håll ut!" /Lisa 18år

Favoritplatser

Deltagarna beskrev den egna trädgården eller platser nära hemmet som de mest speciella för dem. Ungdomarna trivdes med sitt boende och de som bodde utanför tätorten uttryckte särskilt hur skönt det var att bo på landet där det är tyst och lugnt. Samtliga foton som skickades in för workshopsuppdraget föreställde naturmiljöer och platser med inslag av natur eller djurliv (Figur 17). Platserna beskrevs som ställen där man trivdes, kunde slappna av, och ta det lugnt, "snacka med luften" eller bara *vara*. Någon hade fotograferat sin kanin istället för en plats, med motiveringen att mötet med djur och natur är lugnande och att djur får en att trivas. En av ungdomarna ville inte fotografera sin *mest* omtyckta plats för att detta kändes för privat, utan valde att fotografera en plats intill en park i staden istället. Platsen beskrevs som en favoritplats i staden där parken är pricken över i:et.

En av killarna beskrev sig själv som väldigt aktiv, att träning tar upp mycket av hans tid och att han därför inte har tid för så mycket annat. Han lämnade inte in något foto men berättade under vårt samtal att fotbollsplanen var den bästa platsen för honom. Denna beskrevs som en social plats och han förklarade att han kan känna sig "hemma" på vilken fotbollsplan som helst. Fotbollsplanen nära bostaden beskrevs som en plats dit kompisgänget går, även när de inte ska spela fotboll. Han berättade att de då brukar sitta på en liten kulle intill planen och

prata, och att de en gång tagit med sig pizza som de ätit medan solen gick ner. Denna händelse beskrevs som "riktigt mysig!"

Figur 17. Några av ungdomarnas uppdragsfoton

De ungdomar som nyligen flyttat till kommunen och bodde utanför tätorten berättade att de föredrog ställen inne i staden, särskilt platser där man kunde äta och kolla på folk. Någon beskrev att han kom från en större stad i sitt tidigare hemland och att han därför trivdes bättre i staden, men tyckte även att flera stadsnära naturmiljöer som stranden och skogen var bra platser att vara på.

En egen plats i staden

En parkbänk beskrevs som "våran bänk" av två kompisar (Figur 18). Hur den blivit det kunde de inte riktigt förklara. De berättade att de ofta satt just där och vid ett tillfälle hade de även ristat in sina namn i färgen. "Den är ju inte våran *på riktigt* för det, och vi kan såklart inte be någon som redan sitter där att flytta på sig", förklarade en av dem. På frågan om det var något särskilt på platsen som gjort att de valt just den bänken, svarades det med en axelryckning att det helt enkelt kändes bra att vara där.

Den beskrivna bänken finns i en av stadens centrala parker, och är en grönmålad parkbänk i trä med rygg- och armstöd. I färgen på en av sittbrädorna syns några initialer *vagt* inristade, synliga bara för den som letar. En hög vintergrön häck ger ett visst insyns- och vindskydd bakom bänken. På andra sidan häcken löper en bred grusgång där fler bänkar är utplacerade intill en husvägg. Bänken står vänd mot söder i en del av parken där grusgångar och en pergola ramar in platsen. Från bänken har man god utsikt över resten av parken, som i övrigt består av en större gräsmatta och olika typer av solitära träd, varav två fruktträd. Ett flyttbart picknickbord står på gräsytan. Parken omringas av byggnader på tre sidor och ligger nära caféer och butiker. Längs den fjärde sidan löper en väg som trafikeras av buss- och biltrafik. En allmän toalett och en busshållplats finns i närheten.

Figur 18. Tjejernas bänk, vy över parken sedd från bänken, samt bänkens placering i parken och staden. Bakgrundsbilder: Ortofoto Raster © Lantmäteriet (2019)

Konklusioner

I detta kapitel sammanfattas resultatet genom att återkoppla till studiens syfte och forskningsfrågor och mer utförligt beskriva studiens tre formulerade teman.

Vilken betydelse har den offentliga utemiljön för ungdomarna?

Utemiljön har stor betydelse för studiens ungdomar. Typ av utevistelse som föredras varierar med personliga intressen och förutsättningar, men en gemensam nämnare är att vistelse på olika offentliga platser verkar kunna erbjuda dem en slags upplevd frihet. Det första av studiens formulerade teman beskriver vikten av att bara kunna *vara* på olika platser i utemiljön:

Tema 1. *Att vara, eller inte vara*

Att bara *vara* är viktigt. Att kunna vistas på en plats och där få en paus från "allt", uttrycks som nödvändigt för att man ska orka med både sig själv och andra. Det kan handla om att ta det lugnt på egen hand, men även om att "hänga" med andra eller utöva olika fysiska aktiviteter. "Att *inte* vara" relaterar både till platser som ungdomarna inte gillar av olika anledningar, men även till upplevelsen av att liksom inte "få plats" i det gemensamma rummet.

Vad är viktigt för ungdomarna att kunna göra i utemiljön?

Vilka variationer i ungdomarnas förhållningssätt till utemiljön kan skönjas i sammanhanget?

Dessa frågor besvaras i det andra temat, där de tidigare beskrivningarna av; *de aktiva, de lugna, och de kreativa* ungdomarna, integreras i korthet.

Tema 2. *Att agera*

Att kunna *göra* något när man är ensam på en plats, eller när man umgås tillsammans, gör det lättare att både trivas och att hantera svåra situationer. Att kunna sitta bekvämt, att promenera eller att "bara vara med naturen" är lika viktiga aktiviteter som att vara mer fysiskt aktiv. Det handlar både om att kunna göra olika saker på sitt *eget* sätt *här och nu*, men även om att kunna påverka hur platser ska se ut i framtiden. Graden av intresse för det senare varierar bland ungdomarna, men att kunna göra "egna" saker på olika platser beskrivs som roligt och intressant oavsett personligt förhållningssätt. De aktiva ungdomarna gillar olika fysiska aktiviteter, de lugna personerna tycker om att "hänga" och iaktta både människor, djur och händelser på olika platser, och de kreativa individerna uppskattar möjligheter till eget skapande och personliga uttryck. Vissa känner att de vill, men att det inte går att påverka eller förändra olika platser utan att uppröra andra. Andra bryr sig inte lika mycket om regler. Någon tror att det nog går att påverka på olika sätt, men vet inte hur man skulle kunna gå till väga.

Vilka platser i utemiljön uppskattas och används av ungdomarna?

Platser som ungdomarna trivs på beskrivs som; trygga, sköna, gratis, inspirerande och mysiga/fina. "Mysiga" eller "fina" platser är platser i naturen, eller platser i staden med inslag av natur. Sköna platser är kravlösa platser som erbjuder något att göra utifrån ens egna behov och som inte kostar pengar. Dessa platser går att påverka på olika sätt, och är ställen där man kan vara sig själv och "slippa skärpa till sig". Platser som väcker fantasin är inspirerande och intressanta. När en plats upplevs som mysig och skön blir den trygg, särskilt om det finns andra människor runtomkring

som sysslar med sitt eget, och inte ”kollar” för mycket, men som ändå kan se en om något skulle hända. Detta sammantaget beskrivs i det tredje och sista temat.

Tema 3. Att landa och trivas

Att hitta en känslomässig balans och få möjlighet att upptäcka eller skapa den man vill vara på en plats, är lika viktigt när man är ensam som när man är tillsammans med andra. Känslan av att vara trygg är avgörande för att kunna uppnå detta.

Vilka miljökvantiteter i det offentliga rummet kan främja ungas platsskapande?

Utifrån deltagarnas tankar och funderingar om *vad* som gick att göra *var*, *varför*, eller *varför inte* olika aktiviteter var möjliga, samt utifrån platsobservationer och litteraturstudier, har tre funktioner och fenomen som anses kunna främja ungas kreativa handlingar identifierats i sammanhanget. Dessa relaterar till befintliga forskningsresultat som på olika sätt relaterar till området (Plambech och Konijnendijk van den Bosch 2015, Lieberg 1994, Franck och Stevens 2006, Hoff 2014, Olsson 2008, Csikszentmihalyi 1996, 2014, Matthews et al 1997, Childress 2004, Groth och Corijn 2005), men utgör inte på något sätt en komplett förteckning över möjliga *kreativetsfrämjande miljökvantiteter*. Dessa beskrivs här enligt följande:

Mellanrum

Denna typ av platser anses vara ”lediga”. Här tycks inte sociala normer råda på samma sätt som på mer tydliga eller ordnade platser. Här finns möjlighet att göra personligt avtryck då platsen inte upplevs ha någon särskild funktion. Aktivitetsspåren som återfinns här är ofta av permanent karaktär, platsen kan ha målats eller smyckats på olika sätt. *Kärleksträdet* (Figur 9) är ett exempel på en sådan plats.

Flyttbara föremål och interaktiva miljöinslag

Miljöelement som kan anpassas efter personliga önskemål uppmuntrar spontana handlingar och ger en känsla av personlig kontroll. Exempel på detta är flyttbara bänkar, eller att kunna spela egen musik på en plats. Att kunna påverka en plats ljussättning eller ljudbild skulle kunna vara andra exempel. Spår efter denna typ av interaktion är ofta mer subtila än de som kan ses i mellanrummen.

Upplevd frihet och egenmakt

Känslan kan uppstå både i mellanrummen och på platser där man känner sig ”hemma”, när man är ensam eller tillsammans med andra. Redan existerande exempel på kreativt platsanvändande uppmuntrar till egna liknande handlingar. Den tillåtande atmosfären verkar inspirera individen och ge en starkare tro på den egna förmågan att skapa, vilket kan resultera i personliga avtryck i miljön. Dessa aktivitetsspår kan vara av både permanent eller temporär karaktär, och kan uppstå spontant eller planerat för att förmedla personliga tankar till omvärlden. Gatukonst av olika slag är exempel på detta.

Diskussion och vidare analys

Den offentliga miljön är viktig för ungas välmående och utveckling

Unga tillbringar större delen av sin vardag i skolan. Där kan skolgården, om den är trivsamt utformad, erbjuda en paus och ge återhämtning från lektionstidens krav på koncentration. Efter skolan kan platser i den offentliga miljön erbjuda möjlighet att "landa", under förutsättning att det finns tillgängliga platser som kan möta ungdomarnas individuella behov.

Studiens formulerade teman; Att vara eller *inte* vara, Att agera, Att landa och trivas, beskriver den offentliga miljöns betydelse och funktion för åldersgruppen i det lokala sammanhanget. Att kunna gå till en plats som känns som ens egen, där man känner sig "hemma" och där man kan tänka över saker och ting, beskrivs som viktigt av ungdomarna. Denna återhämtning och självreglering (Schivaro 1988, Moilanen 2007, Korpela 1989, 1992, 2003, Korpela Kytte och Hartig 2002, Geitsdottir och Lerner 2008) ger dem ny energi och får dem att trivas med både sig själva och kompisarna. När detta inte är möjligt, när ungdomarna får flytta på sig eller inte hittar en bra plats att vara på, blir de rastlösa och uttråkade. Detta gäller särskilt, men inte uteslutande, de ungdomar som flyttat från större städer med ett bredare platsutbud. Platser som går att påverka eller där man kan göra "egna" saker uppskattas särskilt av studiens deltagare, vilket stöds av *Development as action in context theory* (Silbereisen och

Eyferth 1986) som beskriver ungas behov av att kunna interagera med den fysiska och sociala miljön, för att därmed både kunna trivas och utveckla sina olika kompetenser. Om denna interaktion uteblir verkar det uppstå ett slags *tomrum* där ungdomarna inte riktigt vet var de ska göra av sig själva.

Staden behöver fler flexibla platser

Mellanrum och dynamiska platser beskrivs i litteraturen som särskilt viktiga för åldersgruppen (Lieberg 1992, 1994, 2003, 2010, Simpson 2000, Wooley 2017), och att dessa platser kan stödja ungas fria sociala och fysiska aktiviteter. Stadens mellanrum upplevs ha något att berätta, förklarar Timothy Simpson (2000), som menar att här ges signaler till besökaren om att något intressant eller oförutsägbart kan hända, att platserna kan fyllas med ens egen historia. Simpson menar att ovissheten som präglar mellanrummen attraherar unga individer som söker efter mening i tillvaron (Simpson 2000). Platser där meningsfulla saker händer får särskild betydelse för ungdomarna som beskriver att de känner sig knutna till dessa platser. Denna platsanknytning får dem att känna trygghet och tillhörighet vilket kan ha stor betydelse för ungdomarnas identitetsutveckling (Dallago 2012, Seamon 2012, Abbott-Chapman och Robertson 2009).

De platser som idag erbjuds ungdomar i den offentliga utemiljön är ofta av idrottskaraktär, om de finns över huvud taget. Även om spontanidrottsplatser av olika slag är mycket värdefulla, menar jag att dessa behöver kompletteras med platser som i större utsträckning kan påverkas och anpassas utifrån både individuella förutsättningar och yttre förhållanden (exempelvis väder och årstid).

Rosens Röda Matta i Malmö är ett exempel på en alternativ aktivitetsyta men som inte verkar fungera som det var tänkt. Platsen består till största delen av betong eller gummi-asfalt och är därmed svår att anpassa till andra aktiviteter än de avsedda (dans, klättring, parcouer med mera). Att ha en picknick eller att grilla, (aktiviteter som Ystad-ungdomarna uppskattar) känns främmande här. Ytan var från början en asfalterad parkeringsplats och valdes på grund av det centrala läget (Simicic 2015). Placeringen har flera fördelar, men jag undrar om resultatet hade blivit annorlunda om platsen från början varit en yta utan tydlig funktion, eller haft inslag av natur?

När jag besökte Rosens Röda Matta en solig våreftermiddag upptäckte jag att två av vilstolarna på den övre nivån hade hängts upp på staketet runt ytan. Kedjorna som stolarna tidigare förankrats med låg kvar på marken. Från den övre nivån ges utsikt över resten av platsen, och med den nya placeringen hade inte bara en mer dynamisk sittplats skapats, även överblicken hade förbättrats. Fredrika Mårtensson (2013) beskriver hur barns lek-dynamik påverkas av fasta lekredskap, att dessa "tenderar att låsa in leken så att den varken blir fri, äventyrlig eller mentalt och fysiskt rörlig"

(Mårtensson 2013). Anna Lenninger och Titti Olsson (2006) menar att fast lekutrustning kan förlora sin attraktionskraft efter ett tag, vilket gör att lekplatser inte används efter en tid (Lenninger och Olsson 2006). Tomma lekplatser kan ge intryck av att det inte finns någon som vill leka där, när det kanske egentligen handlar om att ingen vill leka med det som erbjuds på platsen. Maria Kylin (2010) lyfter aspekten att barn behöver möjlighet till att göra fysiska förändringar i sitt platsskapande (Kylin 2010) och utrustningen på Rosens Röda Matta är helt eller delvis fast. Även om ungdomar inte leker på *samma* sätt som yngre barn, så undrar jag om det inte finns ett släktskap här. Är de nu lossryckta stolarna en signal om att här behövs större möjligheter för platsanpassning?

Lina Olsson (2008) beskriver vikten av att kunna anpassa en plats efter egna önskemål då detta ger en känsla av egenmakt och delaktighet (Olsson 2008). Liksom löst material stimulerar yngre barns lek och ger upphov till friare lekar (Mårtensson 2004, 2009) tror jag att miljöer som går att påverka i större utsträckning kan vara både mer attraktiva för unga, och viktiga för deras trivsel och välbefinnande. Ungdomarna reagerade väldigt olika på fotona från Rosens Röda Matta. Någon tyckte det såg roligt ut där, en annan tyckte platsen kändes anonym, lite tom, och att utrustningen på platsen var ointressant. En av tjejerna förklarade att ett ställe som man "gör själv" blir mer personligt och att hon inte skulle gå till en plats bara för att den gjorts för tjejer. Mats Lieberg (1994) menar att det inte går att planera platser som unga vill vara på, utan att platser

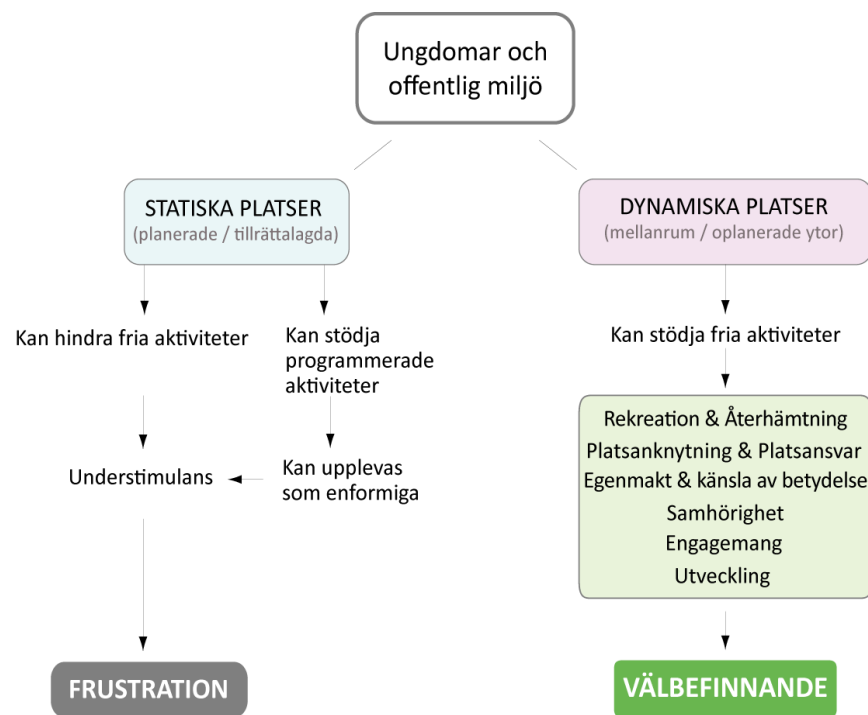
i staden som attraherar åldersgruppen istället borde lämnas orörda för unga att hitta och använda så som de själva önskar (Lieberg 1994).

Att kunna *vara* på platser utan att behöva tänka, eller som ungdomarna uttrycker det "slippa skärpa till sig", är viktigt. Ungdomarna tycker om att vara på lekplatser, "där är det lätt att slappna av" menar både killar och tjejer, och att gunga i fågelbogungor är lika vanligt bland de äldre deltagarna som bland de yngre. En situation som uppstår här är att man får gå någon annanstans när de avsedda användarna (de yngre barnen) kommer till lekplatserna. Anne Dahl Refshauge (2012) förespråkar att lekplatser utformas så att även vuxna som vill interagera med sina barn kan använda en del av utrustningen (Refshauge 2012). Kombinerade lekplatser och utomhusgym, eller lekplatser med konstruktioner i stigande svårighetsgrad är två exempel som relaterar till detta och som finns på flera av Ystads lekplatser idag. En sådan utformning kan främja ungdomars samtidiga platsanvändande, men en problematik är att yngre barn kan vara rädda för ungdomar. Kanske kunde dessa platser kompletteras med fler lek- och "hängplatser" med en mer ungdomsanpassad utrustning så att alla åldersgrupper kan använda platserna när det bäst passar dem?

Människor är olika med skiftande behov och förutsättningar, och det är inte överraskande att olika individer använder den gemensamma miljön på olika sätt. Detta kan leda till olika användarkonflikter men problemet behöver inte vara det individuella användandet menar

Mats Lieberg (1994), utan kan ligga i platsernas utformning. Han menar att statiska platser med förutbestämda funktioner leder till att ungdomar understimuleras och beskriver vidare hur problematiska situationer kan uppstå när unga utmanar det beteende som förväntas, eller anses passa på olika platser (Lieberg 1994). Att olika användargrupper alltid ska umgås helt smärtfritt är troligen ouppnåeligt, och kanske inte heller önskvärt? Det skulle troligen skapa ett oinspirerande samhällsklimat med få intressanta eller oväntade möten. Mats Lieberg (2010) beskriver hur *social friktion* behövs för att vi ska kunna utveckla vår sociala kompetens och fungera i ett allt tätare samhälle (Lieberg 2010 s. 238), och Bodil Jönsson (2012) menar att människan behöver just denna friktion för att inte stagnera och "stelna i sina föreställningar om världen" (Jönsson 2012 s.143), att vi helt enkelt förstår varandra bättre om vi interagerar, snarare än att olika grupper håller sig på sin kant.

Gemensamt eller flexibelt platsanvändande kan även bidra till att platser upplevs som säkrare (Owens och McKinnon 2009). Författarna menar att människor som befinner sig i en miljö vid olika tidpunkter ger en känsla av liv och rörelse, medan platser som ligger öde under stora delar av dygnet uppfattas som otrygga. Så, om platser utformades för flera sorters användande under dygnets olika timmar, kunde dessa kanske upplevas som mer stimulerande av unga, samtidigt som de kunde möta flera behov hos andra användargrupper?

Figur 19. Illustrationen som baseras på litteraturstudier samt intervjuer med studiens deltagare, visar hur olika typer av offentliga platser kan påverka ungas trivsel och välbefinnande.

Att trivas är viktigare än allt annat

Att kunna "känna sig hemma" på olika platser i staden är viktigt för studiens ungdomar. För någon infann sig känslan i en miljö som påminde om barndomen, för en annan var det sammanhanget på idrottsplanen som gav hemkänsla. Oavsett personligt

förhållningssätt till utemiljön, verkar det vara centralt för ungdomarna att kunna slappna av och trivas på olika platser.

Platser med olika former av utsikt uppskattades av ungdomarna. Denna preferens återfinns i Patcy Eubanks Owens (1988) forskningsresultat. Owens menar att platser med utsikt kan ge unga en känsla av informellt ägandeskap, att utsikten känns som ens egen (Owens 1988). Detta kan vara en stärkande upplevelse för en individ med ett begränsat materiellt ägande. Ungdomarnas beskrivningar av sina favoritplatser handlade till stor del om känslor och upplevelser. En studie från Australien visar att de sinnesstämningar som deltagarna upplevde på sina favoritplatser var viktigare för dem än vilka aktiviteter som kunde utföras där. Där förklarade deltagarna att platser i naturen var bättre än mer byggda miljöer för att få lugn och ro, avskildhet och privatliv, för att uppleva tystnad och utrymme, och för att känna avslappning, frihet och igenkännande (Abbott-Chapman och Robertson 2009).

Denna studies deltagare bor i stor utsträckning utanför tätorten, och uttrycker att de trivs med sitt boende. De representerar ett brett spektrum när det gäller naturintresse och vistelse i naturen. Här finns allt från naturälskande scouter och esteter till idrottare och individer som föredrar inomhusaktiviteter. Oavsett grad av naturintresse uppskattar och föredrar ungdomarna de grönskande platserna i Ystads utemiljö framför platser utan inslag av natur, vilket även stöds av forskningen (Kaplan och Kaplan 2002). Att studien utförts med deltagare som har nära relationer till naturmiljö har självklart

påverkat resultatet, som relaterar väl till beskrivningarna i den just nämnda Australienska studien (Abbott-Chapman och Robertson 2009).

Platser där ungdomarna upplevde kontakt med naturen beskrevs ibland som "magiska". Begreppet användes även för att förklara en slags kontakt med människor som kanske lämnat något efter sig, eller respekterat något som man själv skapat på en plats. Karla Werner (1991) talar om hur s.k. "magiska platser" kan ge en; "upplevelse av en inre dynamik och psykiskt välbefinnande (...) att individen känner sig tilltalad på flera plan" (Werner 1991 s.175). När jag lyssnat på ungdomarnas beskrivningar, har jag förstått deras upplevelser av "magi" som en känsla av samhörighet med något större än det egna jaget, att de känner sig som en del av den "rymd" som Rachel och Steven Kaplan (1989) beskriver (Kaplan och Kaplan 1989). Dessa platsupplevelser verkar öka ungdomarnas trivsel och göra det lättare för dem att landa i sig själva.

Ungdomarna med ett aktivt förhållningssätt beskrev att de föredrog ställen, både i staden och i naturmiljö, där de kunde utföra olika fysiska aktiviteter. "Lediga" platser var bra platser. Man menade att dessa kan man "ta och göra vad man vill med". Socialpedagogen på Ungdomens hus förklarade denna inställning med att ungdomarna lever mycket mer *här och nu* än vad vuxna individer gör, och ungas förmåga att ta vara på tillfället och sätt att tillägna sig plats, beskrivs i en studie från USA, där ägande uppfattas som något temporärt av ungdomarna (Childress 2004).

Att det inte går att trivas på allt för öppna eller "fula" platser, eller på ställen där det inte går att göra något roligt, var en vanlig åsikt bland ungdomarna. Dessa beskrivningar relaterar väl till Jan Gehls (2011) kvalitetskriterier, vilka han menar är avgörande för att människan ska kunna uppleva trivsel i byggd miljö. Gehl anser att våra upplevelser av *skydd, komfort och njutning*, utgår från grundläggande mänskliga behov och att offentliga miljöer utformas bäst med dessa funktioner i åtanke (Gehl 2011).

Omgivningens utformning och estetik samt aktiv delaktighet i planeringen av denna är viktiga delar för människors välbefinnande, och aktivt deltagande och upplevd tillhörighet kan stärka människors självkänsla och självförtroende (Statens Folkhälsoinstitut 2010). Ett gott självförtroende och en stark självkänsla ger styrka att hantera olika typer av svårigheter och utmaningar. När vi upplever att vi lyckas med en uppgift stimuleras vårt inbyggda belöningssystem och vi blir glada (Csikszentmihalyi 1996, 2014). Ingrid Fetell Lee (2018) har forskat på glädje med utgångspunkten; "Hur kan greppbara ting skapa ogripbar glädje?" (egen översättning). Glädje är oerhört viktigt för människans välmående menar författaren och betonar liksom Eva Hoff (2014), att den fysiska omgivningens utformning påverkar vårt känsloliv (Hoff 2014, Fetell Lee 2018).

Ungdomarna menade att oväntade inslag på stadens platser gjorde dem glada och att handlingen där en staty klätts i blomsterkrans var inspirerande. Glädje och lustfylld aktivitet kännetecknar skaparprocessen, vilken beskrivs av Rollo May (1975) som; "emotionell hälsa i dess högsta form" (May 1975 s. 36). Ungdomarna tyckte att flera av aktivitetsspåren hade gjort de platser som jag fotograferat "bättre" eller "finare". Det kunde handla om att platsen fått en annan eller förbättrad funktion eller att ett inspirerande budskap målats på ett ställe. Ungdomarna relaterade här, som jag hoppats, till sitt eget platsskapande. De förklarade att de inte tänkt på att de använt just sin kreativitet när de påverkat platser på olika sätt, men *Development as action in context theory*, beskriver hur både medvetna och omedvetna handlingar skapar förutsättningar för det personliga välbefinnandet (Silbereisen och Eyferth 1986). Möjlighet till personliga uttrycksformer och kreativ platspåverkan tolkas därför kunna uppfylla viktiga behov hos utövaren samt stödja ungdomars trivsel i den offentliga miljön.

Varför inte ta tekniken till hjälp?

Forskning pekar på att barn och unga idag är, och blir allt mer, avskärmade från naturen (Louv 2005, Wells et al 2018), och studier visar att unga generellt tar en paus från naturen under tonårstiden (Kaplan och Kaplan 2002). Minskad eller obefintlig naturkontakt har flera negativa effekter på barns utveckling och hälsa (Louv 2005, Wells et al 2018) och är ett allvarligt problem som jag anser bör vägas

in i en inkluderande planering av platser i den offentliga utemiljön. Jag får en känsla av att den nya tekniken ibland skymmer sikten och skapar förutfattade meningar och ett generaliserande av ungdomars intressen och önskemål. Visst är det ett utbrett fenomen, men om *alla* unga antas *bara* vilja sitta framför skärmen, blir det inte då lätt att bortse från ungas behov av platser i den offentliga utemiljön? Borde inte ett inkluderande samhälle erbjuda alternativ för medborgarnas *skiftande* behov?

Herb Childress (2004) menar att fysisk planering som exkluderar ungdomsaktiviteter i kombination med olika förbud mot att "hänga" (*loitering* i USA) eller reglering av så kallat "antisocialt beteende" (Storbritannien) kan vara anledningar till att unga väljer att umgås på sociala medier istället för på offentliga platser utomhus (Childress 2004). Detta tillsammans med den nya teknikens utveckling medför utmaningar som jag menar behöver mötas på ett kreativt sätt. Med hjälp av tekniken skulle nya förutsättningar för ungas utevistelse kunna skapas. Under intervjun med kommunens socialpedagog på Ungdomens hus nämndes att ungdomar i allmänhet vill ha tillgång till WiFi och söker sig till platser där detta finns. Detta behov skulle kunna mötas genom att integrera olika interaktiva system i den offentliga utemiljön. Unga gillar till exempel att lyssna på musik, både för sig själva men även tillsammans, ofta via sina telefoner. Under studien observerades ungdomar som gick omkring, stod i busskurer eller satt på ställen där de kunde spela sin musik för varandra, och ett önskemål om ett interaktivt högtalarsystem vid Ystads småbåtshamn har framförts i *Listen App*. Det finns idag aktörer som

specialiserar sig på området och exempelvis erbjuder s.k. "DJ-bås" för utomhusbruk där man kan spela musik via trådlös uppkoppling. Ett alternativ till (troligen kostsamma) moduler av detta slag, kunde vara att använda olika typer av befintliga miljöinslag på ett mer flexibelt sätt än idag. Paviljonger eller liknande konstruktioner i stadens parker som ofta blir sparsamt använda kan ses som outnyttjade resurser i sammanhanget, -särskilt då ungdomarna menar att de föredrar att vara på gröna platser. Dessa menar jag, skulle med relativt små medel kunna omvandlas till attraktiva mötesplatser för unga. Med mysig och trygghetsskapande belysning, laddningsmöjligheter, WiFi och högtalare, kunde dessa platser kanske stödja unga att vistas utomhus i större utsträckning?

Ungas frustreras av omvärldens attityder

Inför och under detta arbete har frågor om ungdomars aktiviteter i offentlig utemiljö ställts till vuxna i olika sammanhang. Den generella uppfattningen har då varit att unga människors närvaro eller aktiviteter är ett problem och att ungdomar stör, förstör och skräpar ner. Kommentarer som att man inte ville ha några "tillhåll", här i bemärkelsen; platser som används av unga, var även vanligt förekommande. Jag menar att begrepp med negativ klang för att beskriva ungas mötesplatser signalerar att dessa individer inte anses ha samma rätt till offentliga platser som andra användargrupper. Janis Whitlock (2007) beskriver att ungas upplevelse av tillhörighet till samhället bland annat påverkas av hur de uppfattar

vuxenvärldens bemötande och om de känner sig välkomna i det offentliga rummet (Whitlock 2007).

När ungdomar som hittar en plats där de kan umgås i grupp, blir tillsagda att gå därifrån av olika auktoriteter, uppstår en naturlig frustration, vilket kan leda till att ungdomarna avreagerar sig på den fysiska miljön (Matthews et al 1997). Platser som uppfattas som oviktiga/bortglömda eller anonyma på grund av bristande underhåll eller renhållning (Gehl 2011) kan då bli föremål för vandalisering och liknande handlingar (Wilson och Kelling 1982). I en studie beskriver ungdomarna att platser "tagits ifrån dem" när dessa exploaterats, och att ingen brytt sig om att prata med dem först, även om det varit tydligt att en plats användes av dem. I sin ilska och i sitt sökande efter nya ställen att vara på, beskrivs det hur ungdomarna ofta hamnar i för dem bekymmersamma situationer (Matthews et al 1997). Vuxenvärlden förutsätter att grupper med ungdomar är lika med bekymmer, och att det är "säkrare" att sjasa iväg ungdomar från platser där de samlas, även om allt är lugnt för tillfället (Matthews et al 1997, Owens 2002, Sernhede 1996, 2001, Bishop 2017). Denna inställning går i linje med den demonisering av unga som Olof Sernhede (2001) talar om, och som han menar grundar sig i okunskap om ungas platsanvändande (Sernhede 2001). Forskare som Patcy Eubanks Owens (2017) och Kate Bishop (2017) menar att vuxenvärldens attityder och negativa inställning till unga måste ändras, så att den offentliga miljöns positiva inverkan på ungas utveckling istället kan bli vägledande mot ett mer socialt hållbart samhälle (Owens 2017, Bishop 2017).

Det behövs en anpassad planeringsform

Delaktighet och inflytande i samhället är två grundläggande förutsättningar för folkhälsan (Folkhälsomyndigheten 2019). Roger Hart (1997) beskriver hur olika kulturer uppmuntrar, stödjer eller förväntar sig olika stort engagemang av barn och unga i olika sammanhang och hur detta påverkar ungas självbild och tro på sin egen förmåga och kompetens. Vidare förklarar han hur viktigt det är att ge barn tillfälle att praktisera sina olika färdigheter i tidig ålder, och planering och formgivning av den fysiska miljön beskrivs som ideala områden för barns deltagande, eftersom de kan relatera till denna på ett tydligt och direkt sätt (Hart 1997).

Barn som aldrig haft möjligheten att exempelvis välja eller skapa sina egna kläder, eller kanske inreda sitt sovrum, kommer i mindre utsträckning att känna att de kan, eller borde, vara delaktiga i samhällsplaneringen. (egen översättning)
(Hart 1997 s. 30)

Forskning visar att ungas medverkan i planeringen (som den ofta är utformad idag), inte automatiskt leder till medinflytande. Man menar att planeringsprocessen måste utgå från ett mer flexibelt förhållningssätt och framför allt göra ungdomarna delaktiga tidigt i processen (Björklid 2000, Hart 1997). Pia Björklid (2000) betonar att det även måste finnas en fungerande dialog som präglas av respekt

där barn och unga blir tagna på allvar för att ett *faktiskt* medinflytande ska uppnås (Björklid 2000).

Det är endast genom ett direkt deltagande som barn och unga kan utveckla en genuin förståelse för demokrati och få en känsla för sin egen kompetens och ansvar att delta.
(Hart 1997 s.3)

Att vuxenvärlden ser på unga som mindre kapabla på grund av deras begränsade erfarenhet, kan förklara varför ungdomar sällan bjuds in att delta i planeringsprocessen (Passon et al 2008). Planering är en nödvändighet i samhällsbyggandet men kanske går det att öppna upp och anpassa olika processer för att öka förståelsen hos både planerare och unga? Det vill säga att få unga att förstå att planering tar tid, samtidigt som planerarna kan tänka mer flexibelt och försöka möta delar av ungas förslag i ett tidigt skede. De unga som engagerat sig får då uppleva att deras åsikter gör skillnad även för dem, och inte bara i en avlägsen framtid där de själva blivit vuxna och inte har personlig glädje av resultatet.

Ystads kommun har ett etablerat forum för ungas åsikter i form av Ungdomsfullmäktige, men här nås bara de individer som vill engagera sig på traditionellt sätt. De unga som jag kommit i kontakt med har begränsad kunskap om Ungdomsfullmäktige och dess verksamhet. Någon menar att de inte märker av att deras skola är representerad där. Informationen från dess sammanträden når inte

fram och man har ingen uppfattning om vad som diskuterats eller beslutats. Deltagarna i studien tror inte att de kan påverka hur offentliga platser ser ut i någon större utsträckning, detta beror inte på tidigare misslyckanden, utan på att de helt enkelt inte vet hur de skulle kunna göra sig hörda. Uppfattningen bland studiens unga återspeglas även i resultatet från LUPP enkäten (Ystads kommun 2012).

Kommunpolitikens etablerade beslutsprocesser är långsamma och komplicerade sett med ungdomars ögon. Mobil-appen *Listen App* är tänkt som ett kommunikationsredskap mellan unga och kommunens politiker. Funktionen; *Lämna förslag*, där barn och unga kan presentera sina idéer och tankar för politikerna, är ett exempel på det tidiga deltagande i planeringen som Pia Björklid (2000) syftar på (Björklid 2000). Funktionen; *Tyck till*, är däremot ett sent steg i en delaktighetsprocess enligt de beskrivningar av ungas delaktighet som gjorts inom forskningen (Arnstein 1969, Hart 1997, Shier 2001). Appen är dessutom bara tillgänglig på en viss typ av mobiltelefon, och endast *en* av workshopens deltagare (som själv var representant i Ungdomsfullmäktige) hade hört talas om den. I en utvärdering i appen tycker man att det är både roligt och viktigt att appen finns, men användarna menar att för få barn och unga känner till den och att den borde finnas för alla typer av telefoner. Här beskrivs appen också som ful och tråkig. Emma Teglund (2018) formulerar i sin studie om hållbar samhällsplanering och stadsutformning att; ”möjligheterna att skapa rum för ungas behov i offentlig miljö

behöver breddas med hjälp av kompletterande metoder” (Teglund 2018 s.77). Jag menar att det finns betydligt enklare och billigare sätt än att gjuta skateparker eller anlägga avancerade aktivitetsytor för att tillgodose ungas behov av bra platser i den offentliga utemiljön (därmed inte sagt att dessa platser inte kan fylla viktiga funktioner). Jag tror att en *tillgänglig och attraktiv* mobil-app skulle kunna vara ett bra verktyg för att få tillgång till ungas åsikter och perspektiv på samhällsplaneringen, vilket är syftet med *Listen app* idag. Det vore även önskvärt att ungas önskemål av enklare karaktär skulle kunna hanteras snabbare, att det fanns en ”snabbfil” för dessa i systemet.

Brukarnas delaktighet i planeringsprocessen har börjat ses som en förutsättning för en långsiktigt hållbar stadsutveckling menar Mats Lieberg (2010). Han beskriver hur samhällsplaneringen sakta rör sig från ett rationellt planeringsideal mot en mer kommunikativ planering (Lieberg 2010), och Boverket uppmuntrar till att samhällsplanering blir en del av skolundervisningen (Boverket 2018).

Två starka argument för att införa en anpassad planeringsform som lyckas engagera ungdomar och aktivt lyssna på deras åsikter, anser jag är demokratiperspektivet samt den forskning som menar att exkluderandet av unga i offentlig miljö kan få kostsamma konsekvenser både på det fysiska materiella planet, och för ungas utveckling (Evans, Owens, och Marsh 2006). Genom ett lyhört tillvägagångssätt som tar ungas förslag på allvar skulle platser och miljökvaliteter som uppskattas av unga kunna tas till vara i planeringen på ett bättre sätt. En sådan inkluderande planering

borde i förlängningen kunna leda till att ungas trivsel och identitetsutveckling får ett större stöd i offentliga utomhusmiljöer. Detta kräver ett förhållningssätt där ungdomar anses ha lika stor rätt till det gemensamma rummet som andra grupper. I Regeringens proposition; *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*, uttrycks följande:

Unga är en viktig målgrupp i demokratipolitiken. (...) Ungas delaktighet i politiska beslutsprocesser är inte bara en rättighet utan det är också viktigt att ungas kunskaper, synpunkter och erfarenheter tas till vara som en resurs i den demokratiska processen (...). Faktisk upplevelse av att ha varit med och påverkat politiska processer och beslutsfattande kan bidra till känslor av delaktighet, tillhörighet och ansvarstagande
(Regeringens proposition 2013/14:191, s. 57)

Ungas engagemang måste ge resultat

Den personliga motivationen är nyckeln till allt engagemang, och påverkas av hur vi bemöts av omvärlden (Bronfenbrenner och Morris 2006). När ungas åsikter marginaliseras ser jag en risk att ett slags *mellanförskap* skapas. En upplevd verklighet av att inte kunna påverka eller känna tillhörighet i samhället innan man blivit vuxen. Att som ung behöva förhålla sig till en omvärld som inte ser eller intresserar sig för ens behov och intressen, tror jag leder till uppgivenhet, och att unga inte ens försöker att göra sig hörda utan

istället agerar ut på andra sätt. Ungas hopplöshet, eller erfarenhet av att bli ignorerade återspeglas både i resultatet av LUPP-enkäten (Ystads kommun 2012) och i mina egna möten med ungdomar.

Ett exempel där ungas röster inte fick gehör nämndes under intervjun med kommunens socialpedagog (Bilaga 5). När miljön runt Ungdomens hus skulle förändras i samband med byggandet av stadens nya Arena, lade ungdomarna fram ett önskemål om en särskild typ av bänk i anslutning till skateparken. En bänks primära användande är vanligen en plats för sittande, om en person önskar att sitta. Men bänken kan även vara ett element att ta sig förbi under en rörlig aktivitet och då krävs det att bänken har en särskild utformning. Bänkarna som slutligen placerades intill skateparken har utstickande delar som förhindrar att dessa används som skate-rekvisita. Detta kan vara ett genomtänkt val i ett bostadsområde där lugn och ro eftersträvas, men att placera denna typ av bänk vid ett ungdomscenter med tillhörande skatepark upplevdes här som provocerande. Socialpedagogen menade att den signal som skickades till ungdomarna var att ingen lyssnade på deras idéer.

Ett idékoncept börjar gro

Utifrån samtalen med studiens ungdomar har en idé om ett mer tillåtande förhållningssätt i det gemensamma rummet börjat ta form hos mig. Ungdomarna beskriver att de gärna vill kunna anpassa platser så att dessa kan kännas som deras egna, och jag tror att oväntade miljöinslag som sprider glädje och nyfikenhet kan bidra till ett mer gränsöverskridande samhällsklimat där alla, oavsett ålder kan känna en starkare tillhörighet. Glädje kan vara en stark drivkraft och skaparglädje kan dessutom ge resultat, som i sin tur kan glädja andra. Projektet; *The pothole gardener* (2018) startades 2010 av en designstudent i London. Syftet var "att skapa oväntade stunder av glädje" (egen översättning) för stadens invånare, genom att skapa små trädgårdar i hål och skrymslen i stadsrummet (*The pothole gardener* 2018). Projektet som är en form av *gerillaodling* (Lindgren 2009), verkar ha avsedd effekt och har inspirerat människor från när och fjärran. Foton på planteringar från världen över skickas till initiativtagaren som publicerar dessa i sin blogg.

I boken *Livet mellan husen* skriver författaren Jan Gehl (2011) att människor attraheras av aktivitet och att detta startar en självförstärkande process. Gehl menar att människor tenderar att haka på och själva delta i det som händer, eller så vill de uppleva det som andra gör. Författaren beskriver fenomenet med orden; "Something happens because something happens because something happens". Processen kan även vara av negativ karaktär; "Nothing happens because nothing happens", vilket Gehl menar är

ett resultat av en planering där mänsklig interaktion inte har prioriterats (Gehl 2011 s. 75). Vidare beskriver Mats Lieberg (2010) allas rätt till staden som en "urban allemansrätt". Lieberg anser att det är svårt att planera för kreativitet, men att planeringen kan hjälpa till genom att skapa förutsättningar för den här typen av aktiviteter (Lieberg 2010). Han menar även att det måste finnas vissa ramar som reglerar hur mycket plats den enskilde tar, "för att någons aktiviteter inte ska ske på bekostnad av någon annans". Jag inspireras även av europeiska landskapskonventionen som uttryckligen beskriver hur viktigt det är att *alla* samhällets medborgare ges möjlighet att aktivt delta i landskapets utformning (Riksantikvarieämbetet 2018). Jag vill här citera Titti Olsson (2018) som skriver:

Just nu behövs det mer än någonsin
skapas sammanhang i samhället för
att vi ska kunna leva livet med varandra.
Det behövs sociala innovationer där
gemenskap, samhörighet, kreativitet
och tillit är grundpelare. Sådana värden
måste få prägla de miljöer där barn
växer upp. (Olsson 2018, Ur ledaren nr 21)

Kreativ allemansrätt

– ett idékoncept för tillhörighet och gränsöverskridande

Ett alternativ till att skapa nya platser för olika aktiviteter kan vara att använda det utrymme som redan finns på ett mer flexibelt sätt. Med utgångspunkt i ungdomarnas funderingar har jag formulerat begreppet; *Kreativ allemansrätt*, ett förhållningssätt som skulle kunna tillämpas i offentlig utomhusmiljö där medborgarnas skapandeförmåga tas till vara som en resurs! Jag presenterade idén för workshopsdeltagarna genom att skicka ut ett SMS några veckor efter workshopen. Jag förklarade konceptet helt kort för att höra vad de tyckte om idén, och de svar jag fick in var mycket positiva. Någon ville gärna att detta skulle bli verklighet för egen del, medan andra tänkte sig att deras kompisar skulle tycka om att kunna uttrycka sig och sina tankar på olika platser.

Grundidén består i att befintliga element som graffitiväggar och liknande miljöinslag kunde kompletteras med att friare kreativa inslag fick lov att uppföras på olika platser. Detta skulle kunna skapa ett flöde av *kreativa vandringar* i staden, där både utförare och åskådare kunde ta del av både spontan och planerad kreativitet.

En problematik med ett mer tillåtande offentligt rum är naturligtvis tycke och smak. Det som upplevs som vackert av någon kan uppfattas som störande av en annan, och ett hänsynstänk enligt allemansrättens ”inte störa, inte förstöra” och ”frihet under ansvar” kunde tillämpas även i detta sammanhang. Som formgivare vill man gärna ha en uppdragsbeskrivning inför ett arbete. Denna ska

inhålla de ramar som uppdraget ska utföras inom. Det kan vara ekonomiska, miljömässiga, färg- eller materialrestriktioner. Det är oftast mycket lättare att formge något inom angivna ramar än att skapa helt fritt. Allemansrättens ”frihet under ansvar” skulle kunna fungera som ram och stöd både för den ovane som önskar utföra något inom den kreativa allemansrätten, men även för åskådaren.

Individer som är vana att skapa har ofta stöd i sitt tidigare arbete men skulle kanske inspireras av att olika platser gavs teman beroende på årstid, eller om skapandet knöts till en stads kultur eller hållbara utvecklingsarbete. Exempel på teman skulle kunna vara att; skapa något grönt på vintern, skapa med återvunna material, eller att skapa något användbart flera tillsammans! Kreativ allemansrätt skulle kunna innebära en frihet att på offentlig plats:

- Uppföra glädjespridande fysiska inslag i utemiljön
- Färgsätta eller smycka befintlig fysisk platsinredning
- Plantera växter där man tycker det behövs

Utan att därmed:

- Uppföra inslag av farlig, kränkande eller skadande karaktär för vare sig människa, djur eller miljö.
- Skräpa ner, vandalisera eller på annat sätt förstöra statlig, kommunal eller privat egendom.
- Hindra framkomligheten

Naturvårdsverket konstaterar att allemansrätten ställs på sin spets i tätortsnära naturmiljöer när många människor ska samsas om begränsade ytor, men lyfter att vi med ett hänsynsfullt förhållningssätt kan vistas på små ytor, utan att hamna i konflikt eller orsaka slitage i dessa miljöer (Naturvårdsverket 2019). Jag menar att detta tänk skulle kunna vara utgångspunkten även för en *kreativ allemansrätt*. Jacqueline Groth och Eric Corijn (2005) beskriver att kreativa kluster ofta skapas på platser där det finns förutsättningar som kan tas till vara av kreativa individer, och menar att de idéer som föds i dessa sammanhang bör ges utrymme i planeringen, vilket kräver ett flexibelt förhållningssätt bland stadens styrande (Groth och Corijn 2005).

Stadsutveckling behöver 'frizoner', men även en särskild frihet från zonering. Det beror på vilket sätt den urbana visionen tillåter att 'saker händer'. (Groth och Corijn 2005 s. 523) (egen översättning)

En kreativ allemansrätt skulle kunna skapa spontana oaser i stadsrummet. Platser där stadens invånare kunde ge uttryck för sina tankar och känslor genom att fysiskt bidra till olika platser. Med ett mer tillåtande förhållningssätt till den offentliga utemiljön skulle kanske även människors platsanknytningsprocesser och upplevda tillhörighet kunna stimuleras? Den kreativa *aktiviteten* som är tänkt att prägla konceptet kanske även kunde bidra till ökad fysisk aktivitet och främja välmåendet genom dess inneboende rekreativa kvaliteter? En tilltalande tanke vore om detta förhållningssätt även kunde skapa förutsättningar för fler möten mellan generationerna och kanske stärka platsansvaret bland stadens medborgare.

Figur 20. Mössor på staty, ett utövande av *Kreativ Allemansrätt*?

Konceptet som är i sin linda har säkert sina brister. En risk är naturligtvis att det kanske målas på vad som helst, men detta görs ju å andra sidan redan idag. Även om inte alla respekterar eller följer vår existerande Allemansrätt väljer vi som samhälle ändå att försvara allas möjlighet att vistas i naturen. Genom att fokusera på det positiva tror jag att vi kan komma långt. Titti Olsson (2018) menar att samhörighet, kreativitet och tillit behöver vara grundpelare i en hållbar samhällsutveckling och prägla våra barns uppväxtmiljöer, och jag tänker att utveckling kräver att nya idéer ges en chans!

Den kreativa allemansrätten skulle kunna anpassas till olika sammanhang. Ett sätt att introducera denna kunde vara att avsätta valda stråk i staden för kreativa aktiviteter och konceptet skulle kunna införas på försök, till exempel i samband med en kulturnatt eller liknade. Om ett sådant experiment faller väl ut, skulle detta kunna bli ett permanent förhållningsätt till den offentliga utomhusmiljön på sikt.

Att uppleva är att lära; detta innebär att agera
utifrån det givna, och att skapa utifrån det givna.
(Yi-Fu Tuan 1977 s.9) (egen översättning)

Figur 21. Vad vill du i livet? Väggmålning i Malmö Rosengård.

Reflektion

Min ambition har varit att studera ungdomars olika former av plats- och meningsskapande aktiviteter i det offentliga rummet, för att försöka förstå vad som får dem att trivas där.

De flesta av studiens deltagare bodde utanför tätorten. De angav i stor utsträckning platser i den lantliga hemmiljön eller olika naturmiljöer som havet/stranden och skogen, som platser de föredrog eller använde. Samtalen med deltagarna behandlade därför (om än inte uteslutande) funderingar eller beskrivningar om hur de skulle kunna använda (eller använde) stadens olika offentliga platser, samt typiskt användande av deras egna favoritplatser i naturen. Ungdomarna upplevdes vara uppriktigt intresserade av de frågor som ställdes till dem. Samtalen om fysisk platspåverkan behandlade allt från att aldrig ha tänkt på att utföra några platsanpassande handlingar till att väcka minnen från egna aktiviteter eller funderingar på vad man skulle kunna, eller önska göra på olika platser. Foton av andra ungdomars aktivitetsspår fungerade utmärkt som samtalsstartare i workshopen. Deltagarna blev glada av de kreativa aktivitetsspåren. "Jag skulle helt klart kunna göra detta!" "Det vore roligt om man kunde göra samma sak här någonstans..." eller "Då skulle platsen kännas speciell", är några av deras spontana reaktioner som jag tar med mig från arbetet.

Då studien utgår från ett individuellt ungdomsperspektiv görs ingen ansats att generalisera studiens resultat. De skillnader och likheter som kan anas i materialet var att de äldre ungdomarna var något mer

benägna att påverka de platser som besöktes under gåturerna. Detta kan bero på att de kommit längre i sin individuella utveckling jämfört med de yngre deltagarna, men kan även förklaras med att de yngre deltagarna uppfattades som blygare personer, som kanske inte riktigt vågade leva ut under workshopen på samma sätt som de äldre och mer självsäkra individerna. De yngre deltagarna tyckte att det fanns mer att upptäcka på platserna och föredrog naturmiljöer i något större utsträckning. De äldre trivdes bättre på de mer sociala platserna i staden. Den enda tjejen som deltog i workshopen var mest benägen av alla deltagarna att upptäcka och påverka olika platser, medan killarna såg större möjligheter till fysiska aktiviteter på olika ställen. Samtliga skillnader och likheter måste på grund av det låga antalet deltagare antas vara individuella, snarare än genus- eller åldersbaserade.

Vidare studier krävs för att skapa en större förståelse för ungas behov av och önskemål i offentlig miljö. I litteraturen efterlyses vidare forskning på området och då betonas särskilt behovet av forskning där unga är *aktiva* deltagare. En erfarenhet jag tar med mig från detta arbete är omfattningen i tid som krävts för genomförandet. Att ha haft en etablerad kontakt med ungdomar innan studien påbörjades skulle troligen varit positivt ur ett tidsperspektiv. Jag skulle önska att framöver fördjupa detta arbete i en studie där syfte och frågeställningar kunde utformas tillsammans med personer ur målgruppen, och där materialinsamlingen utfördes av deltagarna själva, för ett mer direkt ungdomsperspektiv. En tanke att följa upp här skulle även kunna vara att undersöka ungdomars känsla för platsansvar kopplat till deras plats- och meningsskapande.

Slutord

Jag är en problemlösare och jag vill bidra till en bättre värld, detta kanske kan uppfattas som naivt. Naivitet är ett begrepp som en vuxen person kanske inte vill associeras med. Jag väljer att se det på ett annat sätt och tolkar begreppet utifrån barnets förhållningssätt; barnet som nyfiket tar sig an ett problem, oavsett dess komplexitet.

Jag menar att ett visst mått av naivt mod kan vara användbart under komplicerade förhållanden och situationer. Naiviteten kan ses som cynismens motsats. En cynisk världsåskådning är inte konstruktiv, och som problemlösare har jag inte råd att ägna mig åt tankar som hindrar mig i mitt arbete. Att vara kritisk, analysera och utvärdera mitt arbete är en naturlig del av arbetsprocessen, men detta måste grunda sig i en konstruktiv nyfikenhet snarare än uppgivenhet, likt allt uppfinnande.

Med min vilja att skapa hållbara lösningar kan jag inte tillåta mig själv att överskuggas av skeptikerns ointresse för förändring, särskilt inte i frågor som handlar om barn och unga, vilka jag anser bör erbjudas de bästa av alla förutsättningar. Jag är övertygad om att vi som samhälle kan skapa bättre förutsättningar för våra ungas trivsel och välmående, om vi vuxna tillåter oss själva att fantisera om en bättre värld.

Skaparglädjen är min drivkraft och en oundgänglig del av den kreativa processen. Jag vill använda denna till att möta viktiga behov, särskilt hos marginaliserade grupper och individer, och jag tror att vi tillsammans kan skapa ett samhälle där alla kan känna sig betydelsefulla, gammal som ung. Jag anser att vi iallafall måste försöka!

/ Tack.

Referenser

Abbott-Chapman, J., Robertson, M. (2009) *Adolescents' Favourite Places: Redefining the Boundaries between Private and Public Space*. Space and Culture Vol 12, Issue 4, s. 419 – 434

Andersson, R., (2005) *Historical Land-Use Information from Culturally Modified Trees*. Doctoral thesis Swedish University of Agricultural Sciences Umeå. Faculty of Forest Sciences Department of Forest Vegetation Ecology Umeå.

Arnstein, S. R. (1969) *A Ladder of Citizen Participation*, Journal of the American Planning Association, 35: 4, s.216 -224
DOI: 10 1080/01944366908977225. [Tillgänglig 2019 04 10]

Bergman, A.S., (2015) *Omförhandling med staden. En miljöpsykologisk studie av parkourutövning*. Rapport 2015:29, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi SLU. Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap Alnarp. ISBN 978-91-576-8919-1

Bishop, K. (2017) *Utilizing research for the benefit of children's lives in cities. I Designing cities with children and young people, beyond playgrounds and skateparks*. (red.) Bishop, K. Corkery, L. Parks. Taylor & Francis group, New York and London ISBN 9781138890817

Bo Kaspers Orkester (2015) *Att vara ung*. Sångtext från albumet: *Redo att gå sönder* 2015.

Boldemann, C., Blennow, M., Dal, H., Mårtensson, F., Raustorp, A., Yuen, K., Wester, U., (2006): *Impact of preschool environment upon children's physical activity and sun exposure*. Preventive Medicine, 42 (4), 301–308.

Boverket (2000) *Unga är också medborgare -om barns och ungas inflytande i planeringen*. Publikation från Boverket, Stadsmiljöavdelningen. ISBN 91-7147-595-8

Boverket Samhällsplanering (2018)
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/medborgardialog1/metoder-och-kanaler/ga-via-skolan-eller-forskolan/>
[Tillgänglig 2018 09 12]
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/> [Tillgänglig 2019 10 12]

Björklid, P. (2000) *Medinflytande eller skendemokrati?* I rapporten; *Unga är också medborgare, -om barns och ungas inflytande i planeringen*. Boverket, Stadsmiljöavdelningen.

Boverket (2015) *Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö*
<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2015/gor-plats-for-barn-och-unga-bokversion.pdf> Boverket och Movium 2015 [Tillgänglig 2019 03 01]

Braun, V., och Clark, V. (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in psychology*, 3:2, s. 77-101.
ISSN 1478–0887.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1191/1478088706qp063oa> [Tillgänglig 2019 05 03]

Brodin, E., Carlsson, I., Hoff, E., Rasulzada, F. (red.) (2014) *Kreativitet: teori och praktik ur psykologiska perspektiv*. Liber ISBN 9789147098231

Bronfenbrenner, U. (1977). *Toward an experimental ecology of human development*. *American Psychologist*, 32(7), 513-531.

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). *The bioecological model of human development*. I W. Damon, R. M. Lerner, & R. M. Lerner (red.), *Handbook of child psychology*, Vol. 1: Theoretical models of human development (6th ed., pp. 793–828). Hoboken, NJ: Wiley.

Cele, S (2006) *Communicating place: Methods for Understanding Children's Experience of Place*. Stockholms Universitet. Acta Universitatis Stockholmiensis.

Childress, H. (2004) *Teenagers, Territory and the Appropriation of Space* Childhood Vol 11, Issue 2, s. 195 – 205
<https://doi.org/10.1177/0907568204043056> [Tillgänglig 2019 10 12]

Clark, C. Uzzell, D, L. (2006) *The socio-environmental affordances of adolescents' environment*. I *Children and their environments, Learning using and designing spaces* Spencer, C. Blades, M. Cambridge University press.

Csikszentmihalyi, M. (1996) *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. New York, Harper perennials

Csikszentmihalyi, M. (2014) *The Systems Model of Creativity. The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi. Kap. 4 Society, culture and person: a system view of creativity, s. 47-48*. Springer Netherlands 2014. ISBN 978-94-017-9084-0

de Laval, S. (2015) *Bygga stad för barn*. En kunskapsöversikt om barn och ungdomar, täta stadsmiljöer och metoder för deltaktighet och barnkonsekvensanalys. Arkus. ISBN 978-91-980422-4-5

de Laval, S. (2014) *GÅ TURER Metod för dialog och analys*. Svensk Byggtjänst ISBN 978-91-7333-634-5

de Laval, S. (2004) *Metoder för arkitekturdialog*
<https://arkitekturanalys.files.wordpress.com/2013/07/metoderforarkitekturdialog.pdf> [Tillgänglig 2017 10 30]

Dallago, L., Lenzi, M., Perkins, D.D., Santinello, M. (2012) *Place Attachment in Adolescence*. I Roger J.R. Levesque (Red.) (2012), *Encyclopedia of Adolescence*, New Delhi: Springer.

Drotner, K. (1991) *At skabe sig – selv. Ungdom, æstetik, pædagogik*. Gyldendal: Copenhagen. ISBN 87-01-07902-6

Dyment, J.E., Bell, A.C., (2007). *Active by design: Promoting physical activity through school ground greening*. Children's geographies 5 (4), 463-477

Evans, W. P., Owens, P., Marsh, S. (2006) *Environmental Factors, Locus of Control, and Adolescent Suicide Risk*. Child and Adolescent Social Work Journal, nr. 22 2006

Fetell Lee, I (2018) *Joyful: The surprising power of ordinary things to create extraordinary happiness* Ebury Publishing ISBN: 10 1846045444

Franck, K. A., Stevens, Q. (2006) *Tying Down Loose Space*
I Franck, K. A., Stevens, Q. (red.), *Loose space: possibility and diversity in urban life*. Oxon: Routledge. s 1-34

Gehl, Jan (2011) *Life between buildings: using public space* Washington, DC: Island Press s.73-75

Gestsdottir, S., och Lerner, R. M. (2008). *Positive development in adolescence: The development and role of intentional self-regulation*. Human Development, 51(3), 202-224.

Gibson, J.J. (1979). *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton Mifflin. ISBN 0898599598

Groth, J., Corijn, E. (2005) *Reclaiming Urbanity: Indeterminate Spaces, Informal Actors and Urban Agenda Setting*. Urban Studies, Vol. 42, No. 3, 503–526, March 2005. Routledge Taylor and Francis group.

Hart, R. A. (1997) *Children's participation, the theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*. UNICEF New York, Earthscan publications Ltd, London. ISBN 1853833223

Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E., Ireland, E. (2009) *Visual methods*. I Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E., & Ireland, E. *Researching young people's lives* (s. 116-131). London: SAGE Publications Ltd.

Hoff, E (2014) *The creative place. The impact of different environmental factors on creativity*. s. 105. I Eric Shiu (red.) *Creativity Research: An Inter-disciplinary and Multi-disciplinary Research Handbook*. Routledge Taylor and Francis group. London och New York 2014.

Jergeby, U. (1998) *Vardagens natur*. I *Människans natur, Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Redaktör Titti Olsson et al. Byggforskningsrådet, Stockholm

Jönsson, B. (2012) *Tid för det meningsfulla*. s. 143. Brombergs ISBN 9789173374262

Kaplan, R. Kaplan, S. (2002) *Adolescents and the natural environment*. Ur *Children and nature, psychological, sociocultural and evolutionary investigations*. Kahn, P.H och Kellert, S.R. 2002

Kaplan, R., Kaplan, S. (1989) *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*, Cambridge University Press, New York

Knöll, M., Roe, J.J (2017) *Ten questions concerning a new adolescent health urbanism*. Building and Environment 126 (2017) s. 496–506

Korpela, K, M (1989) *Place-identity as a product of environmental self-regulation* Journal of Environmental Psychology, vol 9, (3) 1989, s. 241-256

Korpela, K, M (1992) *Adolescent's favorite places and environmental self-regulation* Journal of Environmental Psychology (1992) 12, s. 249-258

Korpela, K., Kyttä, M., och Hartig, T. (2002). *Restorative experience, self-regulation, and children's place preferences*. Journal of Environmental Psychology, 22(4), 387–398.

Kvale, S., Brinkmann, S. (2014) Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur AB. Lund ISBN: 978-91-44-10167-5

Kylin, M. (2003) *Children's Dens*. Children, Youth and Environments 13.1 2003: 30–55.

Kylin, M., (2010) *Stadsplanerarens dilemma*. I *Den lärande staden*. Lieberg, M., de Laval, S., Åkerblom, P. (red). Boréa Bokförlag ISBN 978-91-89140-65-3

Kyttä, M., (2002). *Affordances of children's environments in the context of cities, small towns, suburbs and rural villages in Finland and Belarus*. Journal of Environmental Psychology, 2002, 22, 109-123

Lerner, R.M., Freund, A.M., De Stefanis, I., Habermas, T. (2001). *Understanding developmental regulation in adolescence: The use of the selection, optimization, and compensation model*. Human Development, 44, 29–50

Lenninger, A., Olsson, T. (2006) *Lek äger rum, planering för barn och ungdomar*. Formas ISBN 91-540-5957-7

Lieberg (1992) *Att ta staden i besittning. Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Byggnadsfunktionslära, Arkitektursektionen, Lunds universitet. ISBN 91-7740-048-8

Lieberg, M. (1994) *Ungdomarna, staden och det offentliga rummet*. I *Ungdomar i skilda sfärer*. Forsnäs, J., Boëthius, U., Reimer, B. sid 187–234

Lieberg (1998) *Ungdomens platser*. s 70–84. I *Människans natur, Det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Titti Olsson et al. Byggforskningsrådet 1998. ISBN 91-540-5825-2

Lieberg, M. (2003) *Plats för ungdom, - om ungdomar och ungdomskulturer i det offentliga rummet. I Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling.* Bilagedel i Slutbetänkande av barnsäkerhetsdelegationen, Statens offentliga utredningar. SOU 2003: 127

Lieberg, M., (2010) *Rätten till staden. I Den lärande staden.* Lieberg, M., de Laval, S., Åkerblom, P. Boréa ISBN 978-91-89140-65-3

Lieshout, M. och Aarts, N. (2008) *"Outside Is Where It's At!" Youth and immigrants' perspectives on public spaces.* Space and Culture, 11(4), pp. 497-513.

Lindgren, C., (2009) *Gerillaodling - ett frö till förändring.* Självständigt arbete i landskapsarkitektur vid fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap SLU Alnarp

Louv, R. (2005). *Last child in the woods: saving our children from nature-deficit disorder.* Schole: A Journal of Leisure Studies and Recreation Education, 21(1), s. 136-137

Malone, K. (2002) *Street life: youth, culture and competing uses of public space* Environment and Urbanization, 14.

Malone, K. (2007) *The bubble-wrap generation: children growing up in walled gardens,* Environmental Education Research, 13:4, 513-527

Marsh, D., O'Toole, T., Jones, S. (2006) *Young people and politics in the UK- Apathy or Alienation?* Förlag: Palgrave Macmillan ISBN 9780230001312

Matthews, H., Limb, M., Percy-Smith, B. (1997) *Changing worlds: The micro geographies of young teenagers.* Centre for children and youth, Nene College for higher education, Park campus, Northampton, England.

Matthews, H., Tucker, F. (2006) On the other side of the tracks: The psychogeographies and everyday lives of rural teenagers in the UK. In Children and their Environments: Learning, Using and Designing Spaces. Spencer, C., och Blades, M. (Eds.) Cambridge University press.

May, R. (1975) *Modet att skapa.* Svensk utgåva 1994 Bokförlaget natur och kultur, Stockholm ISBN 91-27-03891-2

Moilanen, K.L. (2007). *The adolescent self-regulatory inventory: The development and validation of a questionnaire of short-term and long-term self-regulation.* Journal of Youth and Adolescence, 36, 835-848.

MUCF (2014) *Fokus 14 ungas fritid och organisering.* Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. ISBN 978-91-85933-83-9
https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/fokus-14.pdf
[Tillgänglig 2019 03 07]

Mårtensson, F., (2004). *Landskapet i leken, En studie av utomhuslek på förskolegården,* Institutionen för landskapsplanering, SLU, Alnarp

Mårtensson, F., (2009). *Lek i verklighetens utmarker,* I Jensen M och Harvard Å (red.) *Leka för att lära, Utveckling, kognition och kultur,* Studentlitteratur.

Mårtensson, F. (2013) Vägledande miljödimensioner för barns utomhuslek. Socialmedicinsk Tidskrift nr 4 2013.
<http://www.socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/1027/835>
[Tillgänglig 2018 02 12]

Mårtensson, F., Jansson, M., Johansson, M, Raustorp, A., Kylin, M., Boldemann, C. (2014) *The role of greenery for physical activity play at school grounds.* Urban Forestry & Urban Greening 13 s. 103-113

Naturvårdsverket (2019) *Tätortsnära natur.*
<https://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/Det-har-galler/Tatortsnara-natur/> [Tillgänglig 2019 03 25]

Naturvårdsverket (2011). Rapport 6407. *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang.* Mårtensson, F., Lisberg Jensen E., Söderström, M., Öhman, J.

ISBN 978-91-620-6407-5

<http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/13216/Nyttiga%20utevistelsen.pdf>
[Tillgänglig 2019 03 01]

Norra sorgenfri (2015) *NORRA SORGENFRI NU*

<http://norrasorgenfri.blogspot.com/search/label/St%C3%A4ppen> [Tillgänglig 2018 02 14]

Nordström, M. (1994). *Platsers psykologiska innebörd*. I Plats för känsla, samhällsplanering och mening. Bygghälsningsrådet Stockholm ISBN 91-540-623-3

Olsson, L (2008) *Den självorganiserade staden: Appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Institutionen för Arkitektur och byggd miljö, LTH Lunds Universitet.

Olsson Titti (2018) *Hur tar vi hand om våra minsta*. Ledare i tidskriften Stad nr 21. 22 Maj 2018, MOVIUM, SLU <http://www.movium.slu.se/tidskriften-stad?article=tar-vi-hand-om-vara-minsta&page=1>
[Tillgänglig 2018 05 25]

Owens, P. E. (1988). *Natural landscapes, gathering places, and prospect refuges: Characteristics of outdoor places valued by teens*. Children's Environments Quarterly, 5(2), 17-24.

Owens, P.E. (2002) *No teens allowed: The exclusion of adolescents from public spaces*. Landscape journal, vol 21 s. 156-136

Owens, P.E., McKinnon, I. (2009) *In Pursuit of Nature: The Role of Nature in Adolescents' Lives*. The Journal of Developmental Processes, Vol. 4(1), s. 43-58

Owens, P.E. (2017) *A place for adolescents. The power of research to inform the built environment*. I *Designing cities with children and young people, beyond playgrounds and skateparks*. Bishop, K. Corkery, L. Parks. Taylor & Francis group, New York and London ISBN 9781138890817

Passon, C., Levi, D., Del Rio, V. (2008) *Implications of Adolescents' Perceptions and Values for Planning and Design*. Journal of Planning Education and Research Vol 28, Issue 1, pp. 73 – 85

Pedersen, D., M. (1999) *Dimensions of environmental competence*. Journal of Environmental Psychology 19, s. 303-308 1999

Plambech, T., Konijnendijk van den Bosch, C. C. (2015) *The impact of nature on creativity – A study among Danish creative professionals*. Urban Forestry & Urban Greening 14 (2015) s. 255–263

Pyry, N. (2013) *'Sensing with' photography and 'thinking with' photographs in research into teenage girls' hanging out*. Childrens Geographies, 13:2, 149–163

Riksantikvarieämbetet (2018) *Europeiska landskapskonventionen* (ELC) <https://www.raa.se/samhallsutveckling/internationellt-arbete-och-eu-samarbete/europaradet/europeiska-landskapskonventionen/>
[Tillgänglig 2018 08 09]

Regeringskansliet (2014) Regeringens proposition (2013/14:191) *Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande*. ss. 1, 15–16). <https://www.regeringen.se/49b70c/contentassets/e005ea3010f94b60b5e9cebf6c061e8e/med-fokus-pa-unga--en-politik-for-goda-levnadsvillkor-makt-och-inflytande-prop.-201314191> [Tillgänglig 2018 04 20]

Regeringskansliet (2018) Regeringens proposition (2017/18:110) *Politik för gestaltad livsmiljö*. s.20). <http://www.regeringen.se/492796/contentassets/8ecb8b5973924e6b9e93627c041d27a6/politik-for-gestaltad-livsmiljo-prop.-201718110.pdf>
[Tillgänglig 2018 04 20]

Refshauge, A. D. (2012). PlayLab Cph. design and use of public playgrounds in urban green spaces. Frederiksberg: Forest & Landscape, University of Copenhagen. Forest and landscape research, No. 53/2012

Risotto, A. och M.V. Giuliani (2006). *Learning Neighborhood Environments: The Loss of Experience in a Modern World*. I Spencer, C. och M. Blades; *Children and Their Environments: Learning, Using and Designing Spaces*. Cambridge University Press, s. 75-90.

Roe, J.J, Aspinall, P.A. (2012) *Adolescents' Daily Activities and the Restorative Niches that Support Them*. International Journal of Environmental Research and Public Health ISSN 1660-460

Samborski, S. (2010) *Biodiverse or Barren School Grounds: Their Effects on Children*. Children, Youth and Environments 20 (2), 67-115.

Schiavo, R.S (1988) *Age differences in assessment and use of a suburban neighborhood among children and adolescents*. Children's Environments Quarterly, Vol. 5, No. 2, Adolescence and the Environment.

Shier, H. (2001) *Pathways to participation. Openings, opportunities and obligations*. https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf [Tillgänglig 2019 04 10]

Seamon, D. (2012) *Place, place identity and phenomenology*. I Casakin, H. och Bernardo, F. *The role of place identity in the perception, understanding and design of the built environment* (s. 3-21) London: Bentham science publishers

Seamon, D., Gill, H.K. (2016) *Qualitative approaches to environment-behavior research, understanding environmental and place experiences, meanings and actions*. In *Research methods for environmental psychology* edited by Gifford, R. Chichester, John Wiley & Sons ISBN: 978-1-118-79533-0

Sernhede, O (1996): *Ungdomskulturen och de Andra*. Göteborg. Daidalos.

Sernhede, O. (2001) *Gänget-hot eller möjlighet, territoriell stigmatisering, ungdomskultur och moralisk panik*. http://www.alba.nu/Alba7_01/ove.html [Tillgänglig 2018 09 12]

Silbereisen, R.K, Eyferth, K (1986) *Development as action in context theory*, In *Development as action in context, problem behavior and normal youth development*. Silbereisen, R.K, Eyferth, K., Rudinger, G. Springer-Verlag Berlin Heidelberg GmbH. (1986) sid 3–14
https://books.google.se/books?hl=en&lr=&id=W-6PBAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=Development+as+action+in+context+problem+behavior+and+normal+youth+development+1986&ots=gl4O5EBPY9&sig=VwOpFu5tvTFwjHMBEA83fb1gQl&redir_esc=y#v=onepage&q=Development%20as%20action%20in%20context%20problem%20behaviour%20and%20normal%20youth%20development%201986&f=false [Tillgänglig 2018 12 11]

Simicic, M. (2015) *Jämställda urbana aktivitetsytor för ungdomar – en fallstudie av Rosens röda matta i Rosengård* SLU, Sveriges lantbruksuniversitet Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Simpson, T. A. (2000). *Streets, sidewalks, stores, and stories. Narrative and uses of urban space*. Journal of Contemporary Ethnography, 29(6), 682-716.

Singer, D.G., och Singer, J.L. (1992). *The house of make belief: Children's play and developing imagination*. Cambridge; MA: Harvard University Press.

Sjöblom, Pia. (2012) *Naturen och jag: en studie av gymnasiestudenters förhållande till naturen ur ett miljöpedagogiskt perspektiv*. Åbo Akademis förlag, 2012. ISBN 978-951-765-662-7

Statens folkhälsoinstitut (2010) *Aktivt liv i byggda miljöer, Manual för kommunal planering*
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/1c1abdbbd7ec4ae5b0ec2f12f2aac4f8/r2010-04-aktivt-liv-i-byggda-miljoer-manual.pdf> [Tillgänglig 2019 03 28]

Statens folkhälsoinstitut (2010) *Bostadsområdet, en hälsofrämjande arena*. Statens folkhälsoinstitut 2010 ISBN: 978-91-7257-730-5
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/bf8d206d3dce41409245def4b8436732/bostadsområdet-halsoframjande-arena.pdf> [Tillgänglig 2018 12 11]

Statens folkhälsoinstitut (2018) <http://www.fhi.se/>
<http://www.fhi.se/om-oss/Overgripande-mal-for-folkhalsa/>
[Tillgänglig 2019 05 05]

Stedman, R.C., Amsden, B.L., Beckley, T.M., Tidball, K.G. (2014) *Photo-based methods for understanding place meanings as foundations for attachment*. In *Place Attachment, advances in theory, methods and applications*. Manzo, L.C., Devine-Wright, P. Routledge London and New York

Steele, F. (1980). *Defining and developing environmental competence*. I *Advances in Experimental Social Processes vol.2 kap. 9* Alderfer, C.P, Cooper, C. L. Wiley. ISBN: 9 780 120 152 025, 9 780 080 567 167.

Steg, L., van den Berg, A. E., de Groot J. I. M. (2013) *Environmental Psychology: An introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell

Sveriges riksdag (2018) Diskrimineringslag SFS nr: 2008:567.
Departement/myndighet: Kulturdepartementet Utfärdad: 2008-06-05
http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567 [Tillgänglig 2019 10 12]

Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige. Socialutskottets betänkande 2010/11: SoU3 http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/strategi-for-att-starka-barnets-rattigheter-i_GY01SoU3 [Tillgänglig 2019 10 12]

Teglund, E. (2018) *Hur ungdomar uppfattar och använder staden. En studie av stadens offentliga rum med Nynäshamns kommun som exempel*. Examensarbete i Hållbar samhällsplanering och stadsutformning Avancerad nivå, 30 hp, KTH SKOLAN FÖR ARKITEKTUR OCH SAMHÄLLSBYGGNAD.

The Pothole gardener (2018)
<https://www.thepotholegardener.com/>

Thomashow, C. (2002) *Adolescents and ecological identity: Attending to wild nature* s.259-278. Ur *Children and nature, psychological, sociocultural and evolutionary investigations*. Kahn, P.H och Kellert, S.R. 2002.

Thuresson, P. (2014) *Stapelbäddsparken - Ett fall av kommunikativ planering?* Studentarbete vid Kulturgeografiska Institutionen, Lunds Universitet.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4451977&fileId=4612321> [Tillgänglig 2019 04 02]

Tuan, Yi-fu_ 1977 *Space and place: the perspective of experience* Minneapolis, University of Minnesota Press. ISBN 0-8166-3877-2

UNICEF (2018) *FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen UNICEF 1989* <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen> [Tillgänglig 2019 10 12]

Valdimarsdóttir, U., (2012). *Vardagskreativitet*. Essä ur *Nya tankar om kreativitet och flow*. Redaktör Georg Klein, Brombergs Bokförlag AB 2012. ISBN 978-91-7337-415-6

Vetenskapsrådet (2011) *God forskningssed*
<https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/> [Tillgänglig 2018-01-26]

Weimann, H. (2017). *Green neighborhood environments - Implications for health promotion, physical activity and well-being* Lund: Lunds Universitet, Medicinska fakulteten.

Wells, N., Mårtensson, F., Jimenez, F.I. (2018) *Children and nature*. Kap. 6.1 I *Oxford Textbook of Nature and public health: The role of nature in improving the health of a population*. Red. Matilda van den Bosch, William Bird, och förord av Howard Frumkin. ISBN 9 780 198 725 916. Artikel DIO: 10 1093/med/9 780 198 725 916 003 0004

Werner, K. (1991) *Staden som livsrum*. Stockholm: om staden. Byggnadsnämnden ISBN 91-540-5313-7

Werner, K. (1994) *Det relaterande seendet, i Plats för känsla, samhällsplanering och mening*. Bygghälsningsrådet Stockholm ISBN 91-540-623-3

Whitlock, J. (2007). The role of adults, public space, and power in adolescent community connectedness. *Journal of Community Psychology*, 35(4), 499-518.

Wilson, J., Kelling, G. (1982). *Broken Windows-The police and neighborhood safety*. The Atlantic online.

<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/> [Tillgänglig 2018 11 30]

Woolley, H. (2006) *Freedom of the city: Contemporary issues and policy influences on children and young people's use of public open space in England*, *Children's Geographies*, 4:01, 45-59, DOI: 10.1080/14733280600577368

Woolley (2017) *Being ourselves, Children and young people sharing urban open spaces* | *Designing cities with children and young people, beyond playgrounds and skateparks*. Bishop, K. Corkery, L. Parks. Taylor & Francis group, New York and London. ISBN 9781138890817

Young, L., Barrett, H. (2001) *Adapting visual methods: action research with Kampala street children* Area, June 2001, Vol.33 (2), s.141-152

Ystads kommun (2008) *Grönstrukturprogram för Ystad tätort* https://www.ystad.se/globalassets/dokument/sam/osorterat/forslag_till_gronstrukturprogram_2008.pdf [Tillgänglig 2018 02 21]

Ystads kommun (2013) *Folkhälsopolitiskt program för Ystads kommun 2013–2018*, sid. 12

https://www.ystad.se/globalassets/dokument/lou/politik/dokument/folkhalsopolitiskt_program_web.pdf [Tillgänglig 2018 02 21]

Ystads kommun (2012) *Att vara ung i Ystads kommun. LUPP-rapport Lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Ungdomsenkät 2011 i Ystads kommun åk 8*

<https://www.ystad.se/globalassets/dokument/soc/ifo/barn--och-familj/lupprapport---slutversion.pdf> [Tillgänglig 2018 02 16]

Ystads kommun (2016) *Staden Ystad 2030 Fördjupning av översiktsplanen för Ystads kommun*, sid 106

https://www.ystad.se/globalassets/dokument/sam/planavdelningen/fop-ystad/fop-ystad-antagen-av-kf-20160615-94_mindre-fil.pdf [Tillgänglig 2018-02-21]

Ystads kommun (2018) *Barnets bästa, Plan för att stärka barns rättigheter i Ystads kommun*.

<https://www.ystad.se/globalassets/dokument/lou/folkhalsa/plan-for-barnets-rattigheter-ystad.pdf> [Tillgänglig 2018 09 27]

Ystads kommun (2018) *Ungdomsfullmäktige*

<http://ystad.se/kommun--politik/politik-och-paverkan/ungdomsfullmaktige/sa-fungerar-ungdomsfullmaktige> [Tillgänglig 2018-02-21]

Ystads kommun (2018) *Listen app!*

<https://www.ystad.se/kommun--politik/politik-och-paverkan/ungdomsfullmaktige/listen-app/> [Tillgänglig 2018 02 05]

Se även uppgifter om enkätens tillblivande i Bilaga 6

Bilagor

Bilaga 1. Efterlysningar på sociala medier (Facebook)

Postat på gruppen: Landskapsarkitekturens miljöpsykologi

Jag heter Ellinor Portinsson och studerar mastersprogrammet Outdoor Environments for Health and Well-being vid SLU i Alnarp. Jag arbetar just nu med mitt masterprojekt där jag undersöker hur ungdomar på olika sätt gör platser i det offentliga rummet till sina. Plats och meningsskapande genom fysisk interaktion, med utgångspunkt i utomhusmiljöers sociala och fysiska förutsättningar.

Jag letar nu efter konkreta spår av ungdomars aktiviteter, permanenta eller flyktiga, både i staden men även i mindre orter eller på landsbygden, och tar tacksamt emot tips från olika delar av landet, eller världen.

Jag är utbildad formgivare i grunden och är särskilt intresserad av hur ungas kreativitet och skapandeförmåga som vida begrepp, möjligen kan fungera som platsskapande verktyg för dem, och på vilka sätt detta kan komma till uttryck. Mitt fokus är ungdomar som inte först och främst lockas av olika typer av organiserade aktiviteter, utan finner egna vägar att ta plats.

Tack på förhand!

Postat på min privata sida:

Efterlysning: Jag letar efter tecken på att ungdomar varit/hängt på olika platser (utomhus) och lämnat olika former av spår efter sig. Om du ser något som du tror kan vara spår av ungdomars aktiviteter, knäpp gärna en bild och skicka till mig! Har något försvunnit, lagts till, förändrats på något sätt, flyttats? Jag skriver ett arbete som handlar om hur unga tar plats eller på olika sätt 'gör platser till sina' utomhus. När man var liten byggde man en koja, vad gör man nu? Det handlar om att som ung (13–17 år) hitta sätt att vara/hänga när man inte vill vara i skateparken, spela fotboll eller delta i någon annan form av organiserad aktivitet, vad gör man då och märks det efteråt? Tacksam för tips och exempel från när och fjärran!

I'm on the lookout for signs of outdoor youth activities. If you think that you see something that could be a trace of that, take a snapshot and send it to me! Has something disappeared from somewhere, been added, changed, re-arranged or moved? I'm studying how young people who aren't interested in participating in organized sports or hanging out at the skate-park, in different ways 'make places' for themselves in the outdoor environment. When you're little you can build a den or hut, but what do you do when you are 13-17 and does it show afterwards? I'm very grateful for tips or examples from near or far!

Bilaga 2. Underlag för inbjudan till Soffprat

Soffprat; Att ta plats!

Hej,

Jag heter Ellinor Portinson och skriver som student i landskapsarkitektur ett arbete om hur ungdomar använder utomhusmiljön.

Jag vill ta reda på vad som gör en plats till ett bra ställe att vara på och vad man tycker om att göra där? Jag är särskilt intresserad av hur man gör platsen till sin?

Välkommen att delta i soffpratet på Ungdomens hus där vi pratar om detta ämne. Jag har med mig foton från olika offentliga miljöer som vi kan diskutera kring.

Jag kommer att föra anteckningar under soffpratet som kommer att vara underlag i mitt examensarbete. Inga namn eller specifika platser som kan kopplas till någon person kommer att finnas med i slutprodukten.

Det är såklart helt frivilligt att delta och det är helt ok att avbryta och lämna soffpratet när/om du vill. Det går också bra att sitta med och lyssna.

Om du eller dina föräldrar har frågor om studien, kontakta mig eller min handledare så berättar vi gärna mer!

Tack för visat intresse.

Ellinor Portinson (följt av kontaktuppgifter)

Bilaga 3. Information till idéväggen på Ungdomens hus

Att ta plats!

Hej!

Jag heter Ellinor Portinson och skriver som student i landskapsarkitektur ett arbete om hur ungdomar använder utomhusmiljön. Jag vill ta reda på vad som gör en plats till ett bra ställe att vara på och vad man tycker om att göra där? Jag är särskilt intresserad av hur man gör platsen till sin?

Skriv gärna ner vad du tänker när du ser dessa bilder! →

- **Vad tror du har hänt på platsen? Vad tror du är tanken med det?**
- **Hur gör man en plats till sin?**
- **Vad kan man göra här? / Finns det något du skulle du vilja göra här? Beskriv!**
- **Finns det något du tycker är intressant med platsen?**

Dina "tankar" kommer att användas som arbetsmaterial i min studie.

Skulle du vilja delta i en workshop på detta tema?

→ Prata med personalen eller kontakta mig direkt!

Om du eller dina föräldrar har frågor om studien, kontakta mig eller min handledare så berättar vi gärna mer!

Tack för visat intresse.! / Ellinor Portinson (följt av kontaktuppgifter)

Bilaga 4. Samtalsguide för Soffpratet på Ungdomens hus

(soffpratet hölls 2017 12 07)

Skiss över deltagare (för dokumentation av vem som sagt vad)

- Antal
- Killar
- Tjejer
- Ålder

Bildmaterial / Diskussionsunderlag

Foton på utomhusmiljöer med spår av olika aktiviteter
(Dessa foton sätts även upp på en idévägg efter soffpratet
för att samla in ytterligare kommentarer)

- Vad kan man göra här / vad skulle du vilja göra här?
- Kan du beskriva vad du ser på bilden?
- Vem eller vilka tror du har gjort det?
- Varför har någon gjort detta?
- Vad tycker du om det som gjorts?

Teman och frågor

Platstillhörighet och Meningsskapande

- Känner du att du kan välja fritt vart du vill vara utomhus?
- Vart går du?
- När går du dit?
- Varför går du just dit?
- Finns det något speciellt som du gillar på den platsen?
- Saknar du något på platsen?
- Vad gör du där?
- Varför gör du det?
- Är detta din plats?
- Har du gjort den till din på något sätt?
- Hur kan man göra en plats till sin?
- Hur hittade du denna plats?
- Letar du efter platser?
- Vill du *hitta/ta* plats eller *få* plats?

Miljöerbjudanden och miljökompetens

- Vad gör en plats bra?
- Varför är detta bra?
- Vad kan man göra på en bra plats?
- Vad gör en plats dålig?
- På vilket sätt är det dåligt?
- Hur använder du olika platser, Ensam eller tillsammans?
- Vilka andra använder platsen?

Välbefinnande och återhämtning

- Är det viktigt att ha en egen plats?
- Varför/på vilket sätt? (Varför inte?)
- Kan du beskriva hur det känns/skulle kännas att ha en egen plats?

Tillåtande och Gränser

- Vad får/kan man göra på olika platser / vem bestämmer detta?
- Är det viktigt med gränser?
- Behöver du ha pengar för att kunna göra sådant som du gillar?

Killar/Tjejer

- Använder tjejer och killar olika platser eller på olika sätt?
- Kan du ge något eller några exempel?

Kreativitet

- Vad betyder kreativitet?
- Är du kreativ?
- Kan man använda sin kreativitet för att göra en plats till sin?
- På vilket sätt/ Finns det olika sätt?
- Hur känns det att göra något kreativt?
- Vilken känsla får man efteråt?
- Kan du beskriva ett exempel på när du gjorde något kreativt och hur det kändes då?
- Lämnar dina aktiviteter några fysiska spår efter sig

Bilaga 5. Information inför intervju med socialpedagogen på Ungdomens hus (intervjun hölls 2017 12 18)

Intervjun är frivillig, du kan välja att inte svara på frågor eller avbryta när som helst.

Får jag referera till dina svar med din titel i mitt examensarbete?

Får jag lov att spela in denna intervju?

Intervjuns råmaterial kommer endast att hanteras av mig och mina handledare.

Kontaktuppgifter överlämnades för eventuella frågor i efterhand.

Teman för intervjuns samtal:

- Hur använder unga offentliga (ute)miljöer
- Ungas behov av egna platser i utemiljön (när hemmet och skolan inte tillgodoser behovet)
- Ungas behov av att känna Platstillhörighet och meningsskapande
- Att söka sig till eller från platser
- Att Synas eller inte synas
- Hur gör unga platser till sina
- Gränssättning och ramar för ungas uteliv
- Ungas åsikter i planeringen

Bilaga 6. Listen app, information och enkätens layout (varje foto visades enskilt i enkäten)

(App-enkäten skapades i samarbete med appens administratör / Ystads kommuns folkhälsostrateg för barn och unga under vårvintern 2018. I samband med detta arbete besvarades vid olika tillfällen frågor om appens tillkomst, användande och framtid).

Var ska vi va'?

Hej,

Jag är student i landskapsarkitektur och undersöker hur ungdomar mellan 13 och 17 år använder olika utemiljöer.

Här är foton av 12 olika platser med spår av olika aktiviteter som vi ber dig fundera kring.

Vi är tacksamma för alla svar!

Om du eller dina föräldrar har frågor om studien, kontakta mig eller min handledare så berättar vi gärna mer!

Tack för visat intresse!

(följt av kontaktuppgifter)

1. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

2. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

3. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

4. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

5. Är det en intressant plats tycker du?

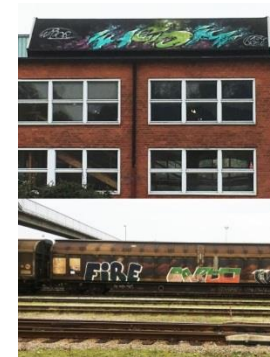
-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

6. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

7. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

8. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

9. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

10. Är det en intressant plats tycker du?

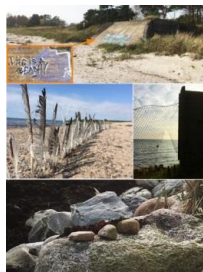
-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

11. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

12. Är det en intressant plats tycker du?

-Vad lockar dig?.....
-Finns det något du inte gillar?.....

- Finns det någon perfekt plats för dig där du bor? Beskriv!
.....

- Har du några funderingar kring hur ungdomar kan trivas utomhus? Beskriv!
.....

- Tjej Kille Annan
könsidentitet

- Hur gammal är du?

Tack för dina svar!

Bilaga 7. Informationsblad inför workshopen

Var ska vi va´?

EN WORKSHOP OM BRA PLATSER I STADEN

Hej!

Jag är student i landskapsarkitektur och undersöker hur ungdomar mellan 13 och 17 år använder olika platser i utemiljön. -**Vill du vara med i min workshop?**

Workshopen kommer att genomföras efter skoltid när det passar dig!

Under ca två timmar utförs olika delmoment om utemiljö och aktivitet, både i grupp och enskilt. Vi promenerar till tre olika platser som ligger nära varandra i Ystad. Sedan fortsätter workshopen med samtal och **fika** på Ungdomens hus. Vi diskuterar *om* och *hur* man som ung kan trivas på olika platser utomhus. Frågor som tas upp under workshopen är:

- Vilka platser är bra platser?
- Vad kan man göra där?
- På vilket sätt kan platser bli bättre för ungdomar?
- Kan/vill man själv förändra platser?

Låter detta intressant? Ställ gärna frågor om studien till mig, men om du eller dina föräldrar har mer övergripande frågor kring studien så kontakta också gärna min handledare (se nedan).

Våra samtal kommer att spelas in. Detta arbetsmaterial används endast av mig och mina handledare som underlag för mitt skrivande, och kan komma att återges i form av citat i det färdiga arbetet. Under promenaden fotograferas de platser som vi besöker, inga bilder med identifierbara ansikten kommer att publiceras. **Ditt deltagande är såklart helt frivilligt och anonymt. Du kan välja att avbryta ditt deltagande när som helst.** Alla deltagares namn kommer att bytas ut i det färdiga examensarbetet. Gör din intresseanmälan till mig och ge förslag på datum och tider som passar dig. Samt ett telefonnummer till målsman för godkännande av din medverkan. När jag fått denna information meddelar jag dig vilken dag som workshopen blir av och tid och plats där vi ses!

Tänk på att ha varma kläder då vi kommer att vara utomhus!

Ellinor Portinsson (följt av kontaktuppgifter) → **TIPS: 'Tyck till' i Listen app!**

Bilaga 8. Workshopsguide med miljöskattningsformulär och samtalsguide

Var ska vi va'?

Hur använder och värderar ungdomar platser i den offentliga utemiljön?

En workshop om fysisk interaktion i det offentliga rummet i relation till välbefinnande och trivsel.

Medverkande: Tre grupper vid tre olika tillfällen. 1 Högstadiegrupp. 2 Gymnasiegrupper

(Medverkan i workshopen ska godkännas av vårdnadshavare.

Skriftlig och muntlig information om studien och dess syfte ges inför och vid varje workshoptillfälle).

1. Gåtur: Besöka platser i staden **Metod för dokumentation: ljudupptagning**

Talldungen / Åvalla / Österports torg

Deltagarna undersöker platserna (och visar hur man skulle använda dem?) och beskriver:

- Vad kan man göra här?
- Kan platsen bli bättre för unga?
- Kan/vill man själv förändra/förbättra platsen? Beskriv hur

2. Miljöskattning (under gåturen) Metod för dokumentation: Individuell skattning på papper (totalt 3 per person)

Deltagarna skattar varje besökt plats, individuella fysiska och sociala miljöförutsättningar värderas enligt skalan nedan.

Hur upplever du denna plats?

Ringa in en siffra efter varje påstående.

	Stämmer inte	Stämmer något	Stämmer bra	Stämmer helt
Här kan jag trivas och få en paus från allt	1	2	3	4
Här finns något att upptäcka	1	2	3	4
Här finns något att göra	1	2	3	4
Denna platsen gör mig glad	1	2	3	4
Platsen inspirerar mig och jag kan/vill påverka eller förändra den	1	2	3	4
Frivillig uppgift:	Tjej	Kille	Önskar ej ange	Jag är: år

3. Diskutera och kommentera bildexempel med spår av aktiviteter från andra platser

Metod för dokumentation: Ljudupptagning och utskrivna bildexempel för skriftliga kommentarer (Se bilaga)

- Tycker du detta är en intressant plats?
- Vad har hänt här?
- Varför tror du detta hänt?
- Vad gillar du?
- Vad gillar du inte?

4. Samtal om platspåverkan och meningsskapande aktiviteter **Metod för dokumentation: ljudinspelning**

Samtalsguide Be deltagarna "berätta" utifrån dessa teman

- Beskriv vad ni gör utomhus på fritiden en eller typisk ledig dag
- Kan ni berätta om något tillfälle när ni trivdes på en utomhusplats? → typ av plats → typ av händelse
- När kan platser vara viktiga?

Miljötyper/inslag

- Vilken typ av platser är intressanta för er? → Varför/på vilket sätt?
- Finns det platser ni skulle vilja vara på men inte får, eller *upplever* att ni inte får? *Beskriv vilka typer av platser detta kan vara*

Användande

- Har ni platser att vara på?
- Upplever ni er ha samma rätt att vara där som andra personer eller grupper?
- Hur har de blivit era platser?
- Har ni någon gång ändrat, lagt till något eller på andra sätt försökt påverka en plats utomhus?
- Skulle ni vilja förändra eller förbättra någon plats själva på något sätt? HUR?
- Känner ni att ni har möjlighet att påverka hur olika platser ser ut? HUR?

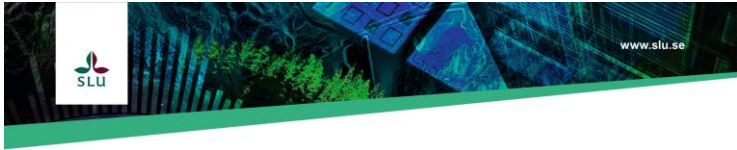
Välbefinnande

- Är det viktigt med en *egen* plats? På vilket sätt?
- Beskriv en perfekt plats och vad som är viktigt att kunna göra där
- Finns det något som hindrar er från att trivas utomhus där ni bor?
- Har ni några andra funderingar kring ungas trivsel och platser i utomhusmiljön?

5. Fotouppdrag: Svara på följande sms **Metod för dokumentation MMS/SMS/mejl** (Momentet är kopplat till samtalen om platstillhörighet och meningsskapande aktiviteter)

SMS: *Tack för att du var med i min workshop! Här kommer den sista uppgiften: Fota en utomhusplats som du gillar och skicka bilden till mig. Skriv kort varför du gillar platsen och vad du tycker om att göra där. MMS eller mejla till: (EP kontaktuppgifter)*

Bilaga 9. Populärvetenskaplig sammanfattning (Poster presenterad på Thesis Day, Alnarp 2019 05 29)

Ungas plats i offentlig miljö

- Om att göra, hänga och skapa i det gemensamma rummet

SLUTSATSER

Den offentliga utemiljön är viktig för ungas välmående och utveckling, och staden behöver fler platser där fria aktiviteter kan ges större utrymme.

En anpassad och flexibel planeringsform anses nödvändig för att kunna möta ungas behov av och i det gemensamma rummet.

Illustrationen baseras på litteraturstudier och samtal med studiens deltagare. Här visas hur olika typer av offentliga platser kan påverka ungas trivsel och välbefinnande.

RESULTAT

Den offentliga utemiljöns betydelse från ungdomarnas eget perspektiv, förklaras i studiens formulerade teman:

- Att vara eller *inte* vara
 - Att agera
 - Att landa och trivas
- } på platser

Mångfalden av hur olika platser i utemiljön kan användas, beskrivs genom de förhållningssätt som formulerats utifrån ungdomarnas beskrivningar av sig själva:

De aktiva; gillar olika fysiska aktiviteter

De lugna; vill "hänga" på sitt eget sätt

De kreativa; vill uttrycka sig själva och kunna vara skapande på ställen där de trivs.

Kreativitetsfrämjande miljökvaliteter

Studien fokuserar på ungas kreativa platsskapande i offentlig utemiljö, där följande kreativitetsfrämjande kvaliteter, funktioner och fenomen identifierats i sammanhanget:

- Flyttbara föremål och interaktiva miljöinslag
- Upplevd frihet och egenmakt

"Bästa platsen
gör man själv!"

/ Fadi 16 år

Kreativ allemansrätt

Ett idekoncept för att stödja upplevd plastillhörighet har utvecklats utifrån samtalen med studiens unga. Tankar om en mer tillåtande atmosfär i den offentliga utemiljön, där fler personliga uttrycksformer ges större utrymme ligger till grund för idén. Ett hänsynsfullt förhållningssätt föreslås prägla konceptet vars syfte är att skapa förutsättningar för goda möten mellan olika grupper och generationer, samt stärka platsansvaret hos alla samhällsmedborgare.

Ellenor Portinsson
Master student
Outdoor environments for health and well-being
portinssondesign@gmail.com
Tel: 0739 26 91 92

SCIENCE AND
EDUCATION **FOR
SUSTAINABLE
LIFE**

Det är nu det börjar!